

ФИЛАТЕЛИСТА
ФИЛАТЕЛИСТА

ЧАСОПИС САВЕЗА ФИЛАТЕЛИСТА СРБИЈЕ

ISSN 0430-4063

U OVOM BROJU

- ♦ Dr Jovan Veličković: *Srbija 1866/80, frankirane novine, originali i falsifikati* ♦ Dr Jovan Veličković: *Poštanska istorija Crne Gore* (prikaz izložka A. Boričića Jufizu XI velika zlatna medalja)
- ♦ Dr Jovan Veličković: *Potkrale su se greške* (povodom članka S. Bajića) ♦ Prof. dr Milan Radovanović: *Novi prilozi karakterizaciji srpskih cenzurnih žigova u Prvom svetskom ratu (1916-1918)*
- ♦ Vukadin Dimitrijević: *Falsifikat na dopisnici Kraljevine Srbije*
 - ♦ Vojislav Begović: *Coupon réponse international*
 - ♦ Prof. dr Dragoslav Djukanović: *Dečja i djačka pošta*
- ♦ Husein Čamdžić: *Dečja nedelje ponovo u zbirkama filatelista*
 - ♦ Bogdan Petrović: *Jufiz XI iz ugla predsednika žirija*
 - ♦ Jovan Ristić: *Jufiz XI nekad i sad*
 - ♦ Prof. dr Dragoslav Djukanović: *Jufiz XI artists stamps*
- ♦ Dušan Stojsavljević: *Novi pravilnik FIP za tematsku filateliju*
 - ♦ Branislav Igić: *Filatelistička izložba u Herceg Novom*
- ♦ *Od Dišana do Džonsona i sledbenika* (nastavak iz prošlog broja)
 - ♦ Vojislav Begović: *Art postalije*

253

БЕОГРАД, ДЕЦЕМБАР 2002.

Ф И Л А Т Е Л И С Т А

Ф И Л А Т Е Л И С Т А

ЧАСОПИС САВЕЗА ФИЛАТЕЛИСТА СРБИЈЕ

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

др Јован Величковић, Душан Јањетовић
Богдан Петровић, проф. др Милан Радовановић,
Јован Ристић (председник)
Јован Рељин, Слободан Шотра

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

Војислав Беговић

СЕКРЕТАР УРЕЂИВАЧКОГ ОДБОРА

Ференц Молнар

САДРЖАЈ

❖	Reč urednika	1
❖	Dr Jovan Veličković: <i>Srbija 1866/80, frankirane novine, originali i falsifikati (sa engleskog preveo Dušan Janjetović)</i>	2
❖	Dr Jovan Veličković: <i>Poštanska istorija Crne Gore</i>
(prikaz izložka A. Boričića Jufizu XI velika zlatna medalja)	10
❖	Dr Jovan Veličković: <i>Potkrale su se greške</i> (povodom članka S. Bajića)	15
❖	Prof. dr Milan Radovanović: <i>Novi prilozi karakterizaciji srpskih cenzurnih žigova u Prvom svetskom ratu (1916-1918)</i>	16
❖	Vukadin Dimitrijević: <i>Falsifikat na dopisnici Kraljevine Srbije</i>	23
❖	Vojislav Begović: <i>Coupon reponse international</i>	24
❖	Prof. dr Dragoslav Djukanović: <i>Dečja i djačka pošta</i>	28
❖	Husein Čamdžić: <i>Dečja nedelje ponovo u zbirkama filatelista</i>	32
❖	Bogdan Petrović: <i>Jufiz XI iz ugla predsednika žirija</i>	34
❖	Jovan Ristić: <i>Jufiz XI nekad i sad</i>	39
❖	Prof. dr Dragoslav Djukanović: <i>Jufiz XI artists stamps</i>	43
❖	Dušan Stojsavljević: <i>Novi pravilnik FIP za tematsku filateliju</i>	44
❖	Branislav Igić: <i>Filatelistička izložba u Herceg Novom</i>
<i>Od Dišana do Džonsona i sledbenika</i>	50
	(nastavak iz prošlog broja, sa francuskog preveo Dušan Janjetović)	
❖	Vojislav Begović: <i>Art postalije</i>	57
❖	Ispravke štamparskih grešaka učinjenih u prethodnom broju.	64

Više od 400 stranica objavljenog teksta, preko dvadeset originalnih radova, desetak stalnih i još toliko povremenih saradnika, obeležili su časopis *F i l a t e l i s t a* u 2002. godini.

Da li je naš časopis dospeo do svakog filateliste, kao što nam je to bio cilj? Da li smo ispunili očekivanja koja postoje kada se radi o jedinom stručnom časopisu ove vrste u našoj zemlji? Odgovore na ova pitanja želimo da dobijemo od vas, poštovani čitaoc.

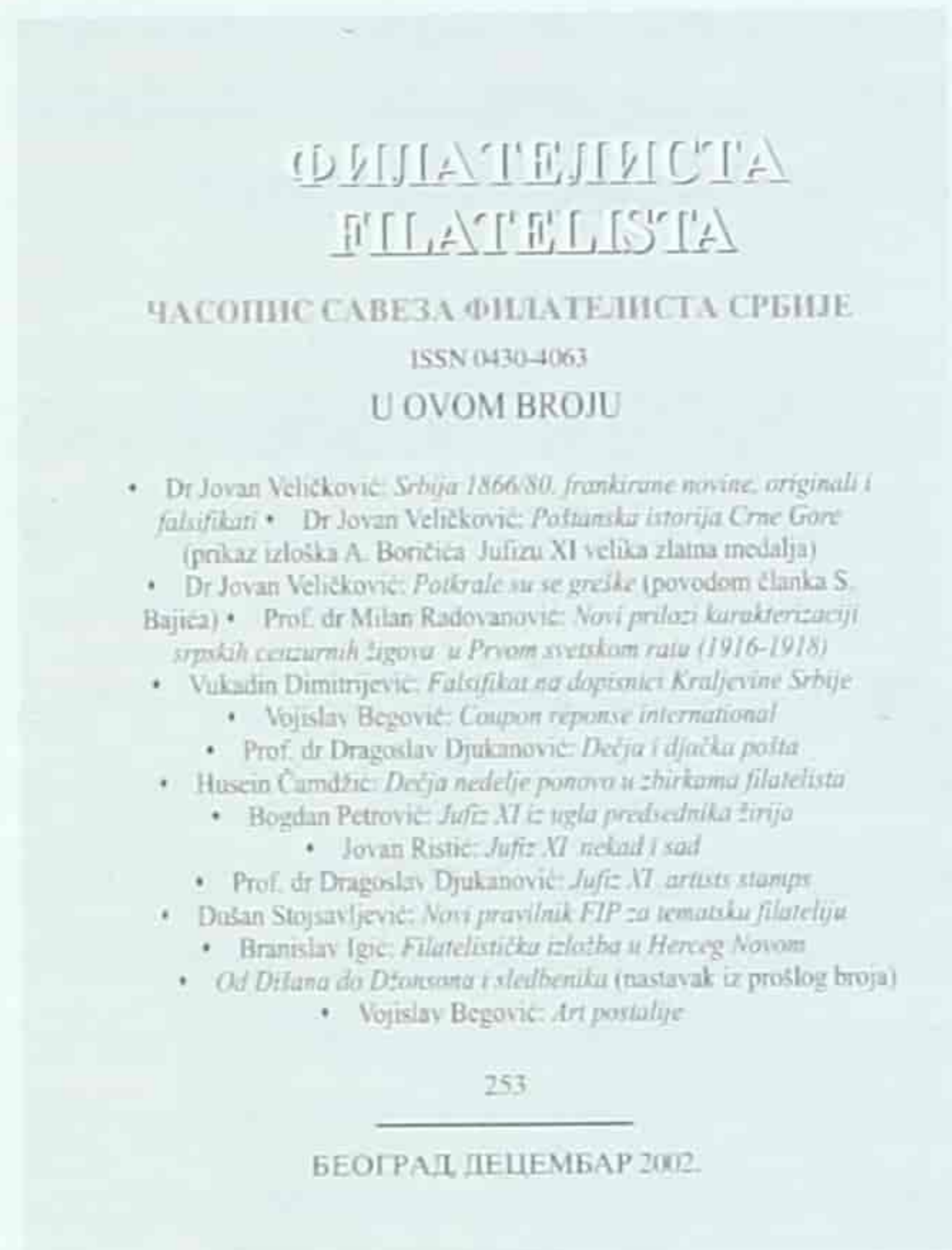
Trudili smo se da objavljujemo najvrednije priloge iz poštanske istorije i tradicije. Nismo propustili prikaze novih izdanja sa stručnim komentarima - dragocenim za sakupljače jugoslovenske moderne.

Prilozima iz različitih oblasti filatelističkog sakupljanja, dali smo mogućnost da svaki naš čitalac pronadje ono što ga interesuje. Neke poštansko-istorijske teme otvorili smo prvi put i najavili njihovo istraživanje. Takodje smo pokušali da prenesemo dah savremenog u filateliji - nova sakupljačka i izlagačka područja i odškrinemo vrata graničnih područja filatelije - mail art, na primer. I dok za ovaj deo posla možemo reći da je u usponu, onespokojava saznanje da je broj naših čitalaca i dalje simboličan. Ostaje nada da će naš izdavač naći rešenje, da preko mesta za prodaju dnevne štampe i na drugi način plasira dovoljan broj primera i pokrije troškove štampe. Ipak, ne možemo prećutati činjenicu da naši filatelisti nemaju razvijenu naviku da čitaju stručne časopise. U poslednje vreme pojavilo se nekoliko časopisa hobističkog profila, kao zamena za ozbiljnu filatelističku literaturu; uglavnom tipa dajdžesta, u kojima se telegrafski, prenose filatelističke vesti i privatne katalogizacije. Vek ovih izdanja se meri dužinom vremena koje je potrebno da se pročitaju. Da li nam ta potrošljivost nešto znači?

Znanje je i u filateliji odlučujući faktor uspeha i zato stručna filatelistička glasila imaju nezamenjivu ulogu u njegovom širenju. Sasvim je sigurno da bez ozbiljne literature nema pristupa ni jednom filatelističkom području. Ukoliko bavljenje filatelijom ima komercijalne pobude i tu je potrebno znanje i referentna literatura. U vezi sa ovim pitanjima opredeljuje se najveći broj filatelista i tako uspostavlja vidljiva razlika između filatelista koji ulažu u svoj razvoj i onih kojima su različite privatne katalogizacije (cenovnici) glavni, a često i jedini izvor filatelističkog znanja - rekao bih filatelističkih zabluda, dezorijentacije i neispunjenih očekivanja.

Čitajte časopis koji vas filatelistički obrazuje.

Urednik

U broju 5 ekspertskeg časopisa »Fakes, Forgeries, Experts«, koji izlazi u saradnji FIP i AIEP, štampan je rad dr Jovana Veličkovića (AIEP) »Srbija 1866/80, frankirane novine, originali i falsifikati«. Sa odobrenjem izdavača, rad objavljujemo u prevodu Dušana Janjetovića.

SRBIJA 1866/80, FRANKIRANE NOVINE, ORIGINALNI I FALSIFIKATI

Srpske novinske marke iz perioda 1866/69 originalno poštanski korišćene su izuzetno retke i spadaju u vrhunske primerke evropske klasike. Takođe su retke novinske marke iz kasnijeg perioda 1869/1880, ako su originalno korištene na celim novinama ili na naslovnoj strani. Do danas ih je samo nekoliko poznato. Nije nikakvo čudo što su falsifikatori oduvek pokušavali da proizvedu falsifikate, koje je obično teško prepoznati bez dubokog poznavanja ove materije. U ovom članku želimo da posebno ukažemo na 6 takvih objekata, od kojih su samo dva originalna, a sa kojim sam se susreo u poslednjih 20 godina. Argumentacija zbog čega su neki od ovih objekata falsifikati, zahteva kratak uvod.

Kada je Srbija izdala svoje prve marke 1866 one su važile samo za domaći saobraćaj i nisu mogle biti korišćene u međunarodnom saobraćaju. Na isti način, marke drugih zemalja nisu imale važnost u Srbiji. Poštanski promet iz i za Srbiju odvijao se posredstvom Austrijske Konzularne pošte u Beogradu, kojoj je pisma iz unutrašnjosti Srbije dostavljala Srpska pošta u Beogradu. Za pisma iz unutrašnjosti Srbije poštari- na se plaćala srpskim markama do Beograda, a od Beograda poštarina se ručno upisivala (ili je pošiljalac sam lepio austrijske marke) tako da se interna austrijska poštarina naplaćivala od primaoca (mešana frankatura dve različite poštanske službe). Dolazna pošta iz inostranstva za Beograd je najvećim delom bila dostavljana primaocima od strane Austrijske Konzularne pošte; pošta iz Beograda se direktno predavala Austrijskoj Konzularnoj pošti i frankirala sa austrijskim markama (1850/53 i 1866/69) ili se rukopisno upisivala poštarina (1854/1866).

Sa novinama je situacija bila sledeća. Nije bilo poštanskih troškova za slanje domaćih novina po Srbiji. Novine iz Srbije upućivane u inostranstvo (a uglavnom su štampane u Beogradu) bile su predavane na otpremu direktno Austrijskoj Konzularnoj pošti i frankirane sa austrijskim novinskim markama. Novine iz inostranstva za Srbiju (najvećim delom iz Austrije, Otomanske Bosne i eventualno iz drugih delova Turske ili Vlaške) adresovane na Beograd bile su distribuirane direktno primaocima u gradu bez posebne naplate. Međutim, ako su novine bile upućene u unutrašnjost Srbije, za dostavu preko Srpske pošte, morale su biti frankirane zavisno od težine sa 2, 3, 4 ili više para. U tu svrhu Srpska pošta je izdala 1. maja 1866. novinske marke od 1 i 2 pare sa srpskim grbom (sva četiri štampanja ovih

maraka po prvi put su korektno katalogizirana u Michel katalogu za 2000/2001 godinu pod brojevima 7 i 8). Marke su lepljene u Beogradskoj pošti na novine adresovane predplatnicima koji su živeli u unutrašnjosti, a bile su zaračunavate računovodstveno knjižarima koji su imali koncesiju da prikupljaju pretplatu za novine po Srbiji.

Godine 1866. novinske marke su bile distribuirane u četiri pogranične pošte: Rača, Beograd, Kladovo i Aleksinac. Međutim, u prvom periodu marke nisu uopšte bile poslate pošti Rača jer se verovatno nije očekivao promet novina. Poštanski propisi su predviđali poštarinu od 2 pare za novine koje nisu bile pod zavojem, a u suprotnom su se imale taksirati sa 10 para (ili više) kao štampana stvar. Ovo je značilo da je adresa primaoca morala biti napisana na samim novinama ili odštampana na nalepnici. Svaka od četiri pogranične pošte imala je dvostruko uokvireni ručni žig NAPLAĆENO, približnih dimenzija 9 x 35 mm sa malim razlikama u dizajnu, što nam omogućuje da sa lakoćom utvrdimo na kojoj su pošti otisnuti.

Nažalost po filateliju veoma mali broj poništenih "Grbuša" postoji i danas. U unutrašnjosti Srbije je bio veoma mali broj pretplatnika. Dnevne ili nedeljne novine su se obično bacale nakon upotrebe. Preostali primerci u privatnim kućama i u malobrojnim arhivama bili su uništeni, spaljeni ili opljačkani u toku Prvog i Drugog svetskog rata, ili posle 1945. poslani na otpad radi reciklaže. Srpska narodna biblioteka koja je imala ukoričene primerke najvećeg broja novina i periodike iz XIX veka, bila je spaljena do temelja aprila 1941. U biblioteci Srpske akademije nauka postoji ukoričeno godište 1866/67 sarajevskih novina "Bosanski vjesnik" i samo na jednom primerku se nalazi mali deo neponištene marke od 2 pare. Pojedinačne marke originalno poništene su izuzetno retke, poznato mi je samo 12 – 15 primeraka, rasutih po raznim zbirkama širom sveta. Od tamnozelenih maraka od 2 pare koje pripadaju prvom štampanju, zna se samo za tri primerka poništena žigom NAPLAĆENO pošte Beograd, od kojih je jedan primerak prikazan na sl. 1.

Dva objekta koja želim da prikažem su:

Objekat 1 (sl. 2) novine "Bosanski Vjesnik" iz 1866. sa novinskom markom "Grbuša" od 2 pare.

Kompletan primerak novina "Bosanski Vjesnik" od 3. avgusta 1866. sa markom od 2 pare, poništenom sa uokvirenim žigom NAPLAĆENO, bio je reklamiran u novije vreme kao jedan od najređih objekata Srbije, mada nažalost ne zadovoljava potrebne standarde da bi bio prihvaćen kao originalan. Novine su prema priči bile otkrivene od strane jednog austrijskog vojnika u toku Prvog svetskog rata na tavanu jedne kuće u predgrađu Beograda, koja je ranije pripadala Mini Karadžić, kćerki slavnog reformatora srpskog jezika Vuka Karadžića (1). Poznato je, međutim, da ona te 1866. godine uopšte nije živela u Beogradu. Žig NAPLAĆENO je iz pošte Račanske kojoj marke nisu bile poslate. Zvanični agent ovih novina je bio beogradski knjižar Velimir Valozić, koji ih je jedini uvezio; sve novine (verovatno u svežnjevima) su mu slate preko Broda i Austrijske Konzulame pošte u Beogradu.

Poseban aspekt je frankatura: na novinama nema ni adrese ni traga od nje na naslovnoj strani, što znači da su novine morale putovati pod zavojem. Međutim, tarifa bi tada bila 10 para, što nije slučaj. Objašnjenje dato da podrži originalnost objekta je da je "jedan putnik doneo taj primerak novina iz Bosne do pošte Račanske, nosio sa sobom marku i poslao ih odatle u Beograd". Iako je ovaj objekat dobio odmah po otkriću 1928. atest (netačan): "poništen sa beogradskim žigom NAPLAĆENO", njegovu originalnost je osporavao (1971.) Vuković (2), a docnije 1975. i Životić (3), jedan od velikih poznavalaca srpskih maraka.

sl. 2 "Bosanski Vjesnik" iz 1866. godine koji se tretira kao falsifikat

Posle pažljivog ispitivanja žiga pretpostavljam da bi se moglo raditi o poništavanju sa originalnim žigom NAPLAĆENO

pošte Račanske, ali otisnuto mnogo godina nakon prestanka upotrebe, radi prevare sakupljača. Ovo gledište podupire i činjenica da je potpuno nov žig NAPLAĆENO isporučen pošti Račanskoj 1866., samo nekoliko nedelja pre štampanja ovog "Bosanskog Vjesnika" tako da žig koji je otisnut ne bi trebalo uopšte da izgleda pohaban. Takođe je poznato da su, na žalost, mnogi ručni žigovi iz tog vremena smešteni u Poštanskom arhivu bili zloupotrebljavani u periodu 1890 – 1930, a novine o kojima govorimo su upravo takav slučaj. Takođe je poznato da je Sud u Beogradu osudio našeg građanina koji je bespravno poništavao starije srpske marke za potrebe jednog nemačkog trgovca žigovima koji su bili van upotrebe (objavljeno u "Beogradskim novinama" 1896) (3).

sl. 3a Novine "Seljak" iz 1866. godine, originalne iz

Заминају у Заступку
у Свилјанцу

vremena

Objekat 2 (sl. 3a i 3b) novine "Seljak" poslate iz

Beograda za Svilajnac.

Ove novine skrivane dugi niz godina u

jednoj staroj zbirci pojavile su se u javnosti tek pre dve godine (4) i predstavljaju, po mome mišljenju, jedinstveni objekat srpske klasične filatelije. Radi se ustvari o pozivu na pretplatu za ilustrovane nedeljne novine "Seljak", koje će početi da izlaze 1. januara 1867. u Novom Sadu i za knjigu o ekonomiji koja će se pojaviti krajem februara 1867. Suprotno prethodnom objektu, u ovom slučaju tačan je iznos naplaćene poštarine, žig NAPLAĆENO je iz Beogradske pošte, novine nisu u omotu, adresa je napisana na prvoj strani novina, a marka je perfektno vezana žigom za podlogu, sa odgovarajućom markom tzv. Trećeg štampanja iz novembra 1866. Marka je zalepljena na krajnjoj desnoj gornjoj strani savijenih reklamnih novina i služila je i da ih zatvori, a mali komad papira na poleđini marke se poklapa sa istrgnutim delom papira na krajnjoj levoj donjoj strani novine. Iako je reč o reklamnom primerku novina, zbog budućeg zaglavlja ga je pošta prihvatila kao obične novine. Ovaj objekat prikazujem u ovom članku ne samo zbog retkosti, već i da pokažem kako je svaki zahtev za originalnošću zadovoljen, suprotno prethodnom Objektu gde su nekoliko ovih aspekata dubiozni.

Izdanja novinskih maraka "Grbuša" su uskoro bila zamenjena sa markama od 1 i 2 pare, prvo izdanje zupčano a docnija nezupčana, sa likom Kneza Mihajla (Michel br. 9 i 10). Do danas mi nije poznat ni jedan primerak celih novina sa ovim markama. Međutim poznato je oko 20 poništenih pojedinačnih maraka ili maraka na isečku. Još davno je bilo utvrđeno da ih je pošta Beograd poništavala jednokružnim žigom sa ornamentom i pokretnim danom i mesecom, uglavnom plave boje (1867/68) i crne boje (1869). Ima mnogo originalnih maraka na tržištu, poništenih uslužno van vremena sa originalnim ili sa falsifikovanim žigom. Neki od ovih slučajeva prikazani su na Sl. 4. Sva četiri primerka u gornjem redu ove slike su marke originalno poništene u vremenu, a one iz donjeg reda su falsifikati. Posebno interesantna je marka od 2 pare na isečku novina štampanih u Beogradu, a za takve novine se u internom prometu nije plaćala poštarina.

sl. 4 Originalno i falsifikovano poništavanje na novinskim markama sa likom Kneza Mihaila (1867/69). Originalno korišćene marke sa plavim otiskom kružnog žiga Beograd, poslednja marka u redu sa uokvirenim NAPLAĆENO pošte Aleksinac. Falsifikovana žigosanja, tri iz Beograda i NAPLAĆENO, žigovi verovatno iz vremena - zloupotrebljeni u kasnijem periodu.

Genuine = Originalno, Faked cancellation = Falsh poništavanje

Godine 1869. je izašla nova serija maraka sa likom Kneza Milana Obrenovića; te godine je bio potpisan poštanski sporazum sa Austrijom; srpske marke su dobile međunarodnu važnost, a Austrijska Konzularna pošta je zatvorena krajem septembra. Kako je sada svaka poštanska pošiljka mogla biti plaćena do krajnje destinacije (P.D.), više nisu bile potrebne posebne novinske marke. Nova poštanska tarifa predviđala je 2 pare (ili više sa povećanjem težine) za slanje novina u zemlji, pa je iz tog razloga serija imala limun-žutu marku vrednosti 1 para. Početkom 1869. ova marka je bila zupčana, 1872. je izdata kao nezupčana, a 1874. je zamenjena sa nezupčanom novinskom markom od 2 pare (Michel br. 11, 19 i 20).

Iz ranije opisanih razloga, ove marke originalno korištene na novinama su ekstremno retke. Nikada nisam video novine sa zupčanom markom od 1 pare, odnosno par, pošto je najniža tarifa bila 2 pare. Poznata su mi dva para na novinskim isečcima, oba poništena žigom Beograda. Sa nezupčanm markama poznata su mi do sada četiri naslovna lista novina, frankirana sa parovima maraka, kao i naslovni list časopisa frankiran sa blokom od 8 maraka. Pored toga u raznim zbirkama postoji priličan broj originalno poništenih maraka, pojedinačnih ili u parovima, poništenih rukopisno, sa uokvirenim ili okruglim žigovima. U najvećem broju slučajeva uokvireni žigovi su potpuno otisnuti preko parova što znači da su poštari bili revnosni da žigove otisnu najvećim delom samo na marke.

Zbog retkosti celih frankiranih novina, one su bile objekti za falsifikovanje radi prevare sakupljača. Samo falsifikovanje je bilo relativno prosto i sastojalo se od lepljenja para maraka poništenih sa uokvirenim žigom NAPLAĆENO tamo gde je taj žig bio u potpunosti otisnut samo na markama, na novine iz toga perioda (novine iz 1870/1880 mogle su se tu i tamo nabaviti, sa ili bez oznaka adrese, a ponekad parovi od 1 pare zalepljeni na novine nisu bili uopšte poništeni).

Želeo bih da u ovom članku prikazem pet takvih novina: jedne originalne, tri falsifikovane i jedne dubiozne.

sl. 5 "Srpske novine" iz 1873. godine. Par maraka koje sa podlogom ne povezuje žig Beograd 21/I, adresovan na, u to vreme, nepostojeću "Privilegovanu Narodnu Banku". Doručivan objekat.

Objekat 3 (Sl. 5) je kompletna naslovna strana časopisa "Srpske novine" od 20. januara 1873., sa parom maraka poništenih žigom Beograd 21/1 (?), koji ne povezuje marke i novine, sa adresnom nalepnicom "Privilegovanoj Narodnoj Banci u Beogradu". U početku, mislio sam da bi novina mogla biti originalna, ali sam docnije utvrdio da je predmetna Banka osnovana 1881, što očigledno znači da se sa objektom manipuliralo. Kasnije je ova novina dospela u cenjenu zbirku Srbije. Nije mi poznato da li je nalepnica promenjena, ali je nikada više nisam dobio na atestiranje.

sl. 6 "Srpske novine" iz 1872. Par maraka poništen sa NAPLAĆENO i vezan za podlogu okruglim žigom Beograda, originalne (zbog boljeg uočavanja, oko ivica para su na kopiji povučene linije olovkom).

Objekat 4 (sl. 6) je takođe naslovna strana "Srpskih novina" od 23. decembra 1873., sa parom

maraka od 1 pare poništenih uokvirenim NAPLAĆENO pošte Beograd koji ne povezuje marke i papir novina, sa adresnom nalepnicom za Jagodinu. Međutim, u ovom slučaju na novinama je otisnut i okrugli žig Beograda sa datumom koji povezuje marke i novine. Crna boja dva otiska nema identičnu nijansu, ali je to prihvatljivo jer su ove žigove stavljala dva različita službenika, jedan je primao a drugi otpremao poštu. Do danas je ovo jedina novina koja postoji i koja je po mome mišljenju potpuno originalna.

sl. 7 "Radnik" iz 1872.godine. Marke ne pripadaju novinama, falsifikat.

N.B.: F.F.E. smatra da je ovo objekat o kome eksperti nikada neće imati isto mišljenje

Законско стање код угарских Срба. (Српски глас.) Уплатица по народ јесу: правници; први управља

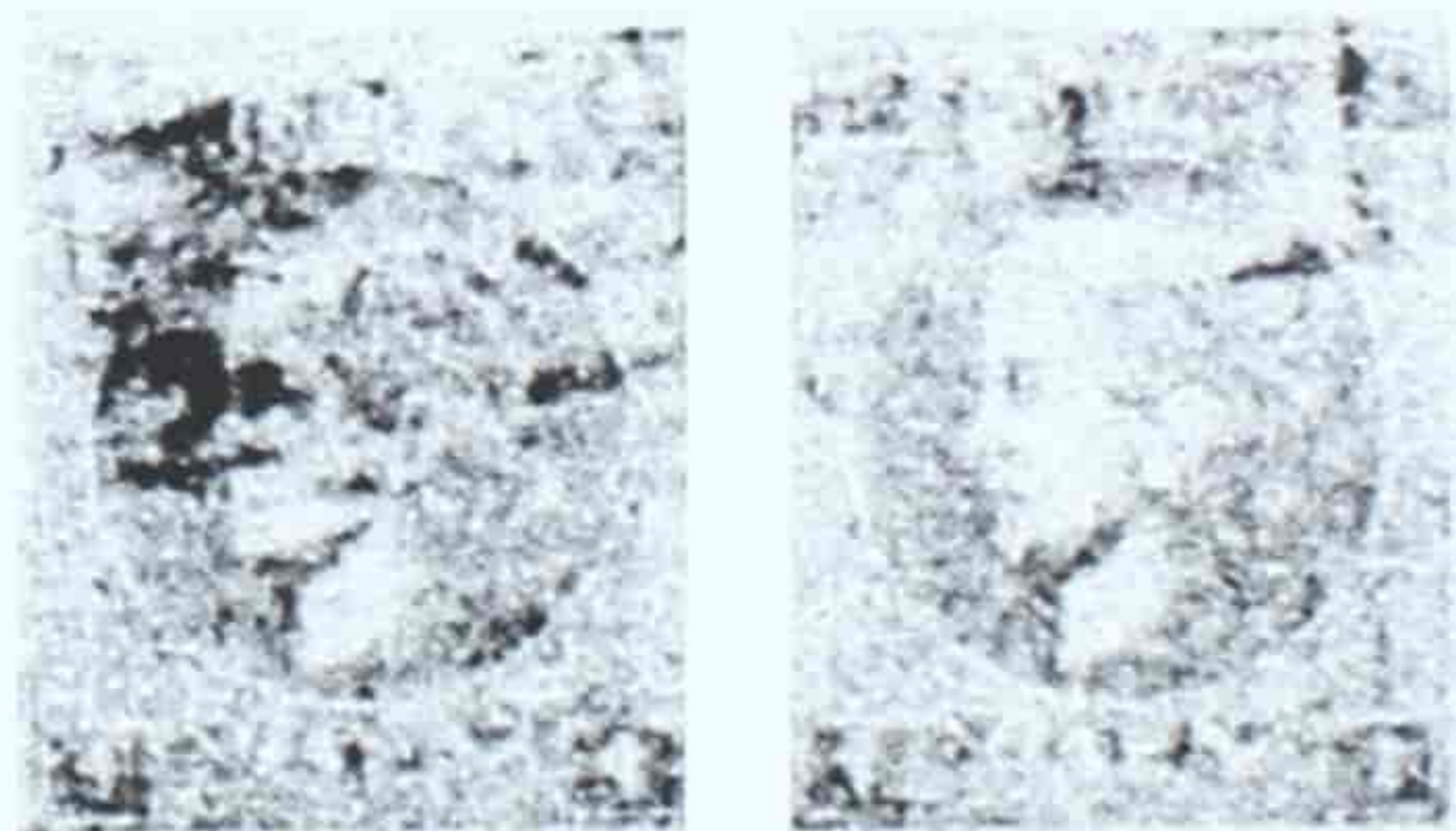
између грађана међу собом. Ту се дакле већ напред претпоставља готово друштво и готови грађани. Младић с пуном главом класикера, појезије и т. д. запошља своју нову науку; он не зна мисли

званичници али никад доб Овај штетаф уплатица прав делом животу, народном. пословицу, да ми већма римо, по шта радимо, а

Objekat 5 (sl. 7) je naslovna strana novina "Radnik" štampanih u Beogradu 31. marta 1872. (dosta rani datum za korišćenje nezupčanih maraka od 1 pare). Veličana poslednjih godina kao jedan od vrhunskih objekata perioda Milančića, ima nalepnicu adresovanu za Jagodinu i frankirana je parom maraka od 1 pare poništenih crnim ovalnim žigom NAPLAĆENO. Problem sa ovim objektom je što je ovalni žig "naplaćeno" korišćen u ranijem periodu u Ćupriji, ali u 1872. i kasnije marke od 1 pare su poništavane u Ćupriji sa kružnim datumskim žigom Ćuprije sa ornamentom. U mojoj referentnoj zbirci imam oko deset primeraka maraka od 1 pare poništenih okruglim žigom, ali ni jednu sa ovalnim. Na izložbenom listu je bilo napisano "da su greškom novine iz Beograda prvo dospele u Ćupriju, tu poništene u tranzitu, a zatim prekartirane u 20 km udaljenu Jagodinu i predate adresatu". Teško je poverovati da je ova priča tačna. Pogrešno prispeli objekti su najčešće bili poništavani sa drugim otiskom žiga, što u ovom slučaju nedostaje. Konačno, poslednji problem sa ovim objektom je u činjenici da žig ne povezuje marke i papir. Godinama sam gledao ove novine koje je pratio atest koji je potvrđivao da "mada nepovezane žigom marke pripadaju novinama", a zatim sa drugim atestom koji kaže "povezane žigom, marke pripadaju novinama". Naposljetku kada su bile izložene moglo se videti da je levi kraj ovala dopunjen olovkom da stvori iluziju vezivanja žiga i podloge; kasnije je ova "korekcija" bila uklonjena. Na nesreću po srpsku filateliju, ovaj očigledno manipulisani objekat ne bi trebalo da bude izlagan, već označen kao falsifikat.

Objekat 6 (sl. 8) je ponovo naslovni list istih novina "Radnik" štampanih u Beogradu 3. marta 1872., adresovan na istu osobu Đ.Ž. u Jagodini kao i predhodne

sl. 8 Novine "Radnik".
Par maraka sa
uokvirenim
NAPLAĆENO,
Beogradske pošte,
kao i detalj maraka.

novine, frankiran i poništen uokvirenim žigom NAPLAĆENO koji ne vrši povezivanje marke i papira. Objekat je više puta bio izlagan na nedavnim FIP izložbama, fotokopija na kojoj je prikazan je loša, objekat bi mogao biti originalan. Da bih otklonio moje sumnje nedavno sam zamolio izlagača za dobru kolor kopiju, ali nažalost nikad nisam dobio odgovor.

sl. 9 "Srpske novine" iz 1874. godine frankirane markama iz 1879. godine.

Poništavanje falsifikat, marke ne pripadaju novinama.

Objekat 7 (Sl. 9) pojavio se na tržištu pre nekoliko godina i ponovo je na naslovnoj strani "Srpskih novina" broj 260 štampanih u Beogradu 26. novembra 187..(?), gde je poslednja cifra verovatno 4, ali je pokrivena iskidanom adresnom nalepnicom i učinjena nečitljivom pomoću braon olovke. Novine su poslate iz Beograda za Austriju kao druga stopa težine i "korektno" frankirane sa parom maraka od 10 para. Na austrijskoj graničnoj pošti zalepljene su dve mađarske novinske taksene marke od jednog krajcera i poništene žigom Semlin 11/12. Razlika u datumu je korektna zbog razlike od 12 dana između Julijanskog i Gregorijanskog kalendara, međutim Milančići od 10 para pripadaju Petom štampanju izdatom 1879. a poništavanje je izvršeno sa falsifikovanim žigom Beograda 24/VIII (datum napravljen da bude nečitak) a otisak poništavanja je dovršen sa malim lukom na donjoj strani žiga radi stvaranja iluzije o povezanosti. Nije bilo teško uveriti i potencijalnog kupca da se radi o falsifikatu. Posle toga se objekat izgubio sa tržišta, verovatno da bi se opet pojavio kroz nekoliko godina.

Video sam više drugih primeraka novina "Radnik" slatih u Jagodinu, koje su bile ili bez frankature ili sa nežigosanim parovima maraka od 1 pare. Verujem da je ovaj svežanj novina pronađen pre dvadesetak godina poslužio da se proizvedu gore opisane vrste falsifikata.

Literatura:

1. V. Kardoš, "The Postage Stamps of the Principality of Serbia", Romanshorn 1996, str. 125/127
2. M. Vuković, "Filatelista", Beograd, 1971.
3. P. Životić, "The London Philatelist", 1975.
4. Nacionalna izložba JUFIZ X, Beograd, maj 2000.

POŠTANSKA ISTORIJA CRNE GORE

Prilog je posvećen izložku Aleksandra Boričića »Poštanska istorija Crne Gore (1874-1915)«, nagrađenom velikom zlatnom medaljom i velikom nagradom Srbijafila XII (2001) i velikom zlatnom medaljom JUFIZ XI (2002)

Dr Jovan Veličković

Marke Crne Gore predstavljale su tokom XX veka jedno od najinteresantnijih oblasti naše klasike. Njihovo sakupljanje i proučavanje rašireno je u vreme Kraljevine Jugoslavije kada su naročito bile zapažene zbirke i radovi Vladimira Fleka i dr Miroslava Radivovića. Standardno delo kojim se još uvek služe sakupljači u zemlji i inostranstvu je "CRNA GORA, Priručnik maraka jugoslovenskih zemalja" iz pera Vladimira Fleka, izdato u Zagrebu 1954. godine. Iako vrlo interesantno područje za sakupljanje, broj sakupljača od sredine prošloga veka naovamo je srazmerno mali, pre svega zbog retkosti mnogih maraka. U tom vremenu postojale su velike zbirke dr Grujića i dr Kaćanskog, ali ih više nema. Pre nekoliko godina izuzetnu zbirku Crne Gore prikazao je Dušan Janjetović i ona je bila nagrađena velikom zlatnom medaljom JUFIZ XI. U toku poslednjih decenija težište sakupljanja Crne Gore je premešteno u inostranstvo, gde su visoke nagrade na međunarodnim izložbama za to područje osvajali J.Pouli, E. De Bustamante, R.Stevens, H.Sutherlandai, K.Robinson. Prilikom pominjanja ovih imena ne mogu se zaobići ni J.Vignos (USA), J.Volny (Engleska), H.Dietz i C..Hoerter (oboje iz Nemačke) kod kojih su se nalazile ili se još uvek nalaze mnoge najveće retkosti toga područja.

Prema mom saznanju, u našoj zemlji postoji pet ozbiljnih zbirki poštanske istorije i tradicije Crne Gore. Jedna od njih se već četrdesetak godina čuva u PTT muzeju i do sada nije prikazivana javnosti. Među ovim zbirkama, jedna od najznačajnijih je zbirka Aleksandra Boričića koja se jedina, ako se izuzme donedavna zbirka K.Robinsona, bavi poštanskom istorijom Crne Gore. Kao takva, ova zbirka je jedinstvena u našoj zemlji, pa zbog toga u ovom broju časopisa dajemo njen opširniji prikaz.

U razradi poštanske istorije jedne zemlje, jednog užeg regiona, ili samo jednog grada, trebalo bi, generalno, obuhvatiti čitav niz elemenata kao što su: prefilatelistički period i period korišćenja maraka, razvoj poštanskih puteva i veze sa bližim i daljim inostranstvom, tarife u pismonosnom, paketskom, novčanom i telegrafskom prometu, hronologija otvaranja pojedinih pošta i uvođenje poštanskih žigova, upotreba porto i drugih vrsta maraka. Za poštansku istoriju Crne Gore značajne su još: preteče (turske i austrijske pošte na njenoj teritoriji), poštanske tarife pre stupanja u Svet-ski poštanski savez 1875. godine, povlašćene tarife za Austrougarsku, transport pošte iz Crne Gore direktnim predavanjem brodovima austrijskog odnosno mađarskog Lloyda, upotreba maraka za povratni receptis, itd.

U izložku gospodina Boričića, na 80 listova standardnog formata, prikazano je skoro 140 objekata poštanske istorije Crne Gore koji dotiču sve segmente filatelističke obrade užeg područja. Na početku je prikazano nekoliko pisama iz predfilatelističkog perioda, najstarije iz 1799. godine preneto kurirom, poslato od strane Petra Petrovića Njegoša iz manastira Stanjevići u Crmnicu. U ovu grupu spadaju i tri pisma

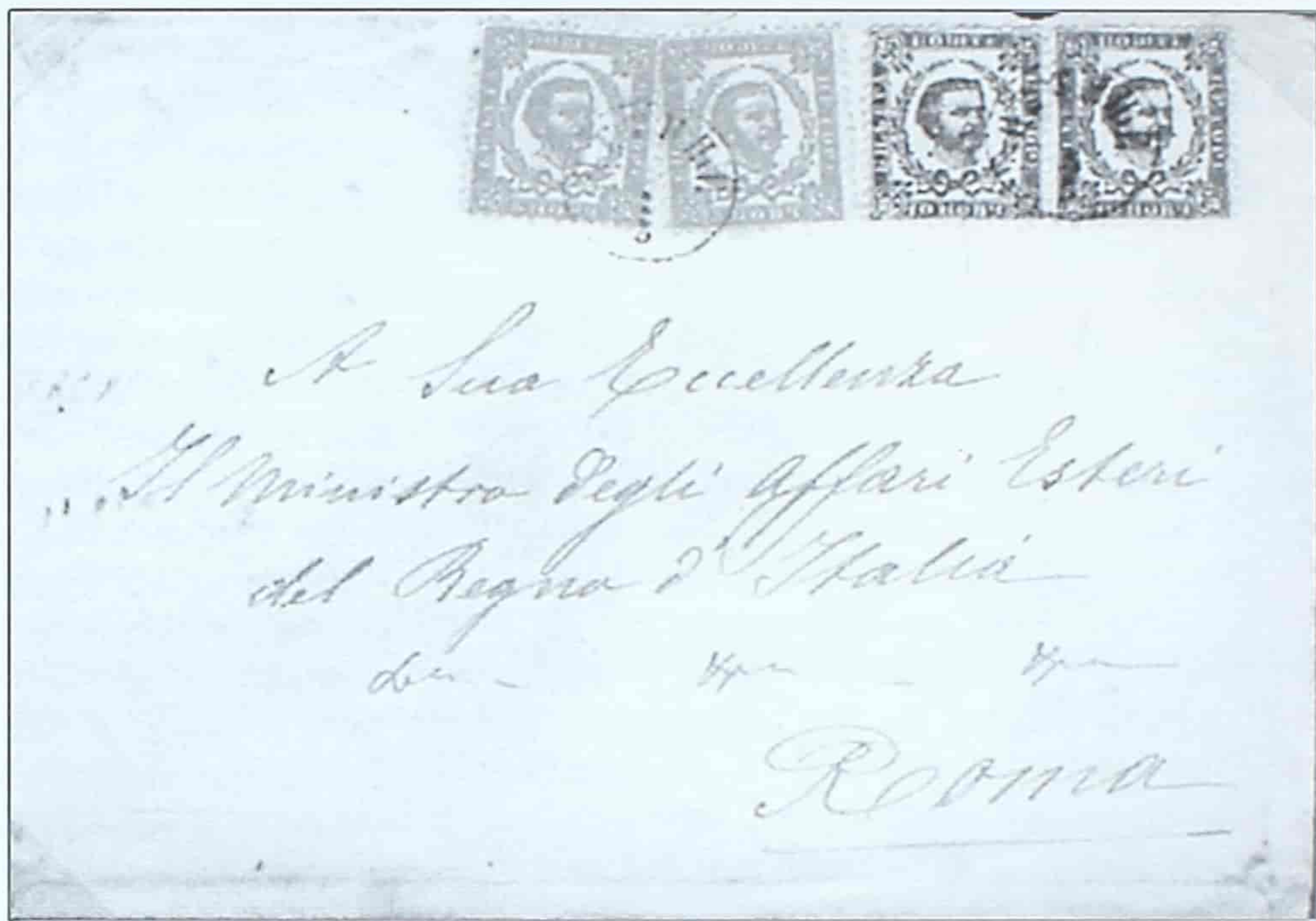
poslata iz Skadra preko austrijske levantske pošte Antivari (Bar), tada još na otomanskoj teritoriji, u Lion u Francusku, jedno preko Trsta i Sardinije, druga dva preko Beča i Pariza. Iz tog ranog perioda jedinstveno je i nefrankirano pismo iz 1874. godine poslato iz Cetinja u Beograd, preko Kotora i Baziaša, sa naplatom takse u gotovini ($25+3=28$ novčića), meni najranije poznato pismo iz Crne Gore u Srbiju. (slika 1)

Slika 1. Gotovinski frankirano pismo iz 1874. godine poslato iz Cetinja u Beograd

U grupi od oko 30 pisama frankiranih markama I i II štampanja

padaju u oči dva pisma svako sa markom od 5 novčića I štampanja na pismima u unutrašnjem saobraćaju, vrlo retka za nalaženje. Kod kasnijeg štampanja nalazimo između ostalog obična pisma za Austriju po povlašćenoj tarifi od 7, 14 i 28 novčića kao i preporučena sa 17 i 24 novčića. Za druge zemlje zastupljene su frankature od 10, 20, 30 pa čak i 40 novčića. Većina ovih pisama su bez filatelističke inspiracije (sakupljačima dakle, nisu slata zbog posedovanja maraka na pismima), što je poseban kvalitet za taj period. Na slici 2 prikazano je obično pismo treće stope težine sa ukupnom frankaturom od 30 novčića, poslato iz Cetinja u Rim. Šarolikost ovog područja dopunjuju i novine dvostruke težine poslate sa Cetinja u Novi Sad, frankirane parom maraka od 2 novčića. Izuzetnu retkost predstavlja i pismo za Nemačku frankirano markom od 10 novčića na kome je marka poništena brodskim žigom Lloyd Austriacco XVII.

Slika 2. Pismo treće stope težine, frankirano sa ukupno 30 novčića, poslato iz Cetinja u Rim

Izdanje PROSLAVA ŠTAMPARIJE iz 1893. godine dokumentovano je sa šest filatelistički inspirisanih pisama (drukčijih skoro i da nema) među kojima posebnu pažnju privlači pismo sa Cetinja u Gruž, frankirano sa 2+7 novčića, gde je prva marka sa vrlo retkom greškom u pretisku "1494" umesto "1493". Izdanje "Cetinjski manastir" predstavljeno je sa 8 objekata, od toga su tri pisma preporučena, frankirana nižim vrednostima od 1 do 20 novčića.

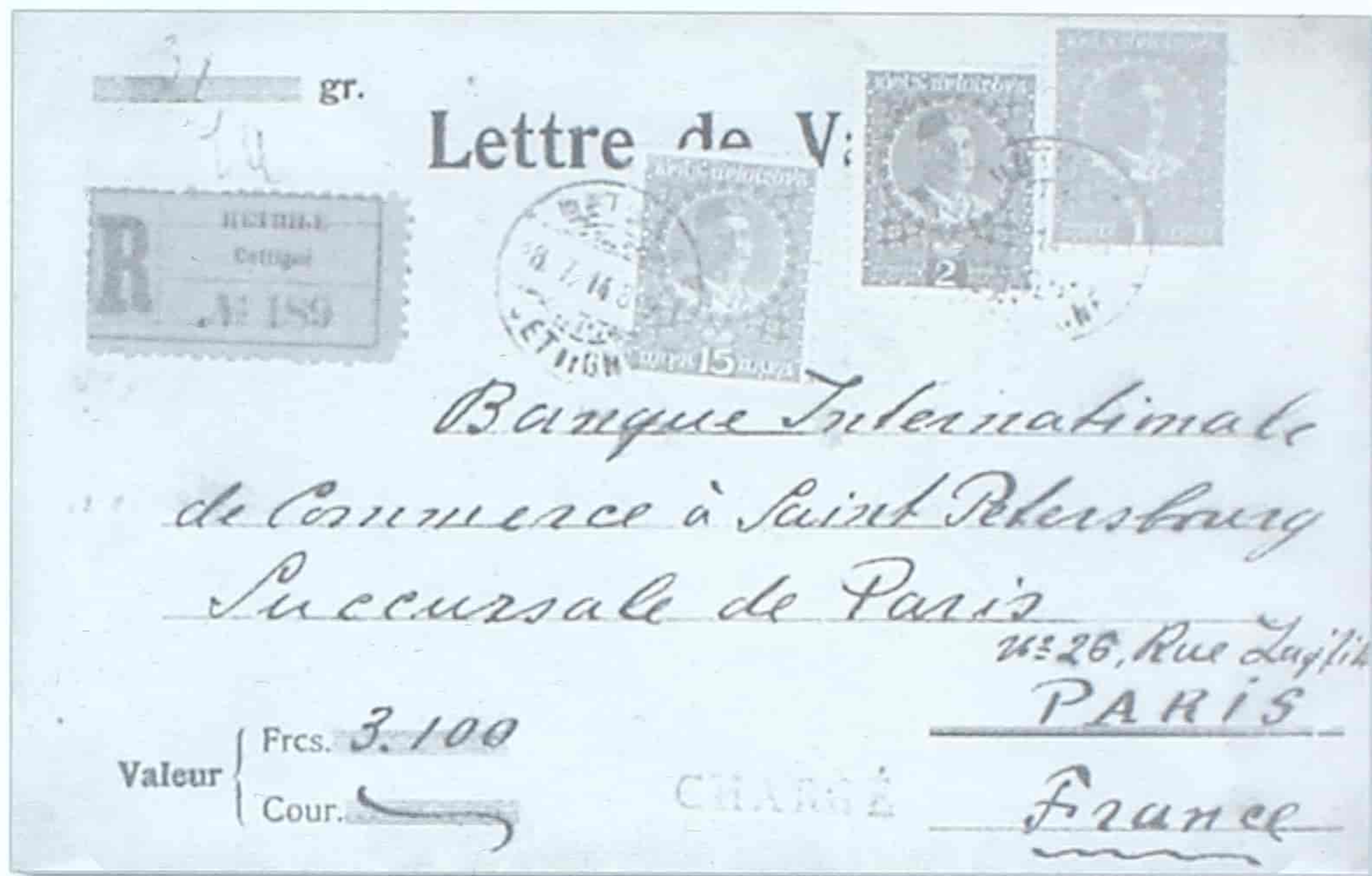
Kasnija izdanja sa likom kneza Nikole, uski i široki rubovi, dopunske vrednosti i promenjene boje obuhvataju 26 objekata među kojima su pet preporučenih pisama na povratni recept, četiri sa specijalnom markom za tu svrhu a kod petog je redovna marka poništena rukopisno sa "AR". Posebna draž tog preporučenog pisma, upućenog verovatno oko 1895. godine iz Rijeke u Carigrad je u tome što su za frankaturu od 10 + 10 + 10 upotrebljene dve marke od po 15 novčića. Na slici 3 prikazano je jedno iz ove grupe pisama, poslato preporučeno iz Cetinja za Kotor sa frankaturom od 5 + 10 x 1 novčić i AR markom u gornjem desnom uglu. U ovom periodu se već javljaju frankirane paketske sprovodnice i novčana pisma. Jedno takvo pismo sa naznačenom vrednošću od 370 kruna frankirano je markama nominale 66 novčića. Za dotično pismo iz 1900. godine upotrebljen je koverat za novčane pošiljke austrijske pošte, jer pošta Crne Gore takvih nije imala, vrednost je iskazana u krunama, iako je tada u Crnoj Gori valutu još predstavljao novčić i fiorin.

Slika 3. Preporučeno pismo poslato iz Cetinja u Kotor sa AR markom

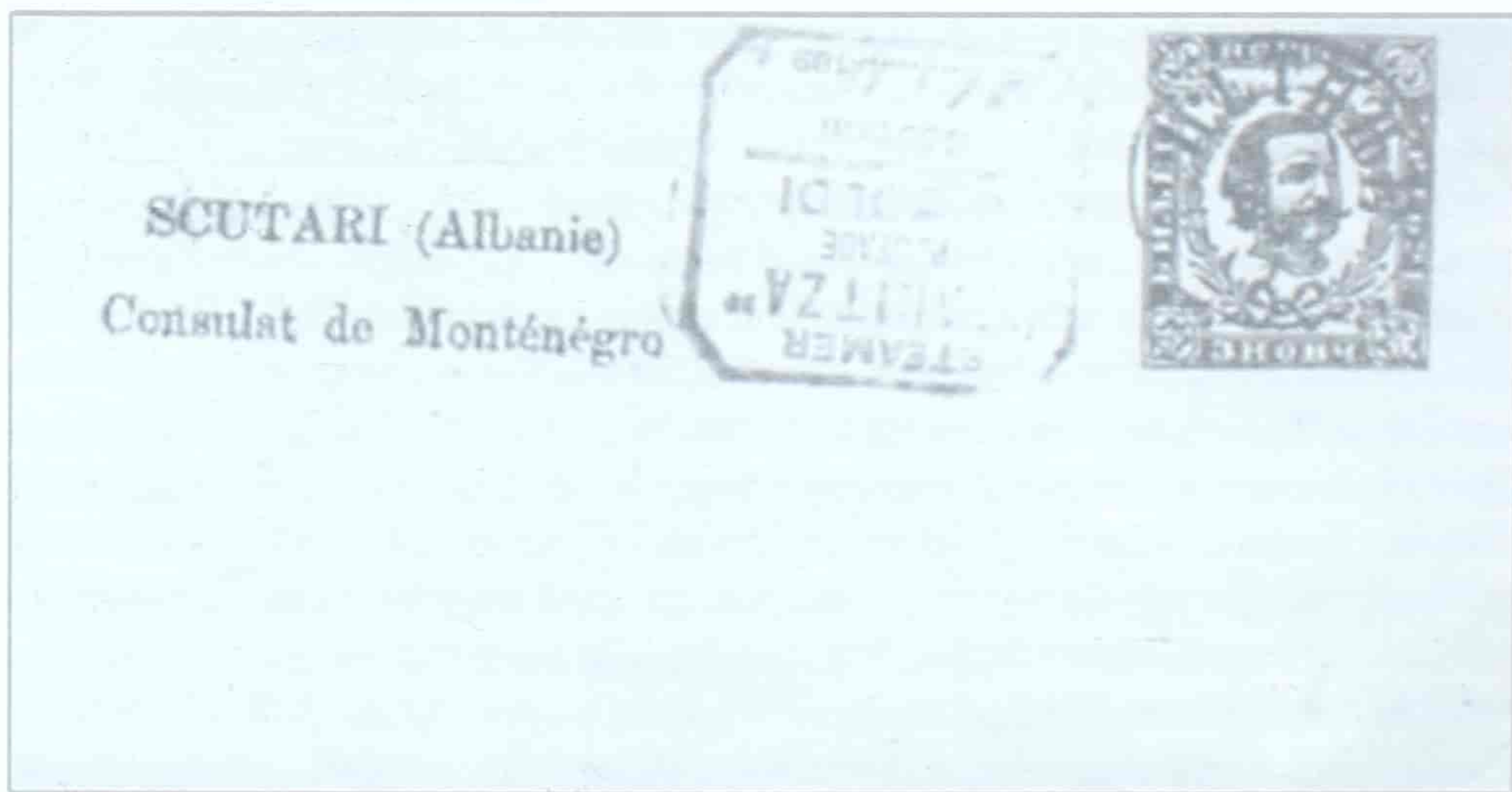
Verovatno zbog nedostatka prostora, izdanje iz 1902. godine i izdanje USTAV iz 1905. prikazani su sa samo 8 objekata od kojih svaki iskoračuje iz reda standardnih pisama. Slično zapažanje stoji i za izdanje 1907. godine prikazano pismom sa 36 komada maraka od 1 pare, kao i sa dva dalja višebojna preporučena pisma, bez filatelističkih inspiracija, dva sa dvostrukom težinom.

Poslednjih dvadesetak listova posvećeno je uglavnom periodu od 1910. godine do kraja, odnosno do 1917. godine. Pored nekoliko izuzetnih frankatura, kao što je novčano trobojno pismo iz 1914. godine poslato iz Cetinja u Pariz sa frankaturom od 15 para + 1+2 perpera (slika 4). U ovom delu nailazimo na mnoge interesantne žigove novootvorenih pošta. Ističem objekte sa žigovima: Tuzi, Bijelo Polje, Peć, Plavnica, Boan, Lijeva Rijeka, Goransko, Plijevlja kao i Skadar i iznad svega Sveti Jovan Medovski, što su sve izuzetne vrednosti u domenu žigova. Tu je i sekcija brodskih pošta, pre svega omot za novine iz 1897. godine poslate iz Cetinja u Skadar, preko Skadarskog jezera privatnom brodskom poštom, brodom DANITZA i odgovarajućim vrlo retkim osmougaonim žigom za potvrdu naplate dodatne poštarine od 5 solda, (slika 5). Ističu se i tri dopisne karte otpremljene jadranskim brodovima sa žigovima za poništavanje maraka brodova "Citta di Bari", "Sparta" i "Selena de Lloyd", otpremljene iz Pristana i Ulcinja. Zbog štamparskog prostora ostaju neprikazani objekti sa porto markama frankirani formulari, kao i službena pisma iz ranog perioda rada pošte.

Slika 4. Novčano pismo iz 1914. godine poslato iz Cetinja u Pariz sa visokom frankaturom od 3 perpera i 15 para

Nadamo se da će se u nekoj budućoj obradi materijala ukloniti zapaženi nedostaci u opisu pojedinih objekata, da će se pojedini segmenti još dalje popuniti kao i da će se boljom sistematizacijom materijala izložak učiniti pristupačnijim i manje upućenim ljubiteljima ove oblasti. U tom slučaju sigurno neće izostati i odgovarajuće priznanje izložku na međunarodnim izložbama.

Slika 5. Novinski omot za novine poslate iz Cetinja u Skadar, sa osmougaonim žigom brodske pošte broda »Danica«.

PISMA UREDNIŠTVU

Povodom članka Sloodana Bajića,
"Falsifikati temišvarskih pisama",
objavljenog u časopisu »Filatelista« br.
252, strane 9/14.

Poštovani g. Uredniče,

Sa velikom pažnjom sam pročitao i analizirao pomenuti članak i zaključio da moram da ukažem na neke netačnosti u članku, koje presudno mogu da rehabilituju pojedine "falsifikate" i vrate ih u redove ispravne filatelije.

Kod pisma poslatog iz Travnika za Novi Sad, koje sigurno ne spada u temišvarska pisma, na strani 11, učinjen je previd tvrdnjom da je tarifa u celom Kraljevstvu toga 12. avgusta 1919. godine za pisma već bila podignuta na 30 vinara/helera/filera, pa je zahtev za portiranjem opravdan a mađarska porto marka od 20 filira je izvorno na pismu. Okolnost da na marci nije isti žig kao na poledini je razumljiva, jer službenik na prijemu pošte nije isti sa onim na otpremi. U prilogu dajem ilustraciju analognog pisma upućenog iz Tuzle za Karlovac 2. septembra 1919. godine, nedovoljno frankiranog i portiranog sa 20 vinara i žigom "T" (sl. 1).

sl. 1 Nedovoljno frankirano pismo, 20 helera + 20 vinara za nedostajući iznos od 10 helera.

U vezi sa pismom na strani 12, sa mađarskom ekspresnom markom od 2 filera (u tekstu pogrešno označena kao "ekstremna") neopravdano je očekivati ekspresnu doplatu od 60 filira, jer SURGOS marka od 2 filira nije za to ni bila predviđena, već samo za bržu isporuku štampanih stvari, sa redovnom poštom. Kada je ta manipulacija ukinuta, SURGOS marka je i dalje ostala u upotrebi sve do 1921. godine, za redovno franki-

ranje, tako da je 17. marta 1919. godine ona bila u redovnoj upotrebi. Uostalom, Direkcija Zagreb je tu marku pretisnula sa HRVATSKA SHS.

Konačno, karta na strani 14 iz Bavaništa u Vršac, sa rukopisnom oznakom cenzora: Autor očekuje već 25. novembra 1918. poznati cenzumi žig "SRP. KR. VOJNA CENZURA VRŠAC" poznat, prema Višackom (Filatelista br. 225/226), tek od februara 1919. godine, pa je rukopisni paraf cenzurisanja opravdan. U tome opisu autor se poziva na strane "49 i 50", ali njih nigde ne mogu da pronađem, kako bih saznao na šta misli.

Kartu prikazanu na strani 13 autor proglašava falsifikatom zbog žiga na nemačkom "ZENSURERT". U nedoumici sam, jer Višacki na strani 32 (Filatelista br. 225/226) pominje upotrebu takvih žigova u toku 1919. godine (Apatin), pa je mogao biti upotrebljen i u Oršavi pri dolasku karte, kao zatečeni žig po povlačenju nemačke vojske.

Nadam se da će ovaj mali doprinos rehabilitovati neka od pisama koja su proglašena za falsifikate, a radi pravilne orijentacije sakupljača.

Sa poštovanjem i središnjim pozdravom,
Dr Jovan Veličković

Prilog karakterizaciji cenzurnih žigova u Prvom svetskom ratu (1916-1918)

Prof.dr Milan Radovanović

Svojim predanim, višegodišnjim strpljivim i istraživačkim radom V.Višacki je, pored drugih oblasti kojima se bavio, dao značajan doprinos u oblasti vojnih cenzura u vremenskom razdoblju koje se proteže na preko osamdeset godina : od 1876 do 1950 godine. Ovaj svoj opus V.Višacki je izlagao sukcesivno u periodu od skoro pet godina u časopisu Filatelista počev od broja 219/220 iz maja 1995 do zaključno poslednjeg broja 246 iz maja 2001 godine. Način izlaganja ove materije i sistematičnost obrade ogromnog materijala uz odabrane primere mogli su samo da izazovu pozitivne reakcije kod čitaoca.

U ovom radu biće učinjen pokušaj da se izloži ono što dopunjava i što nije uočeno u radu V.Višackog. Naime, V.Višacki u svojim radovima, koji su već u globalu navedeni, uočava više tipova cenzurnih žigova u okviru određenog vremenskog perioda Prvog svetskog rata, koji je podeljen na klasičan način. Tako, na primer, njegov rad »Vojna cenzura u periodu 1916-1918« (1) zasniva se na podeli na cenzuru u pozadini (Krf, Bizerta, Francuska) i cenzuru na Solunskom frontu i detaljnoj razradi postojećih žigova. Nadalje, za žigove sa Solunskog fronta, V.Višacki na strani 39, pod B) žigovi sa brojevima, navodi:

- žigove sa natpisom " (5) Pregledala/vojna cenzura " od 1-30,
- žigove sa natpisom " Pregledala/vojna cenzura (40) " od 31-100,
- žigove sa natpisom " Pregledala/vojna cenzura 71", i
- žigove sa natpisom " 16 Pregledala/vojna cenzura" od 1-35.

Kod žigova pod a) sa natpisom " (5) Pregledala/vojna cenzura " od 1-30 konstatuje se i to ilustruje da postoje pet vrsta cenzurnih žigova: pravougaoni sl.1, pravougaoni dvostrukog okvira sl.2, pravougaoni pomećenog okvira sl.3, deformisanog okvira sl.4 i deformisanog okvira sl.5. Ovi žigovi su dati radi ilustracije na sl.1. Kod žigova pod b) sa natpisom " Pregledala/vojna cenzura (40) "

sl.1 Primeri navedenih pet vrsta žigova od strane V.Višackog za žigove sa natpisom " (5) Pregledala/vojna cenzura " od 1-30 (1).

od 31-100, konstatuje se i ilustruje da postoje čak devet vrsta. Za žigove sa natpisom " Pregledala/vojna cenzura 71" konstatuju se dva različita tipa. Jedino nema razlika kod žigova sa natpisom " 16 Pregledala/vojna cenzura" od 1-35 (1) .

Pored cenzurnih žigova sa brojevima, V.Višacki u Tablici T IV DA Solunski front navodi tri žiga (sl.2) od kojih su dva sa istim tekstom "OUVERT PAR L'AUTORITE / MILITAIRE SERBE" (sl. 2 i sl.3 na slici 2 ovog teksta).

ВОЈНИЧКА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА
CORRESPONDANCES MILITAIRES

OUVERT PAR L'AUTORITE
MILITAIRE SERBE

OUVERT PAR L'AUTORITE
MILITAIRE SERBE

sl.2 Primeri tri žiga iz tablice T IV DA Solunski front (1)

Pregledom velikog broja poštanskih objekata iz ovog perioda (pisama, dopisnih karata i vojničkih dopisnih karata, uglavnom francuskog porekla) sa cenzurnim žigom istog broja cenzure i uspostavljanjem redosleda njihovog korišćenja po vremenu, dolazi se do zaključka da se radi o jednom istom cenzurnom žigu koji je tokom upotrebe trpeo određene promene fizičke

i hemijske prirode – promene usled starenja - što je onda izazvalo njegovu deformaciju i niz prividnih varijeteta. To znači da ne postoji pet vrsta žigova sa natpisom " (5) Pregledala/vojna cenzura " od 1-30, ni devet vrsta žigova sa natpisom " Pregledala/vojna cenzura (40) " od 31-100, ni dva žiga sa natpisom " Pregledala/vojna cenzura 71", kao ni dva žiga "OUVERT PAR L'AUTORITE / MILITAIRE SERBE".

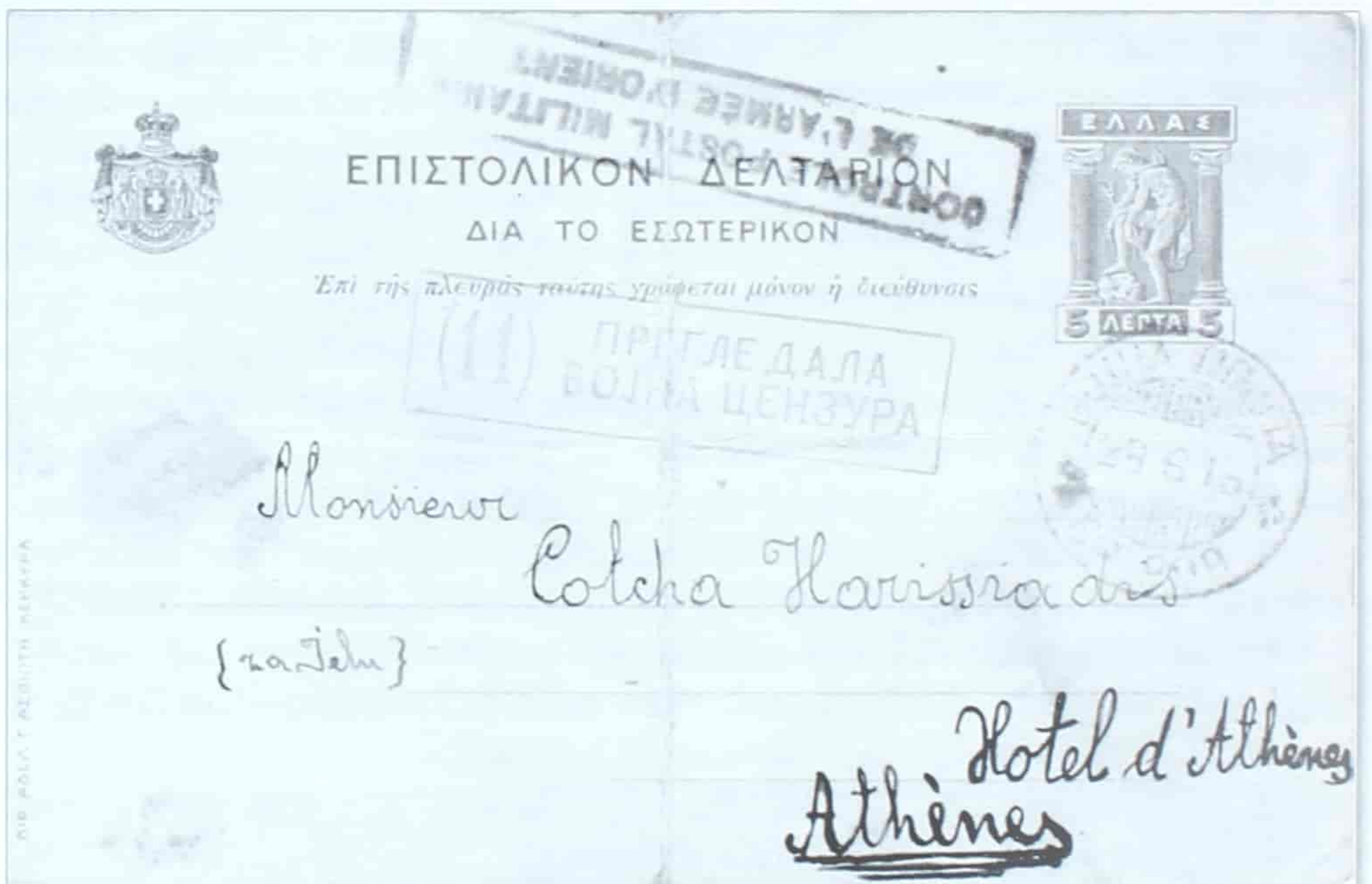
Da bi se ova tvrdnja dokazala uzeta su dva primera i to:

Žig vojne cenzure " (11) Pregledala/vojna cenzura " koji je analiziran u periodu od 28.VI.1916 do 31.XII.1918 (ukupno 39 komada).

Žig "OUVERT PAR L'AUTORITE / MILITAIRE SERBE" koji je analiziran u periodu od 9.V.1916 do 8.XI.1916 (ukupno 18 komada).

Prvi razmatrani žig vojne cenzure ljubičaste boje "(11) Pregledala/vojna cenzura " nalazi se na grčkoj dopisnoj karti za unutrašnji poštanski saobraćaj od pet lepta, koja je upućena iz Soluna 28.VI.1916. za Atinu. Na ovoj karti se nalazi, čini se u nas neopisani, dvoredi uokvireni žig francuske cenzure crne boje "CONTROLE POSTAL MILITAIRE / de l' ARMEE d' ORIENT" i žig Vojne pošte Vrhovne komande br. 999, sivozelene boje (Sl.3). Cenzurni žig, koji je na ovoj karti potpuno pravilnog oblika, jasnih ivica, teksta, zagrada i broja 11, dat je, sa ove karte na Sl.4. (4.1). Sledeći žig naše vojne cenzure od 25.VII.1916 (4.2) je sličnih karakter-

istika kao i prethodni, ali sa blagim naznakama promena. Već naredni žig od 10.VIII.1916 (4.3) ima jasno izražene promene koje se očituju manjim izduženjem uglova, kao i krivljenjem posebno kraćih stranica žiga. Nadalje su ove promene sve više izražene (4.4, 4.5) uz najavu prekida stranica okvira žiga (4.6), koji postaje sve izraženiji sa vremenom (4.7, 4.8, 4.9, 4.10, 4.11). Nadalje su deformacije sve veće, uočene karakteristike žiga (ivice, tekst, zagrada i broj 10) sve deblje i manje jasne, menjaju se (povećavaju) i spoljne i unutrašnje dimenzije. Početak promena na većim stranicama okvira žiga, izraženo naboravanjem, uočava se već na 4.12, 4.13 i 4.14, da bi sasvim bile vidljive na 4.15 i nadalje na 4.16, 4.17, 4.18, 4.19 i dalje. I pored toga što se nedostatak pojedinih delova okvira žiga može objasniti i načinom udaranja žiga, pod uglom, na primer, činjenica je da se javlja i otkidanje gume žiga na pojedinim mestima: možda posebno u uglovima i dužim stranicama okvira žiga. Za slučaj razmatranog cenzurnog žiga izgleda da je posebno u ovom procesu bila izložena donja duža stranica okvira (ostale slike). Takođe, slova, cifre i zagrade unutar okvira žiga se menjaju: debljaju i "rastu", dobijajući konačno izgled "žigova sa deformitetom".

sl.3 Žig vojne cenzure ljubičaste boje "(11) Pregledala/vojna cenzura" na grčkoj dopisnoj karti za unutrašnji poštanski saobraćaj od pet lepta, koja je upućena iz Soluna 28.VI.1916 za Atinu.

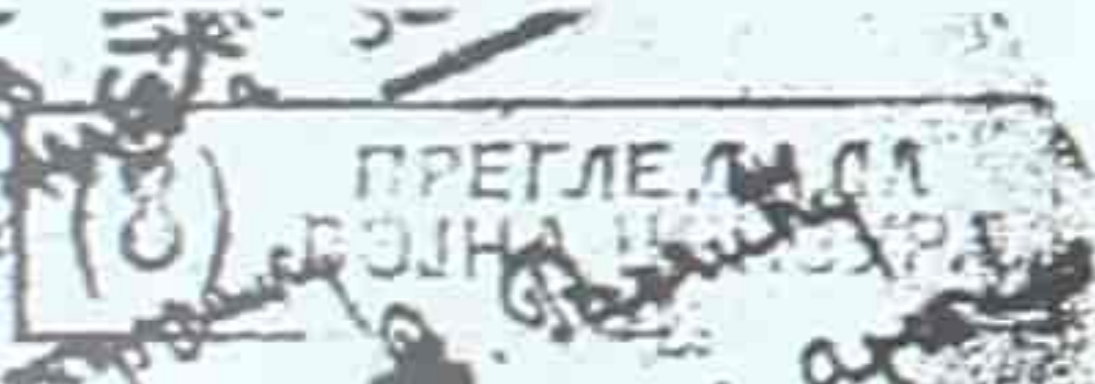
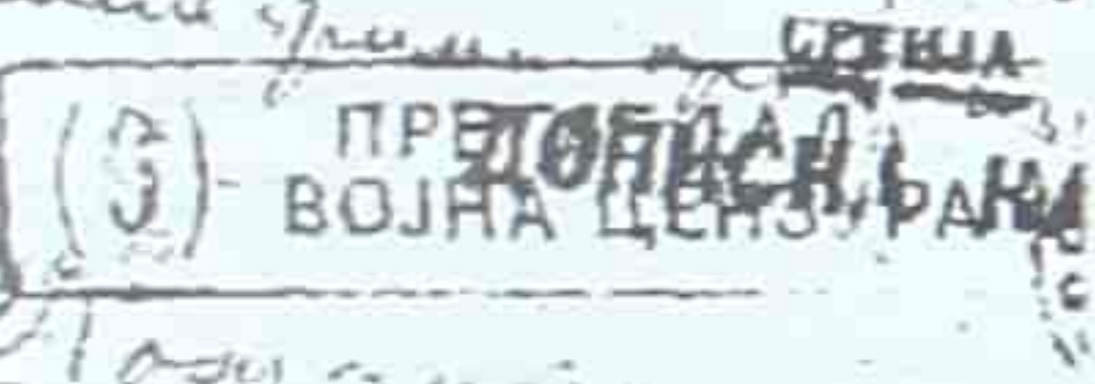
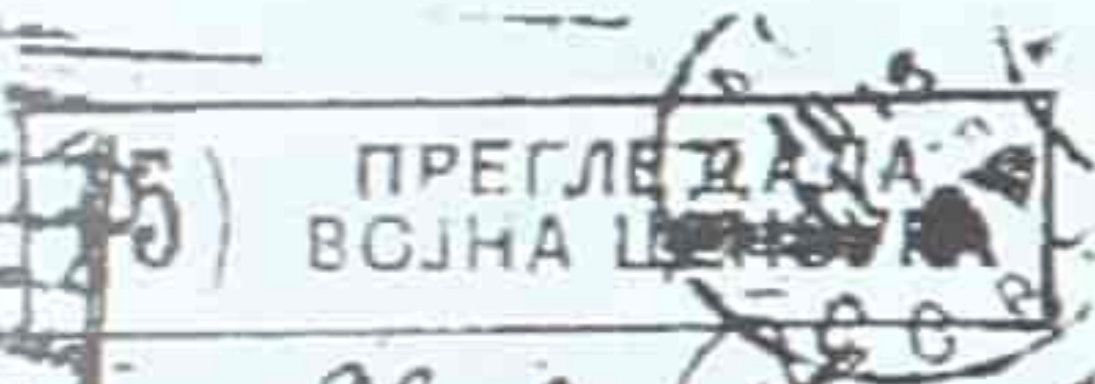
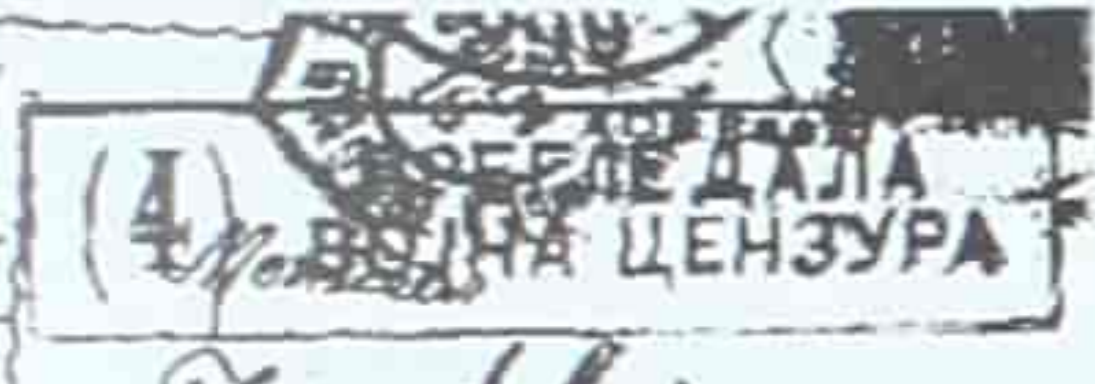
Pored srpskog cenzurnog žiga vidi se i dvoredi uokvireni žig francuske cenzure crne boje "CONTROLE POSTAL MILITAIRE / de l' ARMEE d' ORIENT" i žig Vojne pošte Vrhovne komande br. 999 sivozelene boje.

4.1	28.06.1916.	4.11	18.10.1916.	4.21	5.04.1917.	4.31	21.01.1918.
4.2	25.07.1916.	4.12	06.11.1916.	4.22	10.04.1917.	4.32	13.02.1918.
4.3	10.08.1916.	4.13	07.11.1916.	4.23	19.06.1917.	4.33	26.02.1918.
4.4	14.08.1916.	4.14	20.11.1916.	4.24	25.06.1917.	4.34	05.03.1918.
4.5	20.08.1916.	4.15	20.11.1916.	4.25	30.06.1917.	4.35	11.04.1918.
4.6	12.09.1916.	4.16	29.12.1916.	4.26	04.07.1917.	4.36	15.05.1918.
4.7	14.09.1916.	4.17	23.01.1917.	4.27	04.07.1917.	4.37	23.05.1918.
4.8	18.09.1916.	4.18	11.03.1917.	4.28	16.07.1917.	4.38	31.05.1918.
4.9	28.09.1916.	4.19	17.03.1917.	4.29	16.07.1917.	4.39	31.12.1918.
4.10	6.10.1916.	4.20	29.03.1917.	4.30	19.09.1917.		

sl.4 Trideset devet cenzurnih žigova br. 11, sa promenama u posmatranom periodu od 28.VI.1916 do 31.XII.1918 (4.1 do 4.39)

Slična analiza je rađena i sa drugim cenzurnim žigovima koja je potvrdila prethodni stav, ali zbog obima teksta nije prikazana.

Da je već navedena teza tačna može se zaključiti vizuelnom analizom i u kraćem vremenskom periodu od svega šest meseci (Slike 5 i 6). Prvi razmatrani žig "OUVERT PAR L'AUTORITE / MILITAIRE SERBE" je od 9.V.1916, drugi od 29.V.1916, treći od 28.VII., i nadalje od 2.VIII., 19.VIII., 11.IX., 24.IX., 2.X., 3.X., 13.X., 18.X., 21. X., 3.XI., 7.XI i 8.XI.1916.

sl. 7 Uporedna slika žigova (dimenzija 55x14 mm) u početku njihovog korišćenja.

Slično važi i za navedene dimenzije žigova. Za žigove definisane slikom 1, bez deformiteta, (Tabl. T IV DBa) u tekstu Višackog se pominju dimenzije 55x14 (15 puta), 55x15 (7 puta), 54x15 (1 puta), 58x15 (1 puta) od 24 navedene dimenzije žigova. Već na osnovu ovog bi se moglo zaključiti da je osnovna dimenzija svih cenzurnih žigova bila 55x14 mm s obzirom na daleko najveću zastupljenost dimenzije 55x14. Ako se još uzme u obzir verovatno nedovoljno pažljivo udaranje žiga, sa posledicom da bude neznatno pomeren ili zabrljan, sa posledicom da razlika bude do 1 mm, onda samo jedan žig (58x15) osetno iskače iz izloženog. Pregledom velikog broja vojničkih dopisnih karata i manjeg broja pisama, može se doći do jasnog zaključka da su razmatrani žigovi u početku bili svi istih dimenzija i to 55x14 mm, koje su se kasnije uglavnom deformisali (povećavali) brže ili sporije zavisno od intenziteta i vremena korišćenja i starenja gume. Ovu tezu potkrepljuje i navedeni primeri slika žigova (Sl.7) u samom početku korišćenja (maj, jun 1916 god).

Ista dimenzija se može videti i na već prikazanim žigovima br. 11 (na slici 3).

Slična analiza o dimenzijama žigova se može sada izvršiti i za cenzurne žigove sa natpisom "Pregledala/vojna cenzura (40)" od 31-100, uz istovetan zaključak. Naravno, pošto su ovi žigovi ušli kasnije u upotrebu i kraće vreme koristili, promene na njima su manje izražene (sem manjih izuzetaka) i pored toga što se navodi čak još sedam "žigova sa deformitetom". Što se tiče dimenzija ovih žigova, prema V.Višackom, javljaju se 55x15 (27 puta), 55x14 (1 puta), 54x17 (1 puta), 54x16 (1 puta), 54x15 (29 puta), 53x14 (1 puta) od 60 navedenih dimenzija žigova (samo nedeformisanih, što odgovaraju Sl.1 i Sl.2 na strani 43 citiranog broja časopisa Filatelista). Počev od Sl.3 nije određena dimenzija i pored činjenice da je okvir još uvek ceo. Analogno prethodnom, sledi da bi početne dimenzije svih ovih žigova mogle biti 54x15 mm ili 55x15 mm ili što je najverovatnije 54x14 mm.

Potvrda za iznesenu tezu se može naći i u samom tekstu Višackog. Ako se žigovi razvrstaju po stepenu deformacije, definisanog slikama 1 do 5 ili 9, gde Sl.1 predstavlja nedeformisani žig, onda se nedvosmisleno dobija kao rezultat da su žigovi sa deformitetom, kako ih naziva Višacki, uglavnom iz 1917 i 1918 godine. Tako na primer, ako se iz tablice T IV DBb 31-100 (strana 49 do 53 citiranog teksta) uzmu podaci o žigovima sa deformitetom, predstavljeni slikama 4 do 9 (strana 43 i 44 citiranog teksta) i ako se statistički obrade, onda se vidi da su oni najvećim delom zastupljeni u 1918 godini, i mnogo manje u drugoj polovini 1917, što potvrđuje tezu o promenama kao posledica starenja posle određenog perioda korišćenja. Sličan zaključak važi i za žigove od 1 do 30 (Tablica T IV DBa).

Naravno, analiza se može izvršiti i obrnutim putem istražujući sl.1 (strana 43),

kada žig nema deformiteta. Iz Tablice T IV DBa 1-30 (strana 43 i 44 citiranog teksta) jasno se uočava da je žig bez deformiteta prisutan u početku korišćenja - od kraja maja i uglavnom juna i jula meseca 1916 godine.

Deformisanje prvobitnih žigova je rezultat procesa starenja gumenog žiga na koji su, u opštem slučaju, uticali: materijal od koga je žig bio izrađen, priroda mastila, neposredna okolina, korišćena (mehanička) sila prilikom udaranja žiga, kao i intenzitet i vreme korišćenja. Iz navedenih primera se nedvosmisleno može zaključiti da je stepen deformisanja određenog žiga direktna funkcija vremena korišćenja, odn. što je vreme korišćenja bilo duže, deformacije su bile veće. Kako mehanička sila korišćenja pri stavljanju žiga i intenzitet korišćenja ne mogu biti predmet analize kao stohastičke pojave, a uticaj neposredne okoline (temperatura, vlažnost, količina svetlosti) bio približno isti za sve korišćene žigove, analiza starenja gume je vršena samo sa gledišta korišćenih materijala (2, 3). U daljem će se pod materijalom podrazumevati materijal koji je bio korišćen za izradu ovih žigova i odgovarajuće mastilo. Materijal korišćen za izradu ovih cenzurnih žigova bila je guma na bazi prirodnog kaučuka. I pored toga što su korišćene različite boje mastila, najveći deo se odnosi na mastila crne i ljubičaste boje. Sastav crnog mastila za žigove definisan je u osnovi mešavinom glicerina-alkohol-voda sa gvožđe-galatom, koji mu daje crnu boju. Boju ljubičastom mastilu daje više ingredijenata: metil-violet, fuksin, gencijan-violet i sl. (4). Sastav jednog od mastila iz razmatranog vremena definisan je sledećim odnosima: jedan deo anilin-violeta + tri dela glicerina + četiri dela alkohola pomešanih sa tri dela gumi-arabike i šesnaest delova vode. Ovakvi sastavi mastila su odabrani tako da obezbede najmanji uticaj na kvalitet gume pri dužem korišćenju. Odavde sledi da je osnovni uzročnik promena osobina žiga sama guma od koje je izrađen cenzurni žig, jer se i korišćena mastila mogu smatrati konstantama u dosadašnjem razmatranju. U procesu starenja gume uticajni faktori su već delimično navedeni ranije u tekstu i čini se da fizički faktori, definisani silom, učestanošću korišćenja i vremenom korišćenja, imaju veći značaj od hemijskih. Ne ulazeći dalje u hemizam promena može se navesti da je rezultat procesa starenja gubljenje elastičnih osobina, otvrdnjavanje i nastajanje sipkave, ispućane površine polaznog materijala, što potvrđuje napred izrečenu tezu.

Na osnovu svega iznesenog može se zaključiti da je veliki broj žigova sa deformitetom nastao kao posledica starenja gume, usled delovanja fizičkih i hemijskih i faktora i da žigovi sa deformitetom potiču od jednog jedinog prvobitnog cenzurnog žiga. Ovim su onda, uz određivanje i njihovih geometrijskih karakteristika, i dimenzije ovh žigova u potpunosti definisani.

Napomena:

Kao merodavni datumi na koje se poziva u tekstu, uzimani su datumi sa žigova vojnih pošta, gde su bili čitljivi, u ostalim slučajevima je uziman datum sa poledine karte.

Literatura

1. Višacki V., Vojne cenzure 1876-1945, Filatelista, br. 221/222, septembar 1995
 2. Greve H.H., Rubber, 1. Survey, in Ullmann's Encyclopedia of Industrial Chemistry, Vol.23, 1993
Greve H.H., Rubber, 1. Natural, in Ullmann's Encyclopedia of Industrial Chemistry, Vol.23, 1993
- Bajc dr.S., Privatna razmena mišljenja

FALSIFIKAT NA DOPISNICI KRALJEVINE SRBIJE

Vukadin Dimitrijević

Atraktivni filatelistički objekti su oduvek svojom pojavom privlačili pažnju skupljača. Redak i ekskluzivan filatelistički materijal čim se ponudi na tržištu vrlo brzo promeni vlasnika bez obzira na odgovarajuću atraktivnu cenu.

Vođeni željom za lakom zaradom falsifikatori stavljaju sebe sa one strane zakona. U filateliji, pojedinci svoju težnju za lakom zaradom pokušavaju da ostvare krivotvorenjem i falsifikovanjem različitog filatelističkog materijala. Nekad manje, nekad više uspešno i stručno urađeni falsifikati proturaju se na filatelističko tržište u vidu raznih "specijaliteta". Falsifikata i falsifikatora je oduvek bilo, uprkos činjenici što se u stručnoj filatelističkoj štampi stalno ukazuje na njih. U poslednje vreme proturanje falsifikata se radi na perfidniji način, tako što ih na prodaju nude starije osobe koje sa filatelijom nemaju ništa zajedničko. Karta koju opisujem je kupljena od starijeg gospodina na skupu kolekcionara u hotelu "Slavija".

OPIS FALSIFIKATA

Dopisna karta za unutrašnji saobraćaj Kraljevine Srbije iz 1913. godine, vrednosna oznaka 5 para, sa likom Kralja Petra sa šapkom na glavi. Preko vrednosne oznake u gornjoj desnoj polovini karte ručno je otisnut ravni jednoredni štambilj sa tekstom: "SOCIÉTÉ SERBE DE LA CROIX ROUGE". Karta je 22.09.1914. godine upućena iz Prokuplja ratnom zarobljeniku u Austrougarsku. Na karti nije otisnut žig uputne pošte. Preko marke je okrugli žig austrougarske vojne cenzure, crvene boje. Na karti je naknadno doručeno sledeće:

- na levoj polovini karte preko imena primaoca ukoso je dolepljena, vertikalno polovljena austrougarska redovna marka od 5 hel-

era iz 1908. godine (Michel br. 142). Preko karte je ručno otisnut okrugli gumeni prstenasti pečat prečnika 30 mm, u ljubičastoj boji. Tekst slabo vidljiv, ćirilčan po obodu kružnice "?????-???" u sredini kruga slabo vidljiv - verovatno nekakav grb.

- na desnoj strani karte ispod vrednosne oznake dolepljena je austrougarska propagandna nalepnica smeđe boje, vrednosti 2 helera, koja je takođe poništena istim pečatom, kao i polovljena marka. Preko ove marke je otisnut još jedan pečat čiji tekst nije čitljiv.

Ovaj falsifikat je dosta naivno i laički urađen od strane slabog poznavaoća funkcionisanja pošte za vreme I svetskog rata. Tvorcu ovog "specijaliteta" nije poznato da ?? karta koja se upućuje od strane Crvenog Krsta oslobođena plaćanja poštanske tarife, tako da se vertikalno polovljena marka od 5 helera nikako ne uklapa u ekskluzivu ovog objekta iz dva razloga: prvog koji je već pomenut, a drugog iz razloga teritorije i teksta na pečatu, jer je ovo područje bilo pod bugarskom okupacijom pa nisu upotrebljavane austrougarske marke. To isto važi i za propagandu nalepnicu koja je navodno zalepljena i poništena u pošti Niš.

Ovaj falsifikat je lako prepoznatljiv za skupljače filatelističkog materijala iz I svet- skog rata.

COUPON-RÉPONSE INTERNATIONAL

Vojislav Begović

Uvod

Verovatno zbog svoje naročite upotrebe, međunarodni kupon za odgovor još uvek nije odgovarajuće zastupljen u zbirkama naših filatelista. Objašnjenje za takvo stanje može se tražiti i u činjenici da je ova međunarodna vrednosnica i dalje nedovoljno poznata najvećem broju filatelista.

Za potpuno razumevanje ove poštanske celine izabrao sam objašnjenje koje kaže da je međunarodni kupon za odgovor poštanska vrednosnica koja služi za podmirivanje poštarine za pisma prve stope težine u međunarodnom saobraćaju - standardizovan po propisima Svetskog poštanskog saveza¹.

Kao međunarodna poštanska vrednosnica međunarodni kupon za odgovor je uveden na kongresu Svetskog poštanskog saveza u Rimu 1906. godine. Izdaje ga Međunarodni poštanski biro u Bernu i njime snabdeva poštanske uprave članice Svetskog poštanskog saveza.

Sve do septembra 1992. godine kuponi su štampani u štampariji »Benciger« (»Benziger & Co«) u Ajnsidelnu (Švajcarska). Od avgusta 1993. kuponi se štampaju u štampariji »Kurzi« (»Kürzi«) takođe u Ajnsidelnu. Aprila 1995. godine štampanje kupona preuzela je štamparija »Impresor« u švajcarskom mestu Siens (Syens).

Dimenzije kupona za odgovor su 105 x 74 mm, a štampa se na bezdrvnoj štamparskoj hartiji (60 g.) koja u vodoznaku sadrži skraćenicu UPU².

Međunarodni kupon za odgovor se može zameniti u svakoj zemlji članici Saveza za jednu ili više poštanskih maraka koje su dovoljne za frankiranje običnog pisma za inostranstvo prve stope težine, poreklom iz te zemlje.

Vrednosni ekvivalent međunarodnog kupona za odgovor (IRC) sve do stupanja na snagu člana 22 Konvencije (o međunarodnom poštanskom saobraćaju) predstavljao je iznos takse izražene u zlatnim francima koja se njime može platiti. U ovom slučaju, zlatni franak nije nikakva valuta u opticaju, već služi kao obračunska jedinica sa određenom valutnom vrednošću. Poštanski zlatni franak je uveo Madridski kongres UPU 1920. godine, a valutna vrednost zlatnog franka se izražava masom 10/31 grama zlata čistoće 0,900. Svaka zemlja (članica UPU) je dužna da utvrdi ekvivalent (paritet) svoje nacionalne valute u odnosu na zlatni franak i da taj podatak saopšti međunarodnom poštanskom birou radi notifikacije i upoznavanja drugih poštanskih uprava sa tim paritetom.

Rok za zamenu kupona za odgovor je neograničen.

Odlukom MMF-a koja je formalno stupila na snagu 1. aprila 1978. godine, prekinuto je sa praksom da zlato služi kao valuta plaćanja, a za novu novčanu

1 M.R.Vuković "Katalog celina jugoslovenskih zemalja", tom I/1: Srbija 1873-1921, II izdanje, Beograd, decembar 2002.

2 ZJPTT "Pravilnik o vršenju usluga u poštanskom saobraćaju", Beograd, 1978. Takođe, "Pravilnik o pismonosnim pošiljkama" izdanje ZJPTT, Beograd 2001 (pre vod na srpski jezik izdanja Svetskog poštanskog saveza, Bern 2000).

jedinicu uzet je DTS (franc. Droits de tirage speciaux - specijalna prava vučenja).

DTS je srednja vrednost uzeta iz »korpe« valuta 16 zemalja čiji je izvoz najveći. Kada je uveden 1 DTS je vredeo 3,061 zl. fr.

Sve do uvođenja DTS-a, ekvivalent za 1 IRC bio je 1 zlatni franak. Prodajna cena kupona za odgovor koju određuje zainteresovana poštanska uprava ne može biti niža od te vrednosti.

Snalaženje filatelista

Po svojoj suštini, međunarodni kupon za odgovor je poštanski konvertibilan tj. zamenjiv za poštanske marke, i to je njegova ordinarna upotreba.

U našoj zemlji 60-tih i 70-tih, korišćen je za slanje novčanih doznaka u inostranstvo, naravno nelegalno. Obično je mlađi svet naručivao gramofonske ploče ili knjige iz inostranstva, pa pošto nisu mogli da dođu do deviza (devize je bilo zabranjeno slati van zemlje), slali su veću količinu IRC ođednom.

Sredinom sedamdesetih naš časopis, u pozivu na pretplatu čitaocima u inostranstvu, daje mogućnost da umesto slanja novčanih doznaka zainteresovani mogu zaključiti pretplatu slanjem kupona za odgovor: »IRC accepted at the base: 1 IRC = 0,20 USD«. Kada se zna da je u to vreme godišnja pretplata za inostranstvo iznosila 3,25 USD + 0,50 USD za poštarinu (ukupno 3,75 USD) onda je lako izračunati da je za jednu godišnju pretplatu trebalo poslati 19 međunarodnih kupona za odgovor.

Današnji dinarski ekvivalent za 19 IRC iznosi približno 23 evra. Šta bi to značilo kao godišnja pretplata za izdavača ovog časopisa suvišno je komentarisati.

Početakom 1975. godine »Filatelista« objavljuje poziv na pretplatu na švedski filatelistički časopis »Frimärks horizont«. U tom oglasu stoji: »Primerak časopisa možete dobiti ako nam pošaljete 1 IRC = 3,20 dinara

u čistim jugoslovenskim markama«.

Još jedan oglas u »Filatelisti« tih godina privukao je našu pažnju: »Međunarodne kupone za odgovor svih zemalja sveta kupujem. Posebno tražim kupone Jugoslavije, jugoslovenskih zemalja i kupone Austrougarske i Italije sa žigovima naših mesta. Kursirajuće kupone plaćam 5 dinara komad, a

Dieser Schein wird in allen Ländern des Weltpostvereins gegen ein oder mehrere Postwertzeichen im Gesamtwert der Gebühr für einen einfachen gewöhnlichen Auslandsbrief umgetauscht.

This coupon is exchangeable in any country of the Universal Postal Union for a postage stamp or postage stamps representing the amount of postage for an ordinary single-rate letter destined for a foreign country.

Este cupón podrá ser canjeado en todos los Países de la Unión Postal Universal por uno o varios sellos postales que representen el importe del franqueo de una carta ordinaria de porte sencillo destinada al extranjero.

Questo buono può essere cambiato in tutti i paesi dell'Unione postale universale con uno o più francobolli rappresentanti l'importo della francatura di una lettera ordinaria di porto semplice a destinazione dell'estero.

UNION POSTALE UNIVERSELLE **COUPON-RÉPONSE INTERNATIONAL** C 22

Ce coupon est échangeable dans tous les pays de l'Union postale universelle contre un ou plusieurs timbres-poste représentant l'affranchissement minimal d'une lettre ordinaire, expédiée à l'étranger par voie de surface.

Empreinte de contrôle du pays d'origine 060986 15 11103	Prix de vente (indication facultative)	Timbre du bureau qui effectue l'échange
---	--	---

UNION POSTALE UNIVERSELLE **COUPON-RÉPONSE INTERNATIONAL** C 22

Ce coupon est échangeable dans tous les pays de l'Union postale universelle contre un ou plusieurs timbres-poste représentant l'affranchissement minimal d'un envoi prioritaire ou d'une lettre ordinaire expédiée à l'étranger par voie aérienne.

Empreinte de contrôle du pays d'origine (facultative) 020407 11	Prix de vente (indication facultative)	Timbre du bureau qui effectue l'échange
--	--	---

UNION POSTALE UNIVERSELLE **COUPON-RÉPONSE INTERNATIONAL** CN 01 (ancien C 22)

Ce coupon est échangeable dans tous les pays de l'Union postale universelle contre un ou plusieurs timbres-poste représentant l'affranchissement minimal d'un envoi prioritaire ou d'une lettre ordinaire expédiée à l'étranger par voie aérienne.

Empreinte de contrôle du pays d'origine (facultative) BEOGRAD 120502 14 11030	Prix de vente (indication facultative)	Timbre du bureau qui effectue l'échange
--	--	---

UNION POSTALE UNIVERSELLE **COUPON-RÉPONSE INTERNATIONAL** CN 01 (ancien C 22)

Ce coupon est échangeable dans tous les pays de l'Union postale universelle contre un ou plusieurs timbres-poste représentant l'affranchissement minimal d'un envoi prioritaire ordinaire ou d'une lettre-avion ordinaire expédié à l'étranger.

Empreinte de contrôle du pays d'origine (facultative) BEOGRAD a YUGOSLAVIE 300702 14 11030	Prix de vente (indication facultative)	Timbre du bureau qui effectue l'échange
---	--	---

kupone povučene iz prometa po dogovoru».

Na nekoliko primera prikazaćemo razlike između kupona za odgovor koji su još uvek u tekućoj upotrebi u našoj zemlji.

Slanjem kupona ostvarivane su kursne razlike, jer su kod nas kupovani jeftinije, a za njih je u inostranstvu dobijan veći iznos. Tih godina poštarina za inostranstvo za obično (površinsko) pismo do 20 grama bila je niža nego kod nekih članica UPU, jer je država na taj način štitila standard građana. Zbog toga su naša Pošta, a i neke druge poštanske uprave uvodile ograničenja koja su bila dopuštena od strane Svetskog poštanskog saveza. U postupku otpreme IRC ona su se sastojala u sledećem:

- ne može se otpremati, u jednoj pošiljci, više od jedan IRC,
- IRC se prilikom predaje žigoše na levoj strani i odmah stavlja u koverat ili pošiljku koja se šalje za inostranstvo,
- pošiljka u koju se stavlja IRC zatvara se pred radnikom pošte i odmah predaje na otpremu,

Kod zamene IRC ostavljena je mogućnost da poštanska uprava može od pošiljaoca da zahteva da poštanske marke, koje su dobijene u zamenu za IRC odmah zalepi na pošiljku koju će predati na otpremu.

Kursirajući kupon za odgovor

Iako je od uvođenja ograničenja prošlo tridesetak godina, a razlozi zbog kojih su uvedena odavno prestali da postoje, autor ovih redova se i sam uverio da poštanski službenici i dalje primenjuju tu staru praksu.

Do sada najkompletnije informacije, o međunarodnim kuponima za odgovor,

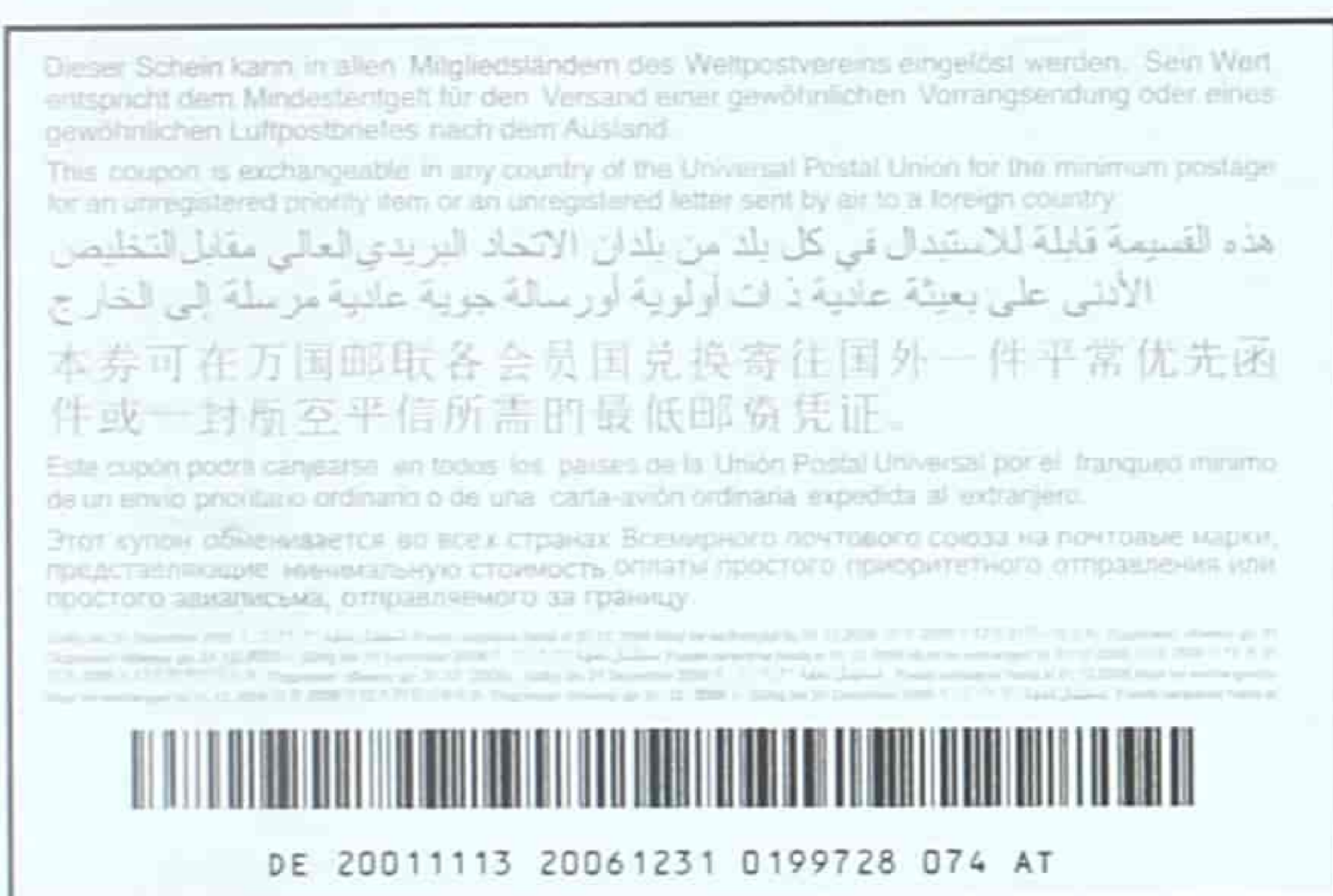
or, bar kada se radi o filatelističkoj literaturi na srpskom jeziku, sakupljači poštanskih celina Jugoslavije naćiće u knjizi Dušana Stojsavljevića »Cjeline Jugoslavije«³.

Bez namere da se bavimo teorijom i administrativnim aspektima međunarodnog kupona za odgovor, sma-

tramo za potrebno da sakupljačima ukažemo na trenutno stanje i raspoloživost ove vrednosnice za njenu upotrebu, pa praktično, i na mogućnost kolekcioniranja.

Vrednost kupona za odgovor prema članu 22. Međunarodne poštanske konvencije je 0,61 DTS.

Međunarodni kupon za odgovor

saobrazan je uzorku CN 01 (ova oznaka je štampana u gornjem desnom uglu). Naziv zemlje porekla je takođe naštampan na kuponima. Pored toga, kuponi imaju naštampan standardizovani UPU bar-kod, koji sadrži kōd ISO 3166 odgovarajuće zemlje, datum štampanja i prodajnu cenu izraženu u DTS, koju utvrđuje Međunarodni biro. Poštanskim upravama je dopušteno da na kuponima za odgovor, pomoću nekog štamparskog postupka, označe prodajnu cenu, ili da zahtevaju od Međunarodnog biroa da ta cena bude označena u trenutku štampanja kupona.

Novi IRC CN01

Kupon koji smo komentarisali u prethodnom stavu još nije dostavljen našim poštama na korišćenje, zbog zaostalih količina IRC iz prethodnog perioda koje će se zadržati u saobraćaju do njihovog utroška. Za potrebe ovoga rada, prikazali smo novi međunarodni kupon za odgovor primljen iz Nemačke i razmenjen na našoj pošti za marke koje su dovoljne za frankiranje obične prioritetne pošiljke ili običnog avionskog pisma otpremljenog za inostranstvo. U uokvirenom polju desno otisnut je žig pošte koja je izvršila zamenu. Na aversu kupona, na desnoj strani, štampan je tekst koji upozorava da je (kupon) zamenjiv do 31.12. 2006. (A échanger jusqu'au 31.12.2006.). Već smo videli da do sada rok za zamenu kupona nije bio neograničen.

³ Dušan Stojsavljević "Cjeline Jugoslavije", Izdavač "Studio filatelije", Beograd, 2002.

DEČJA POŠTA I DJAČKA POŠTA

Prof. dr D.Đukanović

Oko 1940. godine, u Kraljevini Jugoslaviji, skoro u isto vreme pojavile su se nalepnice Dečje pošte i Đačke pošte. Nažalost, precizni podaci o njima nisu mi poznati, pa zato iznosim ono koliko sam saznao. Nema sumnje da su ova izdanja imala i obrazovni značaj jer su upućivala i podučavala decu i đake kako da kasnije koriste prave poštanske usluge.

DEČJA POŠTA

Dečja pošta je bila neka vrsta igre koja je služila za dopisivanje dece. Razume se da to nije išlo redovnim poštanskim kanalima već su poštu deca lično ili preko drugova slali željenoj osobi.

Za Dečju poštu izdate su "marke" sa nominalom od 0,50 din. na kojoj je prikazano dete sa poštanskom torbom; od 1,00 din. (avion); 1,50 din. (voz); 3,50 din (brod), kao i porto marka od 1,00 din. Marke su vrlo male i njihova veličina je samo 8 x 14 mm i 18 x 14 mm. Štampane su u tabacima od 25 komada (5 x 5 maraka) i perforisane linijskim zupčanjem 11 1/2, sa belom mat gumom.

Pored maraka odštampane su i minijature dopisnice veličine oko 10 x 6,5 cm, sa uštampanom markom od 0,75 dinara na kojoj je prikazan automobil.

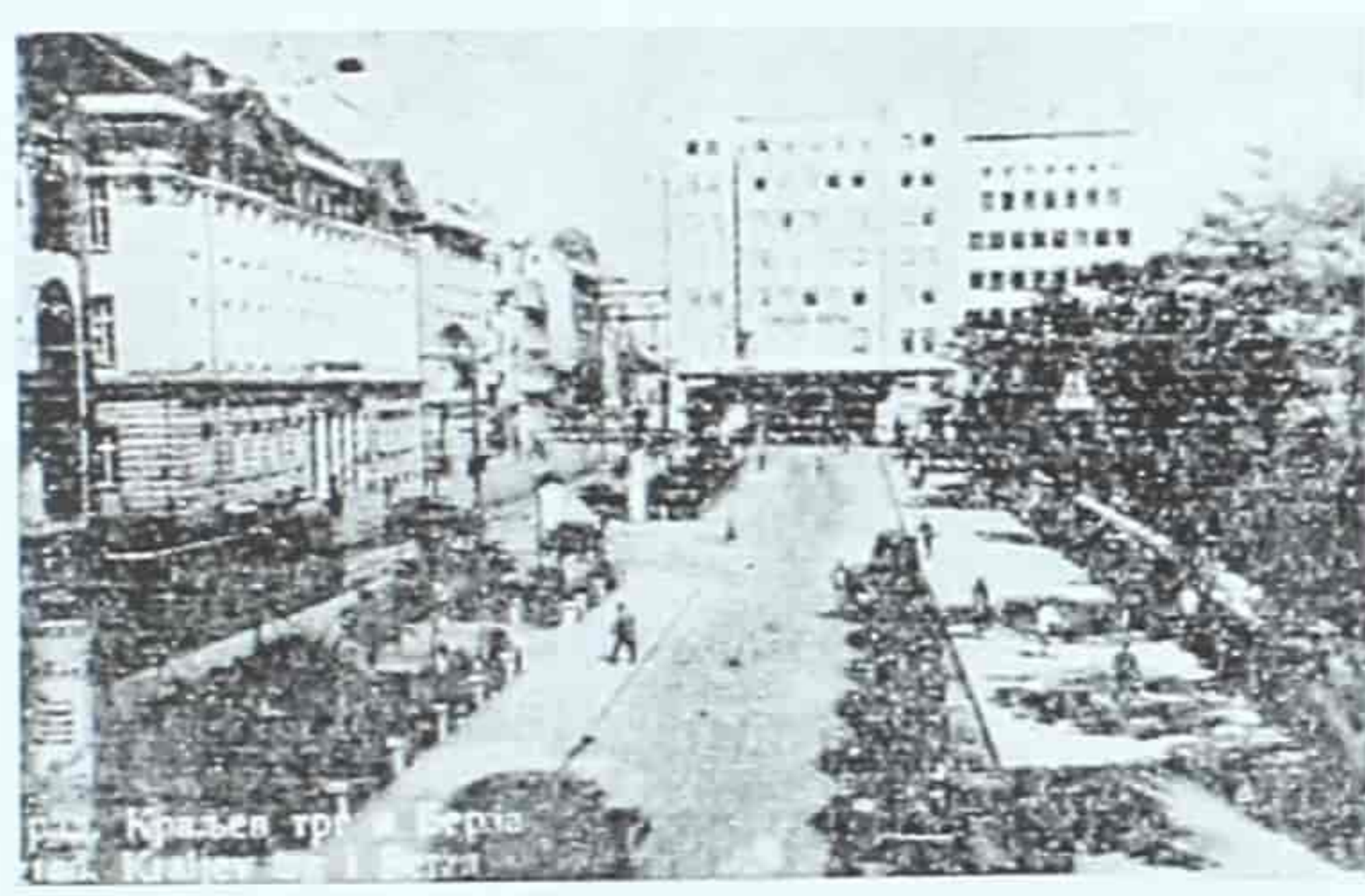
Za žigosanje pošte izrađen je mali žig sa poštanskom trubom u sredini i tekstom: "Dečja pošta".

Svi tekstovi na markama, dopisnicama i žigu su latinicom.

Na dopisnici i na porto marki nalazi se i oznaka "VE PE MA", što je verovatno skraćeno ime izdvača, ali njeno pravo značenje nisam otkrio.

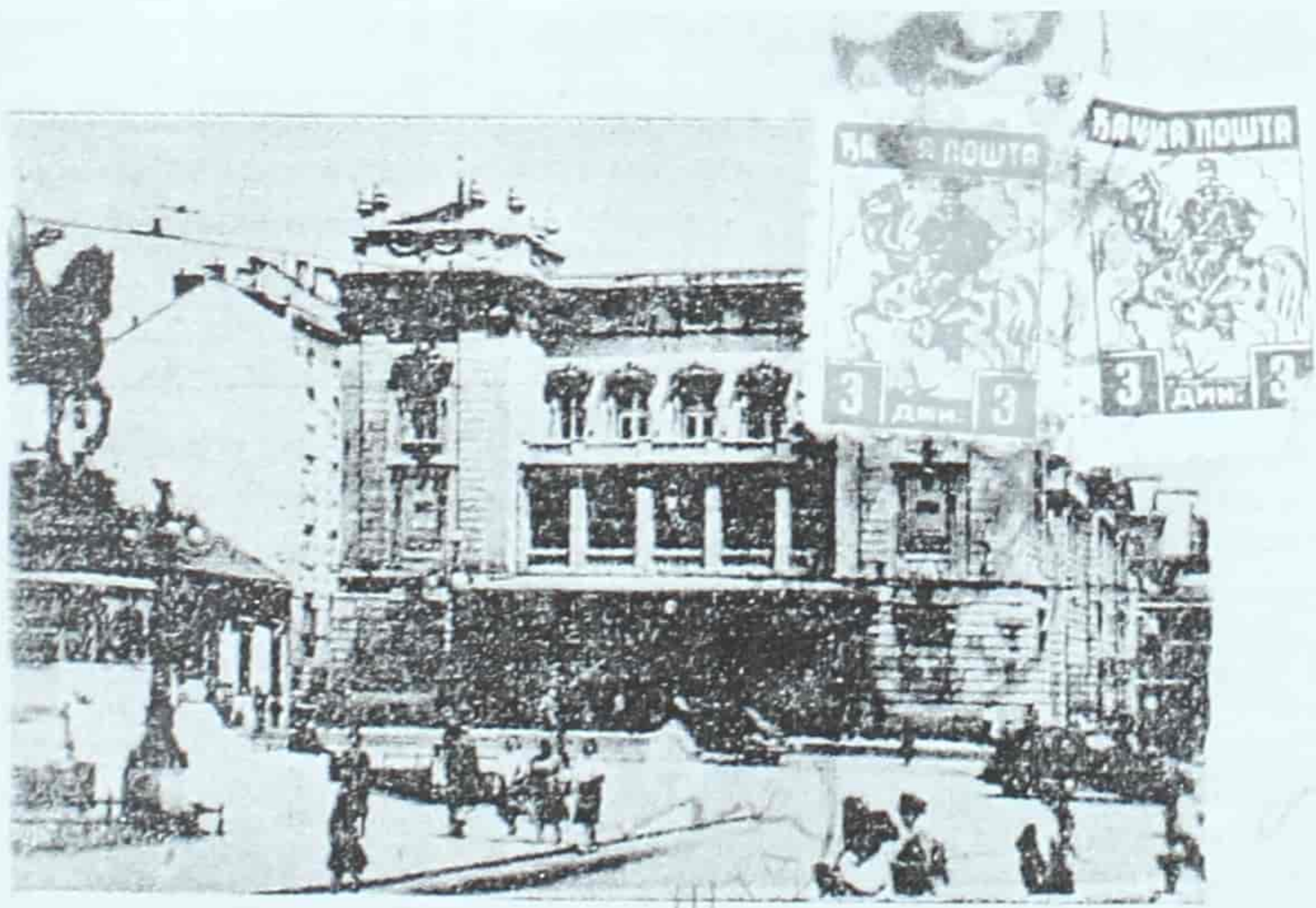
ĐAČKA POŠTA

Ova "pošta" je služila za dopisivanje u školama i za upoznavanje dece sa radom prave pošte. I ovde postoji nekoliko maraka od kojih su mi poznate one od 0,50 din. sa slikom voza i marke od 1,00 dinar sa slikom dečaka i devojčice sa psom plava i zelena. Isti motiv kao na marki od 1,00 din. iskorišćen je i za dopisnicu. Postoje i dve marke od 3,00 dinara (plava i crvena) na kojima je lik Kraljevića Marka sa topuzom na konju. Takođe su izdate i minijature koverte čija je veličina 10 x 6,5 cm, poštanske uputnice (žuta), sprovodni list za paket, telegrafska uputnica (plava) i više razglednica štampanih na zelenkastom kartonu veličine 8,5 x 5,5 cm. Poznate su mi razglednice Narodnog pozorišta, spomenika Knezu Mihailu ispred Narodnog muzeja (tadašnje Uprave fondova), Studentskog trga (tadašnjeg Kraljevog trga i pošte u Takovskoj ulici). Za žigosanje pošte služio je žig koji je istovetan sa žigom Dečje pošte, ali je na njemu tekst "Đačka pošta". Taj tekst kao i svi drugi tekstovi na markama i obrascima je ćirilicom. Na prednjoj strani razglednica, pored ćiriličnog teksta odštampan je i tekst na francuskom jeziku.

КУПОН Имени примаоца	БАЧКА ПОШТА ПОШТАСКИ УПУТНИЦА	Издавање број	Наплаћена такса у динарима
	50 пара		
	КА ДИНАР П. СЛОВЕНА		
	Адреса		
ПОШЛАЦИ:	Улица, број куће		
	Пошта (обавезно)		
Својеручно на обавезној страни	Упутни број	Контролни жиг	Упут. жиги (обавезно)
			Почта марка

КУПОН Прикази моје послове	БАЧКА ПОШТА СПРОВОДНИ ЛИСТ	50 пара Наплаћена такса
	Предмет	
	Вредност	
	Г.	
Жиг бачке поште која је ивичнају при- лика на отиравање	Место одређања	
Име и стан поштоматера	Улица и број куће	Да се наплати

DEČJA POŠTA
DOPISNA KARTA

Za đачku poštu izrađen je i plakat u boji sa krupnim natpisom: ĐAČKA POŠTA i crtežom na kome dečak u uniformi poštara ispred poštanskog autobusa uručuje pismo devojčici.

Na dopisnici i drugim obrascima nalazi se i amblem na kome je oko vrha telefonskog stuba natpis: "REAL". To je verovatno ime izdavača. Zanimljivo je da su svi objekti obe pošte veoma slični, a da su izdavači različiti.

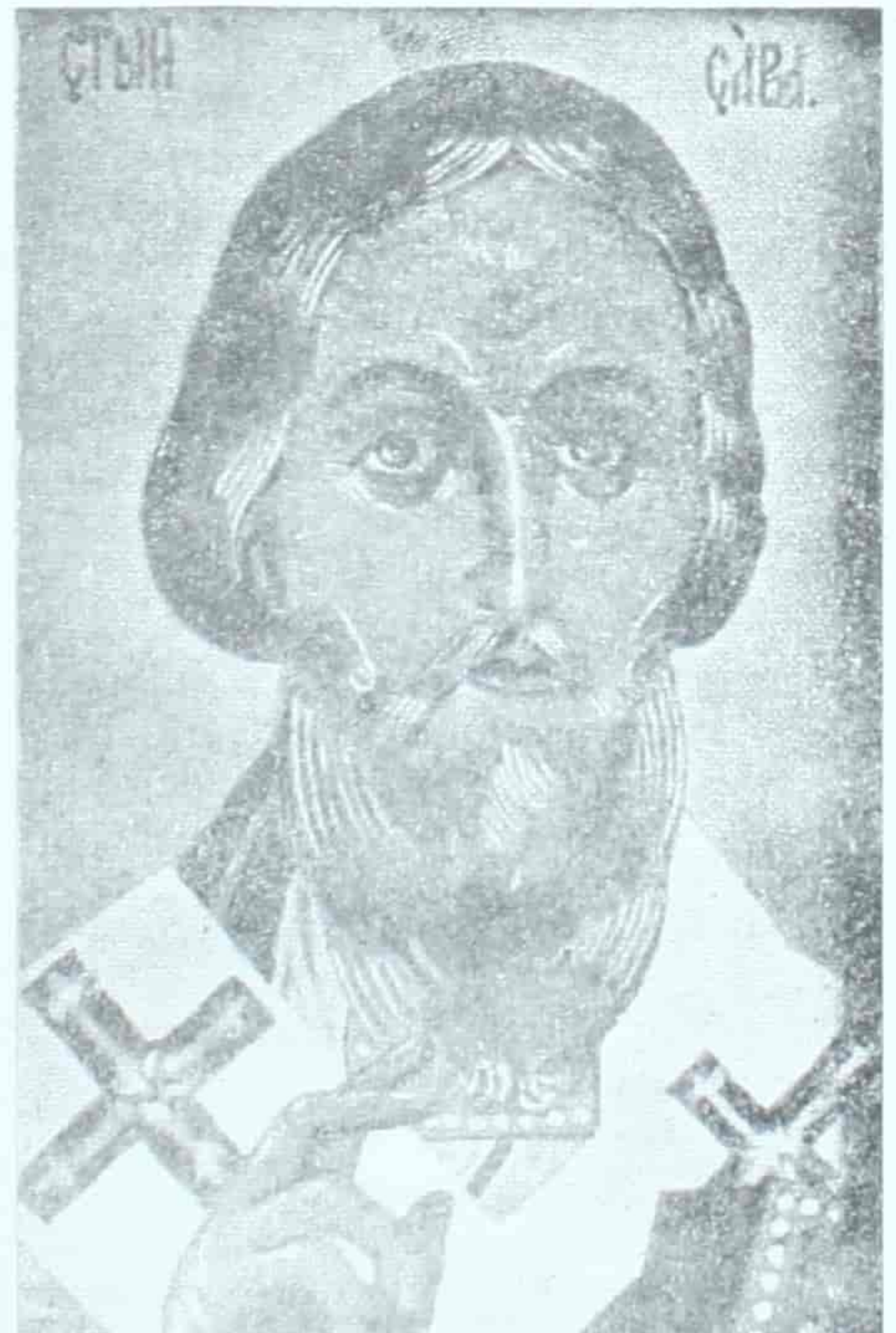
Veliku pomoć prilikom pisanja članka pružili su mi naši poznati filatelisti, gospođa Petar Savić, Nenad Luburić i Eduard Nojman.

Bio bih veoma zahvalan svima koji bi moja saznanja o ovim nalepnicama obogatili i saopštili mi detalje koji su im poznati.

Komentar redakcije

Ovu zanimljivu epizodu o pošti, u funkciji upoznavanja dece sa značajem ovog veoma važnog sistema u svakom društvu, na poseban način osvetljava dopisna karta, označena kao izdanje »Za hram Sv. Save u Beogradu«, lokalno upotrebljena u Pirotu. Na adresnoj strani dopisne karte nalepljena je »Prosvetnica« sa vrednošću 1 dinar i upotrebljen žig »đачka pošta« u ljubičastoj boji. Na reversu je poznati lik Sv. Save. Karta je pisana 14/1- IX 1939. godine!

JEDNA, SASVIM NEOBIČNA DEČJA NEDELJA

Husein Čamdžić

Moto ovogodišnjih manifestacija povodom Dečje nedelje glasio je: "Deca posmatraju iz blizine, šta odrasli čine". Imajući to u vidu, nepotpisani autor, na doplatnu marku stavio je oko. Kad se bolje zagledamo, u uglu oka otkrivamo skrivenu figuru dečaka.

Marka je štampana u šalterskim tabacima od 100 komada, a budući da je na svim markama za nacrt uzeo oko, ali u različitim bojama, što je izazvalo dosta polemika među filatelistima.

S ciljem da sa ovim po mnogo čemu neobičnim izdanjem upoznamo širi krug sakupljača daćemo prikaz njegovih osnovnih karakteristika.

1. U tabaku od 100 maraka, u prva 4 reda (1-40) i na markama od broja 51-100 za nacrt je uzeto desno oko. U petom redu, od 41-50. marke, desno oko je i na brojevima 41, 42 i 45, dok se markama pod rednim brojem 43, 44 i 46-50 nalazi nacrt levog oka.

2. Tekst "Dečja nedelja" po pravilu (sem nekoliko izuzetaka) nalazi se na desnoj margini maraka.

3. Datum "7-14.10.2002." je u donjem desnom uglu maraka (opet sem nekoliko izuzetaka).

4. Oznaka nominalne vrednosti od 350 dinara na 98 maraka je u levom donjem uglu.

Za filateliste je svakako najinteresantniji već pomenuti 5. niz maraka a koga detaljnije opisujemo. U tom nizu kod 41. i 42. marke promenjeno je mesto datuma i teksta "Dečja nedelja". Ovaj tekst umesto na desnu marginu, smešten je u donji deo marke, a desno od oznake vrednosti, dok je datum "7-14.10.2002." stavljen u desnu marginu.

Marke na pozicijama 43 i 44 su jedini par u tabaku kod kojih se oznaka nominalne vrednosti nalazi na desnoj strani. Kod obe marke i tekst "Dečja nedelja" štampana je na levoj, umesto na desnoj margini. Kod marke broj 43 datum je u donjem levom uglu, a kod sledeće 44. marke uz desnu marginu iznad oznake nominalne.

Još jednu zanimljivost ovom izdanju daju 45. i 46. marka. Ove marke sa desnim i levim okom štampane su u potpuno istoj boji i izdvojene iz celine (a smeštene su u centralni deo tabaka) čine par očiju jednog lika.

Sakupljačima specijaliteta ove četiri marke omogućavaju pravljenje više parova ili četveraca.

Na kraju da kažemo i to, da smatramo da će ovo izdanje zainteresovati sakupljače i da će većina od njih poželeti da u svojim zbirkama sačuva šalterski tabak.

Obaveštenje o "Dečjoj nedelji 2002"

U toku trajanja Dečje nedelje, pojavilo se privatno izdanje za koje je uzeta zvanična dopisnica, izdanje za 2002. godinu, a na kojoj je na levoj strani doštampana ilustracija; iz ptičje perspektive vide se glave 2 dečaka i 2 devojčice. Deca su zagrljena, što je simbol ljubavi, sa pogledom ka nebu, u iščekivanju, reklo bi se izvesne i srećne budućnosti. Ispod ove ilustracije je tekst "Dečja nedelja" i datum "7-14.10.2002.".

Štampa je jednobojna cinober boje. Na 400 dopisnica zalepljena je doplatna marka i poništena 10.10.2002. godine u Pošti Rakovac, u kome se nalazi i istoimeni manastir čiju je 500. godišnjicu osnivanja "Jugomarka" obeležila prigodnom markom.

JUFIZ XI - VELIKI ISKORAK

Bogdan Petrović

ЈУФИЗ XI

Sređivanje podataka o Jedanaestoj Jugoslovenskoj filatelističkoj izložbi i njihova statistička obrada omogućili su mi da u vidu preseka stanja pokušam da dam sliku jugoslovenske izlagačke filatelije danas, viza- vi rezultata Jufiza XI.

U svim takmičarskim klasama bilo je prikazano 76 izložaka. Od ovoga broja, 40 izložaka prikazani su prvi put, što predstavlja veliko osveženje za našu nacionalnu izložbu. Kao opšte zapažanje može se navesti, da su izlagači najzad počeli da pripremaju svoje izložke po međunarodnim standardima (u skladu sa opštim i posebnim pravilima za izlaganje na takmičarskim izložbama - GREX i SREX). Pri- menom međunarodnih izlagačkih standarda, stekli su se uslovi za statističko prikazivan- je i praćenje izložaka.

Kako je Jufiz XI izgledala iz ugla statis- tike videćemo iz tabela i komentara koji slede.

TRADICIONALNA FILATELIJA

OBRADA			FIL. ZNAČAJ			STANJE I RETKOST			FIL. I DRUGA RELEVANTNA ZNANJA, LIČNO POZNAVANJE I ISTRAŽIVANJE			PREZENTACIJA		
MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.
120	98	81,6	60	50	83,3	60	49	81,6	210	186	88,5	30	23	76,6
						120	107	89,2						

POŠTANSKA ISTORIJA

OBRADA			FIL. ZNAČAJ			STANJE I RETKOST			FIL. I DRUGA RELEVANTNA ZNANJA, LIČNO POZNAVANJE I ISTRAŽIVANJE			PREZENTACIJA		
MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.
220	185	84	110	95	86,3	110	96	87,2	385	335	87	65	45	69,2
						220	192	87,2						

POŠTANSKE CELINE

OBRADA			FIL. ZNAČAJ			STANJE I RETKOST			FIL. I DRUGA RELEVANTNA ZNANJA, LIČNO POZNAVANJE I ISTRAŽIVANJE			PREZENTACIJA		
MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.
120	102	85	60	50	83,3	60	53	88,3	210	179	85,2	30	25	83,3
						120	102	85						

AEROFILATELIJA

OBRADA			FIL. ZNAČAJ			STANJE I RETKOST			FIL. I DRUGA RELEVANTNA ZNANJA, LIČNO POZNAVANJE I ISTRAŽIVANJE			PREZENTACIJA		
MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.
60	51	85	30	23	76,6	30	26	86,6	105	91	86,6	15	12	80
						60	51	85						

MAKSIMAFILIJA

OBRADA			FIL. ZNAČAJ			STANJE I RETKOST			FIL. I DRUGA RELEVANTNA ZNANJA, LIČNO POZNAVANJE I ISTRAŽIVANJE			PREZENTACIJA		
MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.
40	30	75	20	16	80	20	18	90	70	46	65,7	10	8	80
						40	32	80						

TEMATSKA FILATELIJA

PLAN IZLOŠKA			RAZVOJ TEME			OBRADA			POZNAVANJE I ISTRAŽIVANJE			STANJE OBJEKATA			PREZENTACIJA		
MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.
100	81	81	150	109	72,6	100	76	76	100	74	74	25	16	64	25	19	76

LITERATURA

OBRADA SDRŽAJA			ORIGINALNOST, ZNAČAJ I DUBINA ISTRAŽIVANJA			TEHNIČKA STRANA			PREZENTACIJA		
MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.
640	486	75,9	640	497	77,6	240	201	83,7	80	66	82,5

OMLADINSKA FILATELIJA
1. STAROST IZLAGAČA OD 9 – 15 GODINA

OBRADA IZLOŠKA			FILATELISTIČKO ZNANJE			MATERIJAL			PREZENTACIJA		
MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.
145	101	69,6	130	97	74,6	100	47	47	125	72	57,6

OMLADINSKA FILATELIJA B- STAROST IZLAGAČA OD 16 - 17 GODINA

OBRADA IZLOŠKA			FILATELISTIČKO ZNANJE			MATERIJAL			PREZENTACIJA		
MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.
62	35	56,4	58	35	60,3	40	20	50	40	25	62,5

OMLADINSKA FILATELIJA B- STAROST IZLAGAČA OD 16 - 17 GODINA

OBRADA IZLOŠKA			FILATELISTIČKO ZNANJE			MATERIJAL			PREZENTACIJA		
MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.
62	35	56,4	58	35	60,3	40	20	50	40	25	62,5

OMLADINSKA FILATELIJA 1. STAROST IZLAGAČA OD 18 - 19 GODINA

OBRADA IZLOŠKA			FILATELISTIČKO ZNANJE			MATERIJAL			PREZENTACIJA		
MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.
66	20	30,3	64	25	39	40	18	45	30	17	56,6

OMLADINSKA FILATELIJA 1. STAROST IZLAGAČA OD 20-21 GODINA

OBRADA IZLOŠKA			FILATELISTIČKO ZNANJE			MATERIJAL			PREZENTACIJA		
MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.
35	20	57,1	35	15	42,8	20	10	50	10	5	50

IZLOŠCI NA JEDNOJ VITRINI TEMATSKI IZLOŠCI

PLAN IZLOŠKA			OBRADA			FILATELISTIČKI ZNAČAJ, FILATEL. ZNANJE I LIČNO ISTRAŽIVANJE			KVALITET OBJEKATA I RETKOST			PREZENTACIJA		
MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.	MAX. BROJ POENA	OSTV. BROJ POENA	PROC. OSTV. BR.PO.
27	18	66,6	30	20	66,6	21	11	52,3	18	10	55,5	24	16	66,6

Statističke podatke u tabelama posmatraćemo "u paketu" pet izlagačkih klasa (tradicionalna filatelija, poštanska istorija, poštanske celine, aerofilatelija i maksimafilija) kod kojih se ocenjuju isti elementi sa istim (maksimalnim) brojem poena.

Kriterijum obrada

Ovaj kriterijum obuhvata umeće izlagača da napravi balansiran izložak sa svim karakteristikama izabrane oblasti. Prilikom ocenjivanja obrade, gleda se razvoj i kompletnost prikazanog materijala u odnosu na izloženi plan (u uvodnom listu). Sa ovim elementom postavlja se konstrukcija (arhitektura) izložka od koje umnogome zavise i ostali elementi koji se ocenjuju. Zato se može reći da je obrada izuzetno važan kriterijum. U klasama poštanske celine, poštanska istorija, aerofilatelija i tradicionalna filatelija ostvaren je vrlo visok procenat realizacije (sa preko 80%), dok klasa maksimafilije ne predstavlja iznenađenje sa 75% realizacije.

Kriterijum filatelistički značaj

Filatelistički značaj izložka procenjuje se iz aspekta ukupne poštanske istorije jedne zemlje i regiona kao i filatelije generalno. Uopšte, kompletnost i dobra obrada se lakše ostvaruju kod manje značajnih tema nego (što je čest slučaj) kod širih i značajnih tema. Značaj je, dakle, direktno određen sadržajem izložka, vremenskom datosti (opsegom) za izabranu temu ili zemlju. Iz tabele se vidi da je filatelistički značaj, kada se uzmu u obzir navedene klase ostvaren između 80 i 86%, osim klase aerofilatelije kod koje je taj procenat sasvim opravdano ispod 80%, jer aerofilatelija spada po svom vremenu nastanka i razvoja u mladu filatelističku oblast.

Kriterijum stanje i retkost

Kriterijum stanje odnosi se na kvalitet izloženog materijala. Ide se za tim da kvalitet izloženog materijala bude najbolji mogući. Ukoliko se radi o unikatnim ili skoro unikatnim primercima, izlagač bi morao da ih uvrsti u svoj izložak i kada njihov kvalitet nije dobar. Međutim uključivanje maraka ili pisama (na primer) van ovih izuzetnih slučajeva, doprineće lošijoj oceni kvaliteta izložka.

Kriterijum retkost se direktno odnosi na prikazani filatelistički objekat i predstavlja relativnu mogućnost nalaženja prikazanog tipa materijala u različitim izvorima. Radi se o filatelističkoj retkosti objekta i ne misli se prvenstveno na

Jufiz XI: Šta je sve potrebno uraditi da bi se za filateliju zainteresovao veći broj mladih ljudi

novčanu komponentu retkosti. Iz tabele se vidi da je najbolje ostvarenje kriterijuma stanje u klasi maksimafilije (90%) jer se radi o relativno novom materijalu, dok je i kod ostalih klasa ostvarenje sa preko 80%. Može se smatrati da je kriterijum stanje, odnosno objektivni kvalitet izloženog materijala bio zadovoljavajući. Iznenađuje odličan kvalitet filatelističkog materijala u klasama poštanska istorija (87,2%) i poštanske celine (88,3%). Kriterijum retkost je u svakom slučaju vezan za objektivne i materijalne mogućnosti pojedinih izlagača, mada je

u svim pomenutim klasama sa preko 80% ostvarenja. Visok procenat ostvarenja u klasi tradicionalne filatelije sa 89,2% i klasi poštanske istorije sa 87,2% pokazuju spremnost za ulaganje.

Kriterijum filatelistička i druga relevantna znanja, lično poznavanje i istraživanje

Ovo je jedan od najkompleksnijih kriterijuma koji u slučaju JUFIZA XI pokazuje vrlo visoku filatelističku zrelost i filatelističku edukaciju (od 85-91%), osim u klasi maksimafilije (65,7%). O ovom kompleksnom elementu sud se donosi na osnovu datog opisa za svaki filatelistički objekat. Podaci o objektu navode se koncizno, razumljivo (ne samo stručnjacima) i ne smeju da potisnu u drugi plan sam objekat.

Kriterijum prezentacija

Naučili smo kako izložak estetski uobličiti. Međutim, klasa poštanske istorije (69,2%), u tom pogledu, zbunjuje sa vrlo niskim ostvarenjem - pogotovo ako znamo da se u ovoj klasi prikazuju uglavnom filatelistički objekti koji se po pravilu mogu lepo rasporediti.

Analiza kriterijuma u klasi tematske filatelije

Ova klasa je naša stara boljka. Od Jufiza VI pa sve do danas nismo dobili reprezentativne tematske izložke. To je klasa u kojoj svaki filatelista može da napravi izložak sa originalnom idejom i originalnim razvojem teme. Izložci tematske filatelije po pravilu nisu skupi. Ostvareni procenti skoro svih kriterijuma ne mogu biti zadovoljavajući, ali svakako treba u ovoj klasi izdvojiti izložak «Srpske crkve i manastiri (XII – XVIII vek)», izlagača dr Aleksandra Brusina. Ovaj izložak

po svom sadržaju i razvoju teme može poslužiti kao primer kako se pravi tematski izložak.

Analiza kriterijuma u klasi literature

Može se reći da je Jufiz XI izložba sa najvećom ponudom izložaka u klasi literature; ukupno 16 izložaka. U ovoj klasi svakako treba poboljšati kriterijum obrada sadržaja (75,9%) kao i kriterijum originalnost, značaj i dubina istraživanja (77,6%) koji su odlučujući za ovu klasu. Kriterijum tehnička strana (dizajn) sa (83,7 %) zavisi ipak od naknadnog angažovanja tehničkih urednika ili umetnika, a prezentacija (82,5%) od ekonomske moći izdavača.

Analiza kriterijuma u klasi omladinska filatelija

Objektivno stanje u klasi omladinske filatelije nije zadovoljavajuće. Statistički podaci su obeshrabrujući. Kriterijumi obrada, filatelističko znanje i prezentacija u proseku grupa (A+B+C+D) su nešto iznad (50%), a kriterijum materijal u proseku je ispod (50%).

Analiza klase izložci na jednoj vitrini

Klasa koja je prošle godine uvedena da ohrabri sakupljače na izlaganje i da izlože sve oblasti koje nisu izložive na pet vitrina. Četrnaest izložaka jasno pokazuje da je interesovanje za ovu klasu veliko i da je uvođenjem ove klase učinjen pun pogodak.

Uzevši u obzir izloženi materijal kao i druge netakmičarske elemente izložbe možemo reći da Jufiz XI predstavlja avangardnu prekretnicu i veliki iskorak u prikazivanju naše filatelije, koja se brzim koracima približava pozitivnim filatelističkim izlagačkim procesima u Evropi i svetu.

JUFIZ - NEKAD I SAD

Jovan Ristić

Ovogodišnja izložba JUFIZ XI obeležila je, pored ostalih filatelističkih događaja i jedan vredan jubilej: pedeset godina trajanja. Pedeset godina se naši filatelisti susreću na zajedničkoj smotri, odmeravaju svoje filatelističke snage i znanje, takmiče se i osvajaju priznanja, razmenjuju iskustva i, naravno, pomalo ogovaraju. Dakle, sve što jedna velika smotra podrazumeva. Danas, kada je izložba završena, kada su svedeni rezultati i podeljene medalje, interesantno je porediti sadašnji filatelistički trenutak i stanje u našoj filateliji, sa filatelističkim životom u vreme prve zajedničke izložbe JUFIZ-om I.

Da se podsetimo osnovnih podataka. Prva jugoslovenska filatelistička izložba - JUFIZ I, održana je u vremenu od 14. do 21. septembra 1952. godine u Beogradu, u prostorijama Visoke tehničke škole (današnji Arhitektonski i Elektrotehnički fakulteti). Na izložbi je bilo 143 izlagača sa 203 izložaka na 322 vitrine, od kojih je iz Saveza filatelista Srbije bilo 62 izlagača, sa 92 izložka na 154 vitrine (praktično pola izložbe). Iz Saveza filatelista Crne Gore (koji je tek bio osnovan), nažalost, nije izlagao niko.

Ove godine JUFIZ je održan ponovo u Beogradu, kao i prethodnih šest (od 11 izložbi osam ih je bilo u Beogradu, dok se po jedna održala u Zagrebu, Ljubljani

i Dubrovniku). To je očigledan znak da je koncentracija filatelista koji mogu organizaciono da realizuju ovakvu manifestaciju jedino u beogradskim društvima i klubovima. Na izložbi je učestvovao 51 izlagač, sa 61. izložkom na 228 vitrina (u takmičarskoj konkurenciji). Izloženo je i 17 objekata u klasi literature. Od ukupnog broja izlagača, iz Crne Gore su bila 3 izlagača sa 4 izložka na 10 vitrina i 2 objekta literature, a iz Republike Srpske jedan izlagač sa izložkom na 5 vitrina i 2 objekta literature. Dakle, iz Srbije je bilo 47 izlagača sa 55 izložaka na 213 vitrina i 13 objekata literature.

Za razliku od prvog JUFIZ-a primetan je pad broja izlagača i broja izložaka iz Srbije (oko 40%), ali je znatno povećan broj izlagačkih vitrina. Ako se uzme u obzir da su vitrine na prvoj izložbi bile manje, lako je zaključiti da je prezentirani materijal na ovoj jedanaestoj bio znatno veći (skoro 100%). To je nastalo i zbog toga što na prvoj izložbi nije postojala obaveza o broju vitrina za učesnike; pojedinci su mogli da izlažu od 1 do 10 vitrina, a preko toga su materijal za ocenjivanje dostavljali u klaserima. Broj crnogorskih izlagača ni na ovoj izložbi nije bio veliki, ali je bio veći nego ranije, što je znak da se u filatelističkom životu Crne Gore dešavaju lepe stvari i da možemo očekivati u budućnosti više izlagača.

Na prvoj izložbi nije bilo nagrade (Grand prix), ali su tri izložka dobila maksimalni broj bodova (60), predviđenih po tadašnjem pravilniku. Isti broj izložaka je i ove godine dobio dovoljan broj bodova za Velike zlatne medalje.

U vreme održavanja prvog JUFIZ-a u Savezu filatelista Jugoslavije bilo je registrovano 145 podružnica i 33 povereništva, sa 11.028 članova, od kojih oko 2.400 omladinaca (oko 21%). Više od trećine pripadalo je Savezu filatelista Srbije. Danas smo JUFIZ XI dočekali sa 24 registrovana društva u Srbiji i oko 620 članova (300% manje društava i oko 700% manje članova). Podmladak filatelista danas čini jedva nekoliko desetina mladih sakupljača filatelije. Razlozi za takav pad interesovanja su tema posebnog članka (ili studije).

U pripremi JUFIZ-a I učestvovalo je oko 250 filatelista, a u neposrednoj realizaciji preko stotinu. Junaka JUFIZ -a XI bilo je jedva petnaestak, od kojih je samo nekoliko završilo celokupni pripremni i organizacioni deo posla oko izložbe. Svaka im čast, a ostalima je vreme da razmisle zašto nas je sve manje.

Prema pravilniku JUFIZ-a I postojalo je 15 izlagačkih kategorija koje se skoro u potpunosti razlikuju od današnjih. Maksimafilija nije postojala, a podela na tradicionalnu filateliju, poštansku istoriju i celine nije poštovana. Primarna karakteristika kategorija su bile oblasti sakupljanja: Srbija i Crna Gora (bez obe okupacije), Jugoslavija pod okupacijom 1941-1945 godina, Jugoslavija od 1918. do 1941. godine, BiH, Austrija i Mađarska do 1918. godine, Partizanska pošta, FNRJ, Ostale evropske i vanevropske zemlje itd. Jedine četiri kategorije koje možemo i sada da prepoznamo su tematske zbirke, aerofilatelija, omladinska i literatura. Danas su potpuno nestale kategorije kao što su zbirke žigova, predmeti i isprave iz istorije pošte i istorije izrade maraka i filatelistički pribor. Vreme čini svoje!

Za potrebe prve izložbe izdati su prigodna marka, koverat prvog dana i maksimum karta. U upotrebi je bio i prigodan žig. Na izložbi je postojao poštanski šalter koji je pružao sve poštanske usluge, nazvan "Izložbena pošta". U priručniku za izložbu (koji je izdat još u junu mesecu - tri meseca pre izložbe) piše: "Na izložbi će biti, za vreme trajanja izložbe, izložbena pošta, koja će vršiti prijem i otpremu svih vrsta pismonosnih pošiljaka u unutrašnjem i međunarodnom saobraćaju".

Posetioci izložbe mogli su slati i telegrame i obavljati telefonske razgovore u unutrašnjem saobraćaju.

Na poslednjem JUFIZ-u postojao je poštanski šalter, sa koga nije mogla da se uputi ni jedna pismonosna pošiljka, a o prijemu i da ne govorimo. Telegrami i telefon su mislene imenice. Poštanski šalter je služio isključivo za prodaju prigodnih blokova i upotrebu prigodnih žigova. Vidan napredak! Inače, povodom JUFIZ-a XI izdat je prigodan blok i koverat prvog dana. Maksimum karte nije bilo. Urađena su i dva prigodna žiga, od kojih jedan (povodom dela izložbe u Narodnom muzeju) uopšte nije bio na označenom mestu, tj. u Narodnom muzeju. Izdavanje prigodnog bloka je lep gest, ali potpuno nepraktičan za poštansku komunikaciju. Dok marka može da se zalepi na putujuće poštanske objekte, blok je nepraktičan, a retko ko se odlučuje da cepa marku iz bloka. Tako blok ostaje samo u filatelističkim zbirka-ma, kao lepa nalepnica ili slika, dok pravu poštansku funkciju ne vrši. Treba razmisliti za sledeću izložbu, da li se opet orijentisati na blok ili je bolje JUFIZ obeležavati markom.

I na kraju još jedno poređenje prvog i jedanaestog JUFIZ-a. Posle pedeset godina stepen interesovanja za ovakve izložbe kod nas je strahovito opao. Prvi JUFIZ, prema tadašnjim zabeleškama, posetilo je za osam dana oko 40.000 posetilaca (od čega veliki broj organizovanih kroz zajedničke posete) ili oko 5.000 dnevno. Ne znam da li je neko vodio računa koliko je ljudi videlo JUFIZ XI, ali po mom mišljenju nije bilo ni hiljadu. Razloge treba tražiti, između ostalog i u izuzetnoj propagandi koja je vršena za prvu izložbu. Pre svega, održano je preko 80 lokalnih i regionalnih izložbi kao uvod u JUFIZ, održano je oko 150 predavanja i instruktaže o izložbama i kako se za njih spremati, organizovane posete đaka u okviru nastavnog programa (vanškolske aktivnosti), podeljeno mnogo malih poklona i za decu i za odrasle na samoj izložbi, a sve je to ispraćeno vrlo dobro od tadašnjih skromnih medija (nekoliko listova i radio stanica). Ima što šta da naučimo od prethodnika.

Na žalost, posle pedeset godina nema aktivnih izlagača sa prvog JUFIZ-a. Da se prisetimo bar nekih: inž. Mirko Verner, Sergije Manželaj, Dejan Tubinović, Julije Korhec, Đorđe Rogulja, inž. Živko Miletić, dr Branislav Novaković, Dimitrije Janićijević, Đuro Nemet, Dragiša Marković, Nikola Stefanović, Boka Stefanović, Borivoje Mitrović, inž. Cvetko Jovanović, Milorad Marković, Delja Radenović, Radoslav Majstorović i mnogi drugi. Od 62 izlagača iz Srbije u klubu viđam još jedino Milutina Šafara, koji je tada izlagao marke iz Finske, ali više nije aktivni izlagač.

Verovatno bi neki pesimista posle ovih poređenja parafrazirao onu staru izreku i uzviknuo: "Filatelija je mrtva - živela filatelija!" Ja nisam pesimista. Naprotiv! Duboko sam ubeđen da filateliji predstoje lepši dani. Vidimo se na sledećem JUFIZ-u.

JUFIZ XI - ARTISTS STAMPS

Prof dr Dragoslav Đukanović

Asocijacija filatelista Jugoslavije izdala je povodom Jufiza XI umetničke vinjete (nalepnice) koje su među nekim sakupljačima prihvaćene pod opštepозnatim nazivom Cinderelle. Ovo izdanje umetničkih maraka (artists stamps) predstavlja jedan od klasičnih objekata mail arta.

Autor slika prikazanih na vinjetama je mr Tatjana Simonović-Ljubomirov, koja je završila Akademiju primenjenih umetnosti u Beogradu i magistrirala umetničku fotografiju na istoj akademiji. Na vinjetama su prikazane tri fotografije iz ciklusa Nezavisne tišine. Ove fotografije su vid umetničke pobune protiv nasilja.

U tekstu kritičara, u katalogu koji je pratio njenu magistarsku izložbu, o poetici radova ove umetnice kaže se da: Otisci u asfaltu prouzrokovani delovanjem različitih faktora nagoveštavaju neke oblike i simbole, koji snimljeni pod određenim svetlom i digitalno obradjeni, dobijaju neke nove osobine. Na taj način je iskazana lepota mikro-stvarnosti.

Tri izabrane fotografije date su kao triptih, po nazivom Sunčev DNK. Kako je DNK (dezoksiribonukleinska kiselina) nosilac naslednih osobina, njena važnost je istaknuta time što je "nominala" vinjeta izražena u DNK. Na dve vinjete, u donjem levom uglu slike odštampan je: 1 DNK, dok je treća bez ove oznake. Uz to, u gornjem levom uglu dat je natpis: Sunčev DNK. U desnom donjem uglu je ime autora, a u levom donjem i desnom gornjem, tekst: Jugoslovenska filatelistička

izložba - JUFIZ XI. Svi tekstovi su latiničom.

Na donjem rubu svake marke, neposredno ispod slike je sitan tekst: 23 - 28. IX 2002. Beograd. Vinjete su smeđesive boje na svetlijoj podlozi, a slova su boje cigle. Štampane su tehnikom višebojnog ofseta, na 70-gramskom papiru sa mat gumom (proizvodjač papira Radeče- Slovenija). Štamparski tabak sadrži 24 vinjete, rasporedjene u četiri reda sa po šest vinjeta. Raspored je takav da se tri različite vinjete nalaze u istom redu jedna do druge. To znači da tabak sadrži osam serija (triptiha).

Ukupno je odštampano 450 tabaka. Od toga broja 150 je zupčano, 150 nezupčano, a 150 tabaka je delimično zupčano. Naime, u delimično zupčanim tabacima zupčanje nije izvršeno po vertikali između prve i druge i druge i treće vinjete, tako da svaki triptih čini celinu zupčanu po spoljnim ivicama. Zupčanje je češljasto, pri čemu su često zaostali kružni komadići papira u perforacijama.

Neki kolekcionari nalepnica, lepili su ove marke na pisma i dopisnice, pored redovne frankature na pošti koja je bila otvorena na Izložbi pa su ih čak i žigosli poštanskim i prigodnim žigovima.

Nema sumnje da će ove zanimljive nalepnice naći mesto u mnogim zbirka-ma maraka neobičnih sudbina - Cinderella.

FIP PRAVILNIK ZA IZLAGANJE TEMATSKE FILATELIJE

Dušan Stojsavljević

UVOD

Ovaj članak ima za cilj da pruži kratak komentar novog izložbenog pravilnika koji je stupio na snagu u avgustu 2002. godine na Svetskoj izložbi "KOREA 2002." u Seulu. Pored Pravilnika, prikazana je struktura i delovanje Međunarodne filatelističke federacije (FIP), pod čijim se pokroviteljstvom organizuju sve Svetske filatelističke izložbe.

FIP i njena struktura

Pod imenom "Fédération Internationale de Philatélie" osnovana je Međunarodna filatelistička federacija 1926. godine u Parizu, danas sa sedištem u Cirihi. U njoj je učlanjeno skoro 80 nacionalnih filatelističkih saveza.

Organizacija ima za cilj unapređenje filatelije na internacionalnom nivou donošenjem pravilnika za razne filatelističke aktivnosti, a naročito za izložbe. Održava kontakte s poštanskim i drugim internacionalnim i nacionalnim organizacijama. Potpomaže akcije pojedinih nacionalnih saveza, organizaciju filatelističkih izložbi i aktivnosti na suzbijanju falsifikovanja poštanskih dokumenata.

Najviši organ FIP je Kongres koji se održava svake godine. Izvršni organ Federacije ima 5 članova i vodi ga predsednik FIP; Odbor FIP broji 12 članova, a u njenom sklopu deluje 11 radnih grupa, ranije zvanih komisije a danas biroi. Od

ovog broja 10 su nadležni za izložbene klase, dok se jedan biro bavi suzbijanjem falsifikata. Na šematskom prikazu data je osnovna organizaciona struktura FIP.

Filatelističke izložbe organizovane pod pokroviteljstvom FIP moraju biti usklađene s njenim opštim izložbenim pravilnikom (GREV) koji vredi za sve klase; specijalnim pravilnikom (SREV) koji se primenjuje za pojedinačne klase, kao u ovom slučaju za tematiku; i pravilnikom za uslove učešća na izložbama (GREX).

U spornim slučajevima merodavan je tekst na engleskom jeziku koji dobijaju nacionalni savezi.

Na kongresu FIP u Madridu, oktobra 2000. godine održani su izbori za sve centralne radne grupe pojedinačnih izložbenih klasa. Za tematsku filateliju bio je biran po poslednji put dugogodišnji predsednik inž. Đankarlo Moroli iz Italije. Na istom kongresu donešen je novi izložbeni pravilnik za tematiku koji je prvi put bio primenjen na Svetskoj izložbi "Korea 2002". S tim je izložbeni pravilnik iz 1988. godine stavljen van snage. Novi pravilnik primenjuje i Evropska filatelistička federacija (FEPA).

NOVI IZLOŽBENI PRAVLNIK ZA TEMATIKU

Šta sadrži novi pravilnik i koje su novosti?

Promene su nastale uglavnom kod podele bodova pri ocenjivanju izložbenih eksponata i to iz dva razloga:

Približavanje kriterijuma ocenjivanja u svim klasama po opštem pravilniku GREV. Sve glavne kategorije bodovanja (ima ih četiri) izjednačene su u svih deset klasa, što do sada nije bio slučaj.

Četiri glavna elementa koji se ocenjaju su:

1. Obrada
2. Znanje i istraživanje
3. Stanje i retkost objekata
4. Oprema izložka

b. Podrška razvoju tematske filatelije definisana je specijalnim pravilnikom SREV. Sve podkategorije (ima ih sedam) važe samo za ovu klasu. Koristeći statistiku izložbenih iskustava, pokazalo se da je potrebno izvršiti pregrupisanje bodova među pozicijama koje pokazuju zadovoljavajuće rezultate.

Podkategorije postoje samo kod tri prve glavne kategorije i to:

Pod 1. Obrada

(sastoji se iz tri podkategorije):

- 1.1 Naslov i plan
- 1.2. Razrada i teme i
- 1.3. Novotarstvo

Pod 2. Znanje i istraživanje
(dve podkategorije):

- 2.1. Tematsko znanje i
- 2.2 Filatelističko znanje

Pod 3. Sačuvanost i retkost
(dve podkategorije):

- 3.1. Stanje (očuvanost) i
- 3.2. Retkost

GLAVNE KATEGORIJE		PODKATEGORIJE		BODOVI	
1.	OBRADA				35
		1.1	Naslov i plan	15	
		1.2	Razrada teme	15	
		1.3	Novotarstvo	5	
2.	ZNANJE I ISTRAŽIVANJE				30
		2.1	Tematsko znanje	15	
		2.2	Filatelističko znanje	15	
3.	SACUVANOST RETAKOST				30
		3.1	Sacuvanost	10	
		3.2	Retkost	20	
4.	OPREMA IZLOŠKA				5
UKUPNO MAKSIMALNO BODOVA (%)					100

Kod 4. Glavne kategorije (oprema izložka) ne postoje podkategorije. S tim je oprema izložka regulisana opštim pravilnikom GREV, važećim za sve klase.

Tabelarni pregled podele bodova (Kongres FIP 2000. godine)

Iskustvo iz poslednje decenije pokazuje da su izmene na kongresima iz 1972. i 1988. godine imale slične tendencije kao ove iz 2000. godine.

4. KOMENTAR IZLOZBENOG PRAVLNIKA

Glavna kategorija:

1. OBRADA,

Podkategorija

1.1. Naslov i plan, 15 bodova

Naslov

Iskustvo pokazuje da se poklanja premalo pažnje pri izboru naslova izložka. Sa originalnim i atraktivnim naslovom može izložak već na prvi pogled pobuditi interes. Nije baš lako pronaći odgovarajući naslov, naročito ako postoji više eksponata sa istom temom. Fantazija nema granica, međutim, treba paziti da naslov odgovara planu i odabranoj temi.

Treba izbegavati fraze koje su nelogične, kao na primer "Sport u ogledalu filatelije" ili "Avioni u filateliji". Filatelisti izlažu svoje eksponate na filatelističkim a ne na nekim drugim izložbama. To ponavljanje u naslovu je nepotrebno. Još gori primer je "Mačke na markama", jer izložbeni pravilnik izričito ne preporučuje same marke, već širok izbor filatelističkog materijala sa žigovima, celinama i drugim filatelističkim dokumentima. Ako se izlažu samo marke, to je vezano sa gubitkom bodova.

Naslov se može dopuniti i podnaslovom ako se za to ukaže potreba.

Plan

Plan je tematski element s kojim se pregledno i jednostavno prikazuje struktura jedne zbirke ili eksponata sa podelom na poglavlja i podpoglavlja u skladu sa naslovom. Pisan je po tematskim kriterijumima, prezentovan na prvom listu zbirke ili izložka, ispod naslova, i to na jednom od 5 službenih jezika FIP (engleskom, francuskom, nemačkom, ruskom ili španskom).

Plan daje žiriju i posetiocu brzu orijentaciju kako je obrađena tema i šta se od izložka može očekivati a šta ne. Davanjem broja listova (izložka i zbirke) za svaki deo sadržaja, može se zaključiti u kom delu se nalazi težište.

Nepotpunost plana ili loš redosled mogu prouzrokovati prekid kontinuiteta teksta i "crvene niti". Plan mora biti logičan (redosled grupa treba biti logičan, bez nepotrebnih delova), korektan (stručno ispravan) i harmoničan (pojedini delovi ujednačeni, zavisno o tematskom značenju i raspoloživom filatelističkom materijalu).

Ako je tema srce eksponata, onda je

plan kostur. Dobar plan je osnova uspeha izložka. Zbog toga, planu treba posvetiti veliku pažnju.

Podkategorija: 1.2.

Razrada teme, 15 bodova

Razrada teme ima zadatak da u skladu sa planom sprovede kontinuiranu tematsku obradu u celom izložku do poslednjeg lista izložka.

Obrada koristi samo tematske informacije poštanskog porekla koje potiču iz : razloga izdanja ili primene materijala ilustracije (glavne i sporedne) ostalih poštanskih karakteristika.

Ova obrada zahteva od izlagača: dobro i temeljno poznavanje izabrane teme napredan nivo filatelističkog znanja i pisnje tematskog teksta sa raznim detaljima

Podkategorija: 1.3. Novotarstvo, 5 bodova

Novotarstvo ili inovaciju uvodi novi pravilnik po prvi put, te daje izlagaču mogućnost da se izrazi kao novator i to uvođenjem:

nove teme

novog filatelističkog materijala

novog gledišta na poznatu temu

novog raščlanjivanja i

novog formulisanja teksta.

Novotarstvo se može odnositi na sve elemente razvoja.

Originalnost i kreativnost su potrebni za dobijanje 5 bodova ove podkategorije.

Glavna kategorija:

2. Znanje i istraživanje

Podkategorija 2.1.

Tematsko znanje, 15 bodova

Ovde se ne misli na stručno znanje izlagača već tematsko poznavanje

pokazanog filatelističkog materijala u odnosu na plan i tekstove na listovima. Reč i slika moraju biti harmonizovani, inače dolazi do smanjenja bodova od strane žirija. Za naročito dobro izvedene listove s obzirom na temu dobija se viši broj bodova.

Osim znanja, ovde se vrednuje sopstveno istraživanje i studija sa područja teme, pri čemu se traži korektnost teksta koji je uvek tematski a samo u izuzetnim slučajevima filatelistički, ako se radi o malo poznatom materijalu. Takođe se traži korektna tematska primena materijala.

Podkategorija 2.2.

Filatelističko znanje, 15 bodova

Filatelističko znanje se ocenjuje prvenstveno po širini odabranog materijala i to u različitim formama maraka, žigova, celina i drugih poštanskih dokumenata. Vreme se može protezati od predfilatelije do danas, dok teritorijalno tematska filatelija ne poznaje nikakve granice.

Kod filatelističkog znanja poželjna je sopstvena filatelistička studija i istraživanje primenjeni kod važnih komada uz pokazivanje kompletnosti izlagača.

Glavna kategorija:

3. Stanje i retkost objekata

Podkategorija 3.1.

Sačuvanost, 10 bodova

Ovde je reč o kvalitetu izloženog filatelističkog materijala a merodavni su opštepoznati kriterijumi za očuvanost filatelističkih objekata.

Kod modernog materijala, dobar kvalitet je normalan slučaj. Stari mater-

ijal mora se podvrći kontroli žirija.

Žigovi moraju biti jasni i čitljivi, oni sa crtežom moraju se dobro raspoznati. Kod maraka se ređe uzima nežigosani materijal zbog bolje vidljivosti motiva.

Podkategorija 3.2.

Retkost, 20 bodova

Retkost se ocenjuje po objektivnim kriterijumima kao što su: visina naknade, poteškoće nabavke (u vezi sa ponudom) i neobičnosti (rariteti).

Retkost se u tematici ocenjuje do 20 bodova, kao i u svim ostalim klasama. Time se podstiče primena klasičnog materijala i u tematskoj filateliji.

Opres sa raritetima u tematici: Ovde im je mesto samo ako odgovaraju temi

Glavna kategorija:

4. Oprema izložka, 5 bodova

Na površini izložbenog lista svetle boje, rasporediti filatelističke elemente i tekstove uokvirene tankom linijom ili podložene papirom tamnije boje (zbog kontrasta). Teže komade, kao pisma i celine smestiti u donji deo lista, dok lakše kao marke u gornji deo. Preporučuje se format lista A4.

Pretrpavanje lista može se izbeći sa "prozorskom tehnikom". Veliki formati elementa pokazuju se samo delimično kroz razrez lista, dok se nevažeci deo sakrije ispod lista. To je bolje nego rezanje filatelističkog elementa.

Primedba

Ovaj članak potiče iz knjige "Uvod u tematsku filateliju Jugoslavije" istog autora koja će biti objavljena u toku 2003. godine.

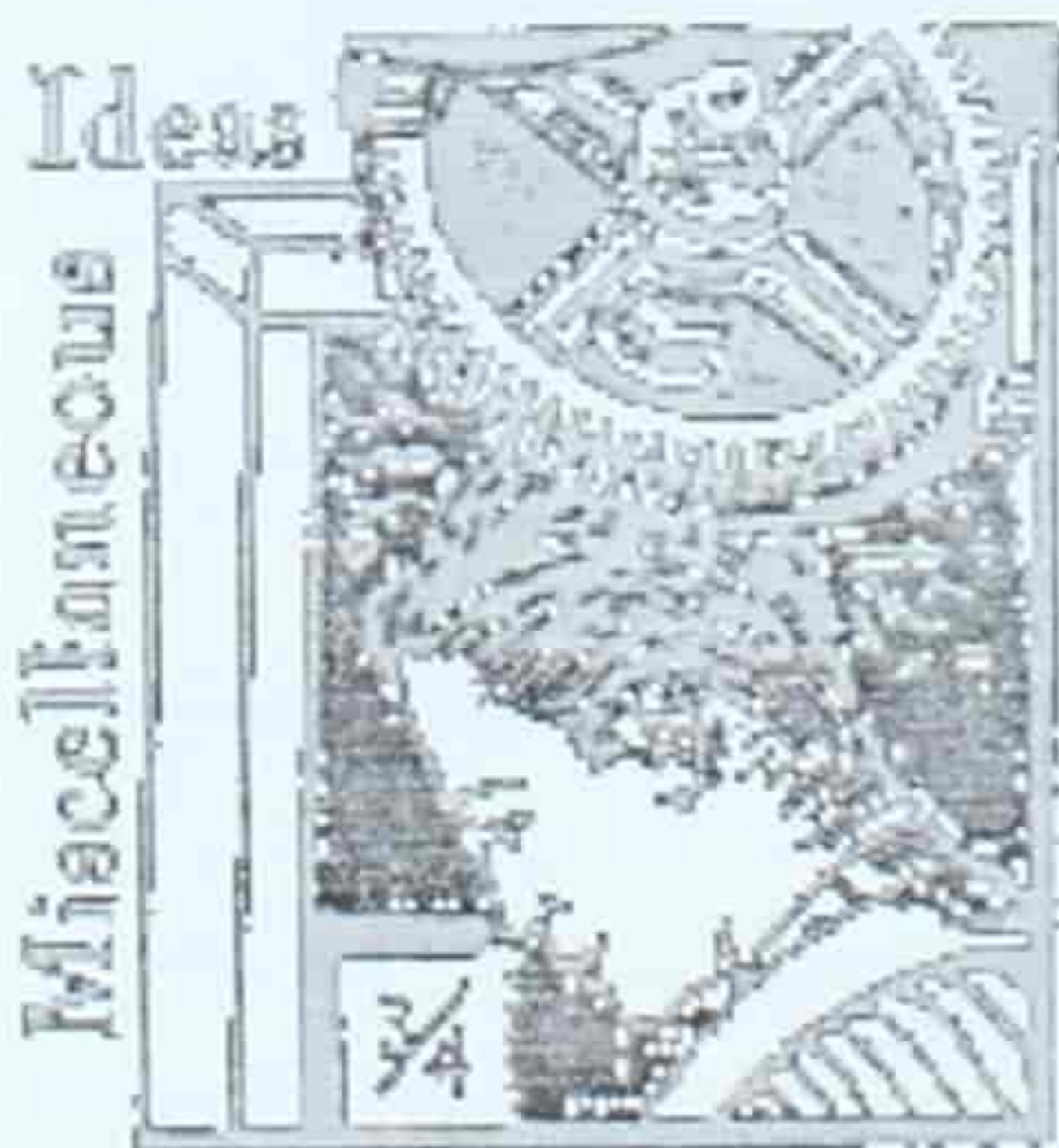

OD DISANA DO DZONSONA I SLEDBENIKA

(nastavak iz prošlog broja)

Treća faza – Prve izložbe i publikacije mail-arta

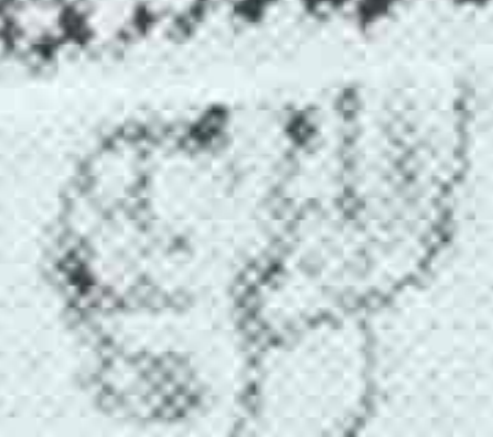
Značajan broj pojedinaca zainteresovanih za međusobno komuniciranje i eksperimentisanje doveo je do novih formi izlaganja umetnosti. Početkom 70-tih godina održane su mnogobrojne manifestacije koje su transformisale »umetnost dopisivanja« mail art. Izložba »New York Correspondance Show« održana je 1970. godine u »Vajtni Muzeju američke umetnosti« u Njujorku (Whitney Museum of American Art) u organizaciji Marsijea Takeru (Marcia Tucker) i Reja Džonsona. Izložene su poštanske pošiljke Reja Džonsona, učesnika NYCS i drugih umetnika od kojih je Rej Džonson tražio da pošalju svoje radove u Vajtni Muzej.

Godine 1971, Žan-Mark Puanso (Jean-Marc Poinot) organizuje izložbu »Mail-art« u okviru VII Bijenala u Parizu, na kojoj su predstavljeni radovi više desetina umetnika.

...you think about it, you've had it. If you think about it, you've had it.
...you think about it, you've had it. If you think about it, you've had it.

Hey - let me buy
you a drink - Jerry

Just give this to The Soda Refresher
Just give this to the Soda Refresher!

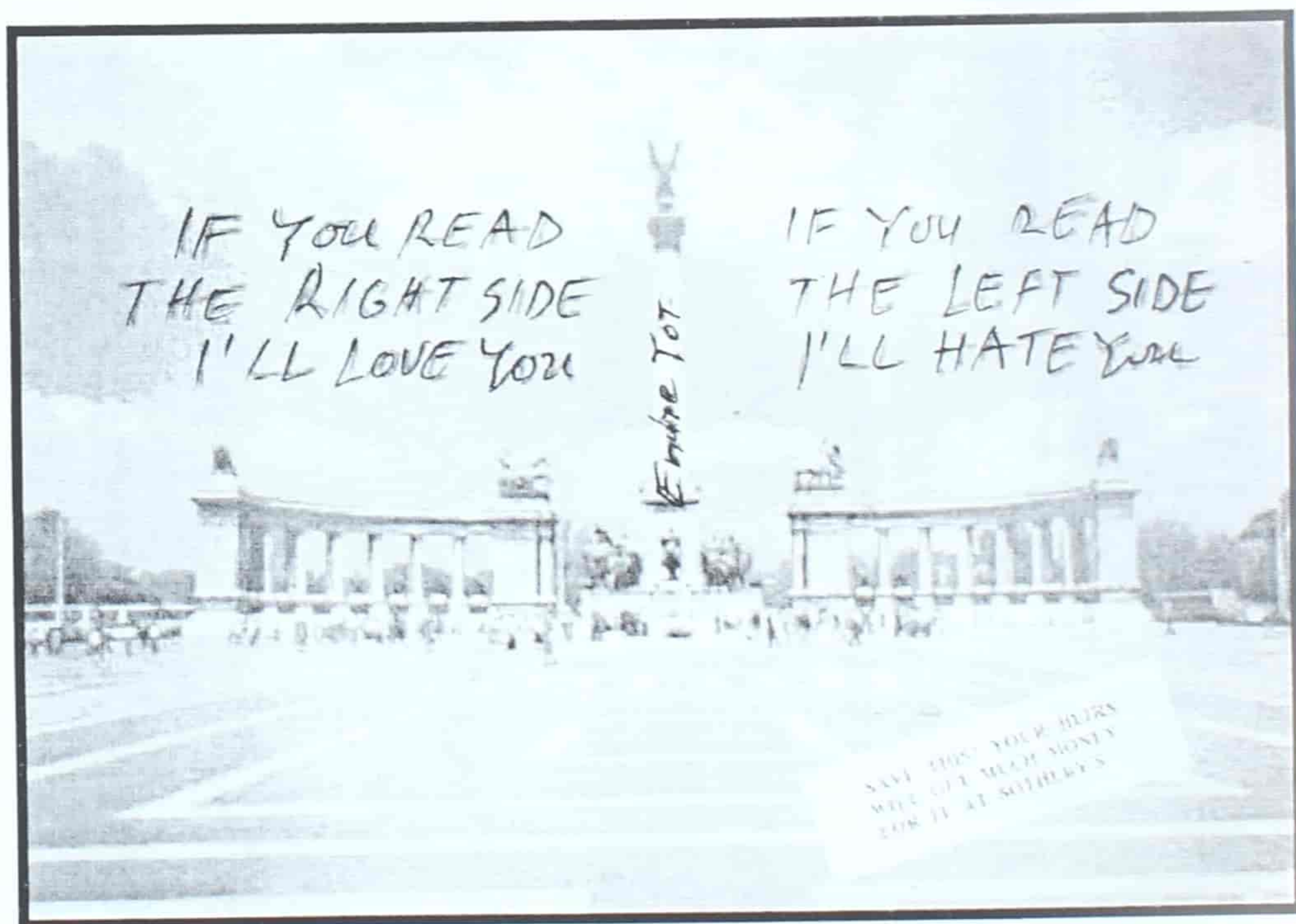

N D
+ x

UNITED STATES
POSTAL SERVICE™
PAR AVION
AIR MAIL
Label 19-B, March 1965

U 1972. godini, Džrodž Nojbert (George Neubert), konzervator muzeja na Oklandu (Kalifornija) ponudio je Kenu Fridmanu samostalnu izložbu. Fridman je odabrao projekat izložbe koji bi trajao godinu dana (One Year – One Man Show), pozivajući pristalice da se dopisuju sa njim posredstvom Muzeja. Poziv za učešće na izložbi počeo je korišćenjem spiskova umetnika pa sve do obične publike. Završna apoteoza bio je Omaha Flow Systems koji je organizovao Ken Fridman u »Džoslin Art Muzeju« (Joslin Art Museum) u Omahi (Nebraska) u proleće 1973. godine. Izložba je postala najveći projekat mail arta. Na hiljade poziva su upućeni korišćenjem mas media na regionalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou. U »Džoslin Art Muzeju« je primljeno više od 20.000 objekata. »Omaha Flow System« je postao uzor za mail art izložbe. Od tada pa do danas, izložbe su ostajale otvorene prema svim osobama i transformacijama mail arta zadržavajući samo globalne forme. Svako delo poslato na izložbu treba da bude i izloženo i nijedan žiri ne može da vrši selekciju primljenih dela. Sva izložena dela, prema ideji razmene, postaju vlasništvo koordinatora izložbe. Učesnici dobijaju raspoloživu dokumentaciju (liste umetnika koji učestvuju, katalog i sl.)

Možemo se podsetiti fijaska međunarodne izložbe mail arta »Then and Now Mail Art« koju je organizovao dr Roni Koen (Ronny Cohen) u »Franklin Furnisu« (Franklin Furnace) u Njujorku februara 1984. godine na kojoj nisu poštovana uobičajena pravila izlaganja mail arta, jer se selekcijom radova želelo da izloži »Umetnost« (Art) u mail artu.

Uporedo sa izložbama, objavljene su mnogobrojne publikacije mail-arta, spiskovi umetnika, štampani članci u novinama – što je početkom 70-tih godina doprinelo opštem razvoju mail arta.

New York Correspondence School Weekly Breeder (1971), koji je pokrenuo Ken Fridman, postao je prvi časopis mail arta. desetak brojeva objavljeni su u »Fluk-sus vestu«. Zatim je časopis ustupljen Bilu Galjoneu (Bill Gaglione) i Timu Mankuziju (Tim Mancusi) iz San Franciska koji mu menjaju ime u »Dadazin« (Dadazine«).

Ken Fridman otvara u Vankuveru 1970. godine svoj biro (arhiv/muzej) u prostorijama Umetničke galerije koja više dana privlači interes kanadskih umetnika.

Grupe »Dženerel ajdia« (General Idea) i »Imidž benk« (Image Bank) aktivno učestvuju u javnom razvoju mail arta i »Večite mreže« (Eternal Networking).

»Imidž« benk« koji su 1971. godine stvorili dva mlada kanadska umetnika Majkl Moris (Michael Morris) i Geri Li Nova (Garry Lee Nova) organizuje izložbu »Image Bank Postcard« u Galeriji lepih umetnosti u UBC gde prikazuju komercijalne i umetničke poštanske karte; katalog izložbe je jedna kutija sa kartama koje su kreirali umetnici – učesnici.

Iste godine Ana Banana (Anna Banana) počinje da štampa »Banana reg« (Banana Rag) i da korespondira sa »Imidž benkom«.

»Dženerel ajdia« iz Toronta izdavala je 1972. godine časopis »Fajl« (File), kao parodiju na časopis »Lajf« (Life). Posvećen umetničkom dopisivanju putem Pošte i »Večitoj mreži«, »Fajl« Roberta Filujua doprinosi razvoju poštanske umetnosti, kako među umetnicima u Severnoj Americi tako i među evropskim umetnicima.

Iste godine »Imidž benk« izdaje »Imidž benk eksčejndž dajrektori« (Image Bank Exchange Directory) koji sadrži više od 1.400 imena i adresa svih korespondenata koji su saradivali sa NYCS, časopisom »Fajl« i svih onih koji su primali »Imidž benk«. Spisak je besplatno podeljen u stotinama primeraka umetnicima, umetničkim organizacijama i izdavačima širom sveta. Spisak je postao okosnica »Fajl« časopisa, korišćen je u »Ko je ko u američkoj umetnosti« i »Ko je ko u Americi«. Ovaj je projekat objavljivanjem spiskova u velikom broju primeraka omogućio pristup širem informatičkom univerzumu profesionalne zainteresovanosti.

Veliki umetnički časopisi posvetili su članke ovoj novoj aktivnosti. Časopis »Art in Amerika« (Art in America) za januar/februar 1973. objavljuje članaka Dejvida Zaka (David Zack) »Autentični i istorijski osvrt na fenomen mail arta«. Zak koristi izraze »mail art« i mail artist« u opisivanju umetničke komunikacije, polazeći od aktivnosti kanadske grupe »Dženeral ajdia« i njihovih članaka u časopisu »Fajl«.

Članak u dva dela: »Nova umetnička škola: dopisivanje« umetničkog kritičara Tomasa Olbrajta (Tomas Albright) u časopisu »Roling stoun« (Rolling Stone) objavljen 13. i 27. aprila 1972. godine, pobudio je široko interesovanje publike za mail art. Iznenada, svako može da zaroni u »Večitu mrežu« (Eternal Network) i da dobije spiskove onih koji se kreću u »Poštanskom podzemlju« (Underground Postal). Spiskovi se takođe mogu dobiti i na izložbama mail arta, u Fridmanovom časopisu »Nju York Correspondence School Weekly Breeder« ili oni koje objavljuje »Imidž benk« i časopis »Fajl«.

Četvrta faza – ka mreži (Network)

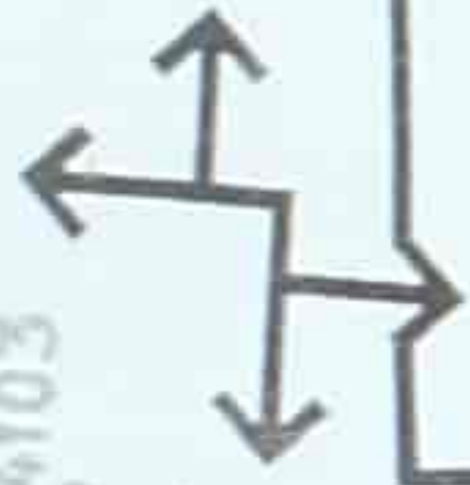
Razni projekti, izložbe, časopisi posvećeni umetničkom dopisivanju, otvorili su pristup ka međunarodnoj razmeni umetnika. Rođen u zatvorenim krugovima umetničkih centara Evrope i Severerne Amerike, mail art se razvio i u Latinskoj Americi, Aziji, Istočnoj Evropi. On postaje 70-tih godina jedna potpuna umetnička forma koju praktikuju hiljade ljudi iz celog sveta. Tako je stvorena »Mreža« (Network) koja predstavlja jednu zajednicu u kojoj međusobni odnosi imaju primat nad umetničkim delima.

Proces ove poštanske aktivnosti koja je istovremeno i humana teško je definisati. »Večita mreža« je jedno neobično »globalno selo« otvoreno za osobe koje se retko sreću. Koristeći poštanski sistem još od početka 60-tih godina, »Večita mreža« je uspostavila i druge mreže koristeći nove tehnologije kao što su računari, faks ili elektronska pošta.

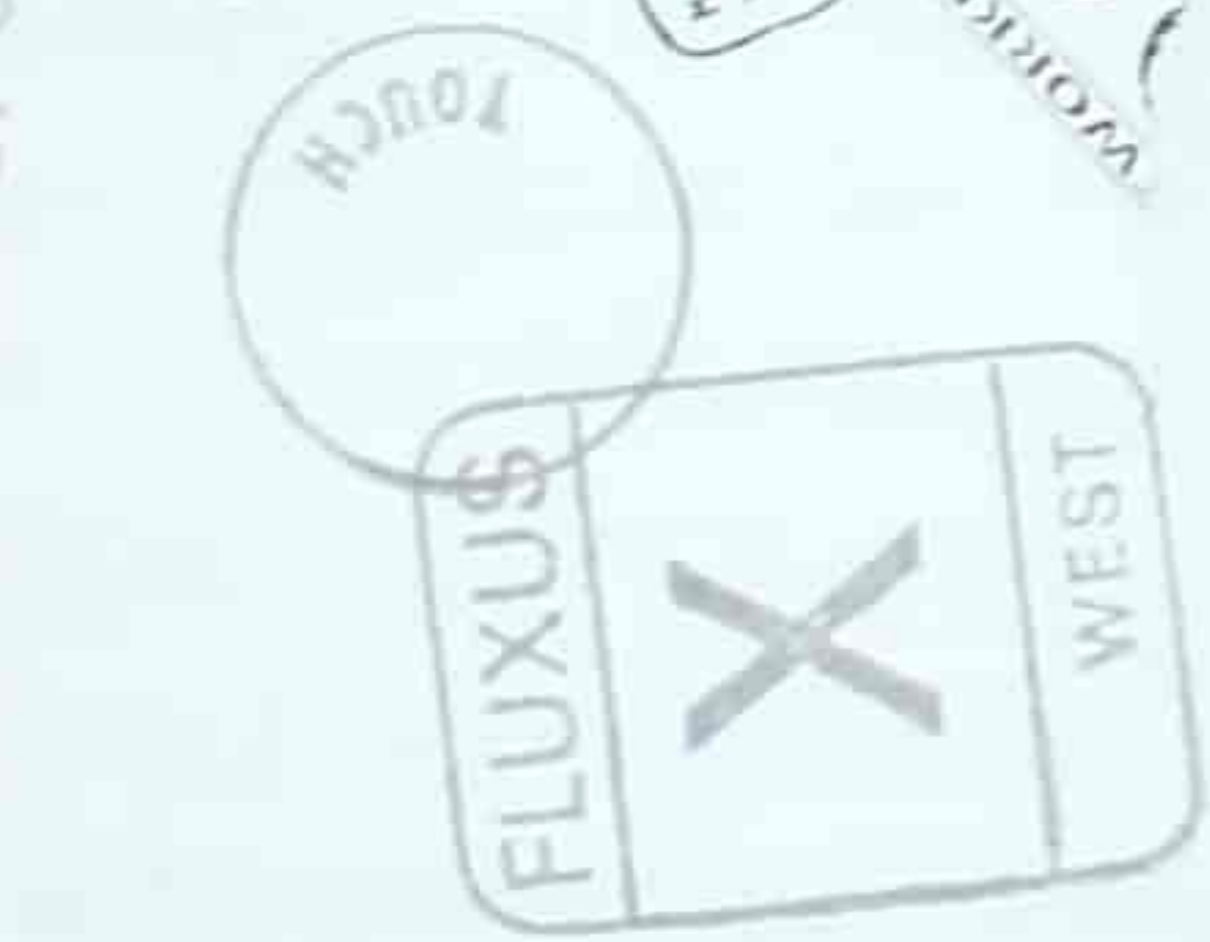
Koncept »Večite mreže« Roberta Filijua i Georga Brehta ne daje prednost medijumu već koncepciji. Namera i ideja su značajniji od tehnike koja je samo sredstvo koje omogućava njihovu realizaciju. Suprotno pojmu remek dela kao ličnog dostignuća, »Večita mreža« privileguje dijalog, ili višestuku komunikaciju i zajednicu ljudi koji međusobno komuniciraju.

Izraz »Networking« koji ćemo koristiti odnosi se na aktivnu dimenziju interakcije koja postoji u »mreži«. »Networker« označava osobu koja je u mreži. Ideja mreže zasniva se na međuosobima pojedinaca koji je čine. »Networkeri« ne šalju

STAMP ART GALLERY
466 8th Street SF CA USA 94103

Sanja Radivovic
9 rue Eugene Jumin
75019 Paris
France

A MONTPARNASSE

LA BOUTIQUE DU MUSEE DE LA POSTE

STAMP ART GALLERY
466 8th Street SF CA USA 94103

Mrs. SANJA RADIVOVIC
9 rue Eugene Jumin
75019 Paris
France

AIR MAIL

Ray Johnson
has been dropped

U.S. POSTAGE
GIVE
TO THE
MARCH OF DIMS
\$0.52
00015096-06

SANJA RADIVOVIC
c/o Genevieve Simard
8273 SAINT DENIS
MONTREAL, QUE.
H7P 2G7
CANADA

samo svoja dela, komunikacija predstavlja susret. Mail artist Hans Rudi Friker (Hans Ruedi Fricker) 80-tih godina koristi izraz »turizam« da bi opisao sledeću etapu mail arta, fizički susret, licem u lice umetnika mail arta, »Mail Art Turisme«. Komunikacija tj. dijalog dve osobe može doneti značajno zajedništvo ako se oni fizički sretnu.

Susretanje je ostvareno 1986. godine na Decentralizovanom svetskom kongresu mail arta. Kada su organizatori Kongresa H.R. Friker i Ginter Raš (Ginter Rush) predložili održavanje kongresa u Švajcarskoj, učesnici su predložili da se kongres održi bilo gde, odnosno tamo gde se sastaju »Networkeri« i razgovaraju o pitanjima mreže. Glavna pitanja koja su pokrenuta bila su: da li postoji neka zajednička osnova između mail artista i ako je ima kako je opisati? Koja je razlika između mail arta i »Networkinga« (definicija konceptata). Kako rukovati sa svakodnevnom masom pošte i sa arhivom? U toku te kongresne godine bilo je oko 80 susreta u 25 zemalja uz učešće oko 500 umetnika. Početkom 90-tih godina na osnovu susreta kongresa otpočeli su zajednički međunarodni projekti.

Projekat »Sacred Run« (Trka mira na Zemlji) je otpočeo 1990. godine od japanskih mail art umetnika Kozo Kijamota (Shozo Shiamoto), Riosuke Koena (Ryosuke Cohen) i Denisa Benksa (Dennis Banks). Od 6. avgusta do 13. oktobra 1990. godine oni obilaze mnoge evropske zemlje; organizuju performanse u saradnji sa mail artistima tih zemalja, od kojih su mnogi njihovi korespodenti već dugo vremena. Londonski umetnik Stjuart Houm (Stewart Home) osmišljava projekat »Art Strike«, od 1990. do 1993. godine. Umetnost u »obustavi rada« znači prestanak aktivnosti »proizvodnje« tj. »fabrikacije dela«, a u korist razmišljanja. Koncept projekta je da privuče pažnju na postupak prema kome umetnička dela imaju svoju opravdanost. Radi se o borbi protiv specifične frakcije jedne vladajuće klase koja im omogućuje da odlučuju šta je umetnost a šta nije. »Art Strike« je podsticanje na razmišljanje preko jedne međunarodne mreže.

Peta faza – računar, faks

Postojanje novih komunikacionih tehnika omogućava s jedne strane otvaranje novih granica, a s druge istraživanje novih oblasti umetničke ekspresije. Poruka može »putovati« kroz novi medijum brže i tako ubrzati razvoj i širenje umetničkih ideja. Osim toga, novi medijumi nude veće mogućnosti umetničke ekspresije. Stvarati na rastojanju zajedničko delo, interaktivno, koje se do beskraja može reprodukovati. Pojam originala autora završenog dela postaje od sada prevaziđen i ustupa mesto planetarnoj umetničkoj interpretaciji. Transformacija »Poštanske umetnosti« u »Elektronsku umetnost« ne ugrožava već širi postojeću mrežu mail arta zahvaljujućim ovim tehnološkim dostignućima.

Milioni ljudi su povezani na Internet. Juna 1991. godine, projekat »Telenetlink« povezuje univerzitete, umetničke centre i pojedince. Ovaj projekat će biti aktivan činilac za »Decentralizovan svetski kongres mail arta« (1992. godine), na kome je »linija« mail arta i uloga »Networkera« naširoko raspravljana. Od 1. januara 1994. godine pojavljuje se na Internetu prvi elektronski časopis »Netshaker On-Line« koji je potpuno posvećen diskusijama o mail artu.

Mail art će se razviti u mrežu, tj. svetsku komunikaciju. Dolazak na scenu Mak

Luanovog (Mac Luhan) »globalnog sela«, zahvaljujući delom i sve većem broju uređaja za komunikaciju, stvoriće bratstvo na osnovi elektronike, gde svako može da komunicira sa svima i obrnuto.

Zaključak

Mail art je evoluirao u planetarni fenomen, a mreža je po definiciji međunarodna aktivnost. Ova aktivnost ne može, međutim, biti izdvojena iz političkog i socijalnog konteksta u kome živi svaki pojedinac kao član mreže. U zemljama sa totalitarnim režimima ponekad je međunarodno dopisivanje teško.

U Latinskoj Americi mail art je potpuno posvećen objavljivanju i izlaganju interne situacije, masovnim slanjem umetničkih maraka i drugih sredstava ovog medijuma (pečati, pisma u neprekinutom nizu). Imajući za cilj ponovnu demokratizaciju njihovih zemalja, izvesni pošiljaoci plaćaju visoku cenu zatvaranjem izložbi od strane vlasti, pretnje, hapšenja, otmice . . .

U Istočnoj Evropi, represija je manje surova. Tajna aktivnost je praktično nemoguća zbog prisustva vladinih špijuna infiltriranih u poštanski sistem. Pod komunističkim režimima kopirnice i štamparije se striktno kontrolišu i zabranjuju za privatnu upotrebu. Pošta se često guši i cenzuriše. Pavel Petaš inicijator projekta časopisa "Commonpress" (Poljska, 1978) imao je velikih teškoća oko dostave svog časopisa zbog »nefunkcionisanja poštanskog sistema«.

Nakon početka »Glasnosti« i »Perestrojke« i pada Berlinskog zida, mail art postaje slobodna aktivnost. Izdavači najprestižnijeg umetničkog časopisa u SSSR-u »Umetnost« objavili su članak Sergeja Segaja (Serge Sagay) o mail artu u kome su reprodukovana mnoga dela zapadnih mail art umetnika.

U Švajcarskoj, Đerđ Galantaj (Gyorgy Galantai) i Julija Klanščaj (Julia Klaniczay) stvaraju Centar za istraživanje Artpool. U toku 70-tih i 80-tih godina dopisivanje je korišćeno za unapređivanje kreativne aktivnosti i umetničke komunikacije među mladim Mađarima, a takođe je stvorena najveća arhiva alternativne umetnosti toga vremena u Istočnoj Evropi.

Sinonim ilegalne aktivnosti u mnogim zemljama sa totalitarnim režimima; Mail-art se u zapadnim zemljama manifestovao kao marginalna delatnost i kao »opozicija svetu umetnosti«. Želeći da se bori protiv institucionalizovanja umetnosti, mail art je stvorio paralelni svet sa obrnutom retorikom, sa istim prokaženim odnosima (pozivnica – izložba – katalog, nasuprot umetničko delo – trgovac/kolekcionar-muzej), ali i odsustvo kritike (svi umetnici su dobri, sve treba biti izloženo).

Mreža dodaje i jednu fundamentalnu dimenziju: nije potreban sistem »razmene« dela, jer sve počiva na odnosu osoba. Mreža nije zajednička umetnost, nego zajednički akt. Treba ispitati mogućnosti ove komunikacije, umetničke i vizuelne, vodeći računa o političkom, socijalnom i estetskom kontekstu.

MAIL ART POSTALIJE

Vojislav Begović

U poslednje vreme, od nekoliko mojih prijatelja primio sam zanimljive pošiljke koje su me učvrstile u uverenju da mail art ima duboko uporište u savremenosti.

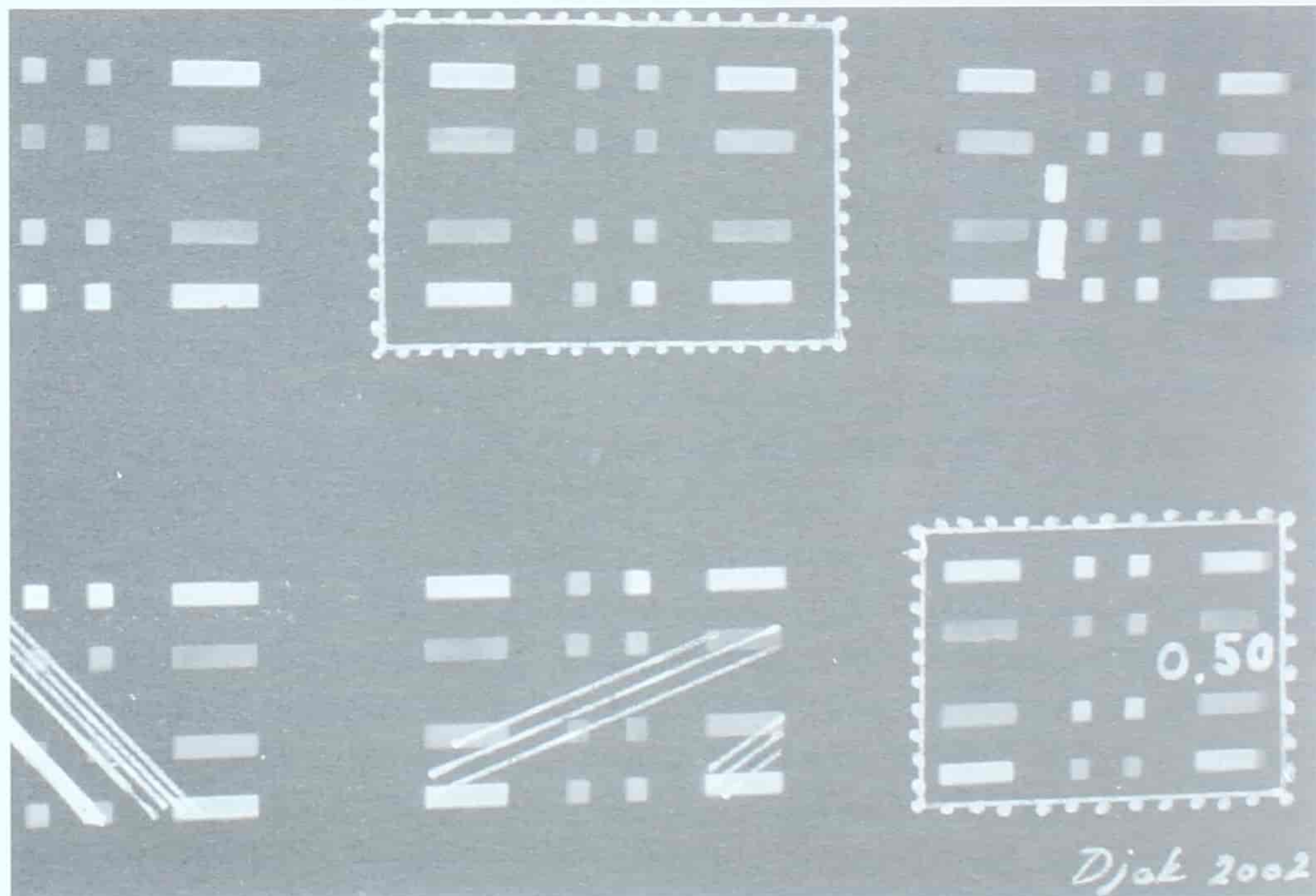
Za čitaoce koji u našem časopisu prate priloge o mail artu i za potrebe ovog mail art izveštaja citiraću deo teksta pod nazivom "Mail art – umetnost postumetničke ere" objavljenog u katalogu izložbe Centralnoevropski aspekti vojvođanskih avangardi 1920-2000".

... »U mail artu umetnost postaje duboko lična potreba kroz proces stvaranja individualnih mitologija, sasvim jeftinim i svima pristupačnim sredstvima, gde se umetnici više ne obraćaju nepoznatim masama već se sva njihova interesovanja usmeravaju ka pojedincu, ne imaginarnom već sasvim poznatom i stvarnom, čoveku sa imenom, prezimenom i, što je najvažnije, adresom«.

Harold Rosenberg kaže: »da bi pripadalo modernoj umetnosti, delo više ne mora biti ni moderno, ni umetničko. A ne mora čak biti ni delo«.

Marsel Dišan se na jednom mestu pita: »Mogu li se stvarati umetnička dela koja neće biti umetnička dela?«

Navedeni citati predstavljaju neku vrstu polazišta za pisanje ovoga rada i sasvim lični odnos prema ovoj postmodernoj pojavi.

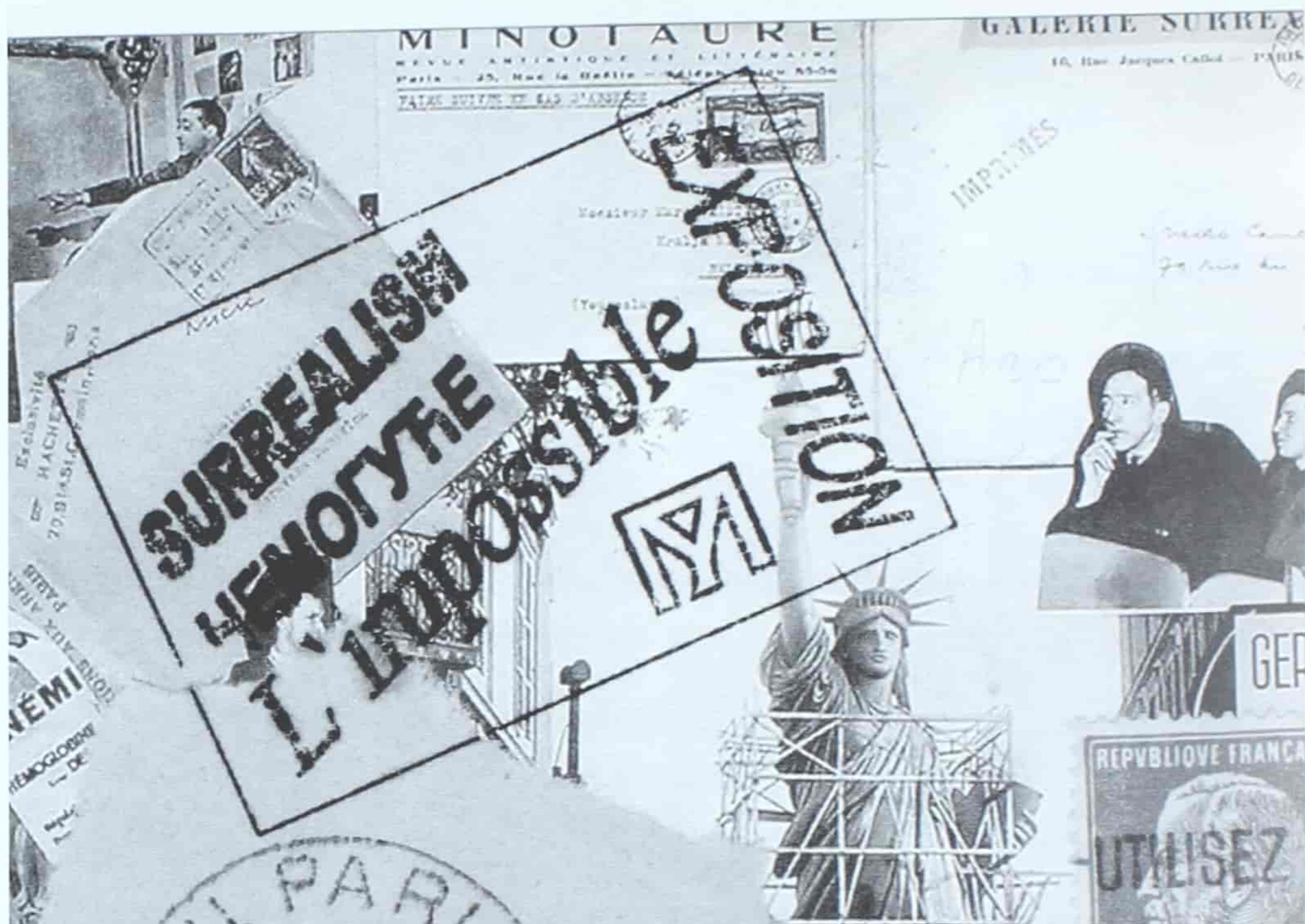

Živko Đak: Vitraž sa franko markom (intervencija)

V. Begović: Kompozicija

Dve beogradske izložbe jesenas: "Centralnoevropski aspekti vojvođanskih avangardi 1920-2000" u Salonu savremene umetnosti u Pariskoj i "Nemoguće - umetnost nadrealizma" u Muzeju primenjene umetnosti, pružile su mi dragocene informacije o našem avangardnom nasleđu i na izvestan način podstakle da o mail-art razmišljam kao nečem nepredvidivom, sa poznatom istinom »da strela koja promaši cilj - pogodi sve ostalo« .

V Begović: Pozdrav sa izložbe
Kolažirana reprodukcija rada M. Ristića, *Quel est ce mort?*

Think about mail art, poruka sa umetničkih pečata Mirosljuba Todorovića, prosto me podstiče da u različitim stvarima tražim najdublje korene ove posmoderne pojave i upoznajem evolutivnu vezu i status mail-arta u modernoj umetnosti.

Na izložbi vojvođanske avangarde prikazan je jedan broj mail art radova vojvođanskih umetnika Slavka Matkovića, Bogdanke Poznanović, Balinta Sombatia, Jaroslava Supeka. . . Iako dat panoramski, pregled njihove delatnosti govori o potrebi mail arta.

Među radovima Marka Ristića i nekolicine srpskih nadrealista, prikazanih na izložbi "Nemoguće - umetnost nadrealizma", izdvojio sam Ristićev kolaž *Quel est ce mort?* Ovo delo, nastalo kolažiranjem poštanskih realija (pisama) i drugih dokumenata nadrealizma, pokazuje da su veze aktera umetničkog eksperimenta beogradske grupe nadrealista sa francuskim centrom bile česte i veoma čvrste.

Nekoliko karata ilustrovanih Ristićevim kolažom upotrebio sam da svojim prijateljima uputim pozdrav sa izložbe. Objekte sam izveo lepeći stare postalije (francuske poštanske marke) iz perioda, koje su mogle biti upotrebljene u prepisci nadrealista. Nastojao sam da nađene francuske marke imaju što više otisaka žigova. Cilj mi je dakle, da dam informaciju, ne mareći pri tom, za plastičku strukturu slike. Kao omaž izložbi, pripremio sam umetnički pečat koji ću otiskivati na postalijama i različitim izdanjima koja prate izložbu.

Rodonačelnik signalizma i svakako jedan od najznačajnijih stvaralaca i teo-

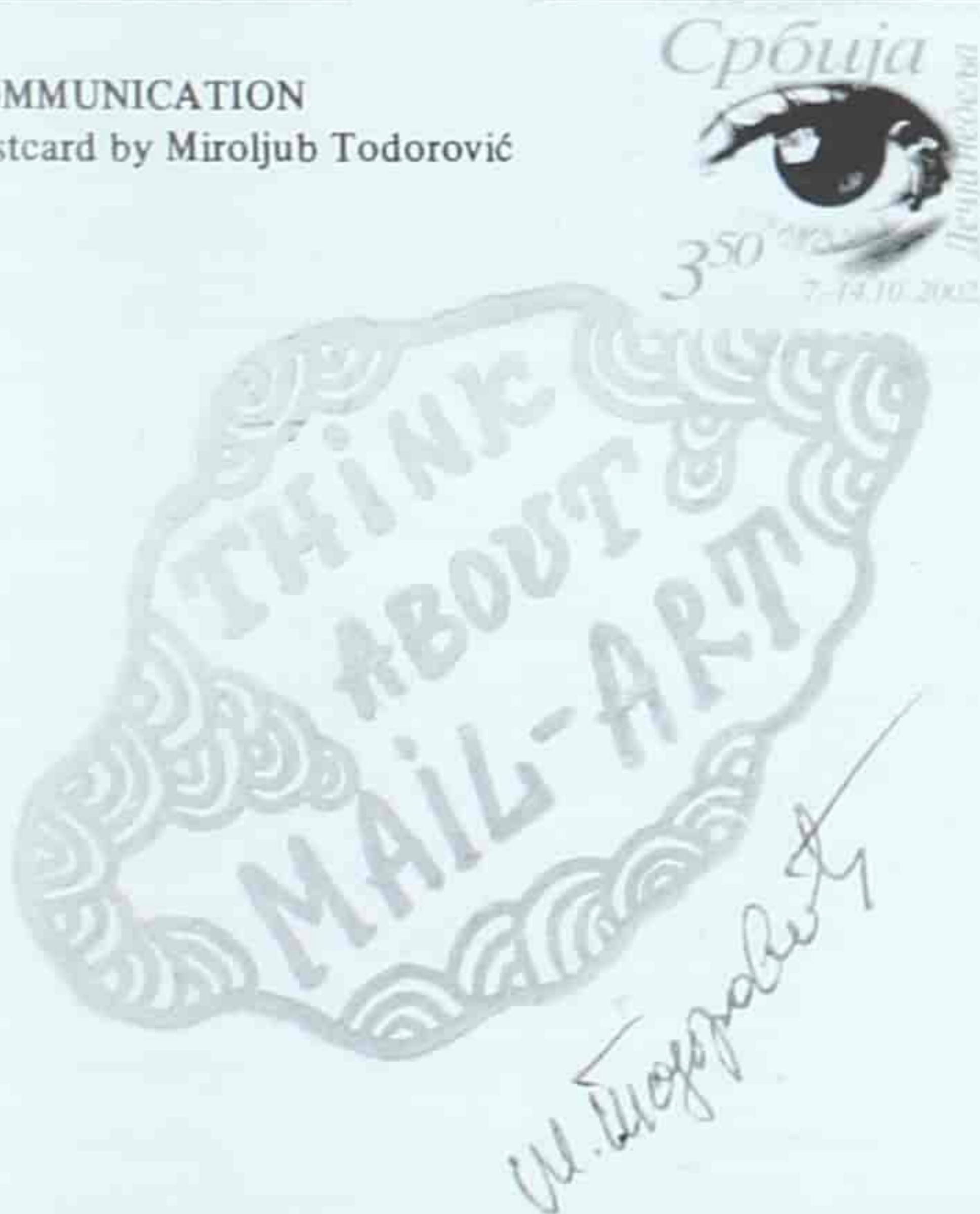
COMMUNICATION
Postcard by Miroljub Todorović

retičara mail arta kod nas Miroljub Todorović poslao mi je poštom nekoliko signalističkih kartata. Sve one nose bogate vizuelne poruke i mail-art činjenice (pečate i umetničke marke) i imaju istaknuto mesto u mnogim mail art arhivama.

Dragoljub Beli Zlatičanin, podgorički mail art stvaralac, napravio je novi umetnički pečat čijim otiskivanjem zamenjuje jedno bizarno G(ospodin) u oslovljavanju. Priznajem, taj pečat me propisno naljutio i zato sam ga prilikom prijema pošiljke precrtao. Ali ljutnja me brzo prošla kada sam na pismu ugledao umet-

COMMUNICATION
Postcard by Miroljub Todorović

THE SIGNALIST DOCUMENTATION CENTRE welcomes your books, catalogues, magazines, gramophone records, projects, photographs, reproductions etc. Address: Miroljub Todorović, SIGNALIST DOCUMENTATION CENTRE, Dobrinjska 3, Belgrade, Yugoslavia

Возислав Беловић

11000 Београд

Жарна Зреловићка 32а

Dragoljub Beli Zlatičanin: Malo ko vidi

ničku marku. na kojoj je odštampano »malo ko vidi«. To je priča o nama na vetrometini sa izgledima da nas vetrovi oduvaju ako nešto ne preduzmemo. Privilegija je samo malog broja ljudi da to vide. Marka je izvedena u malom broju primeraka tehnikom laserske kolor štampe, prema originalnom rešenju podgoričkog slikara Petra Martinovića (1932). Zlatičanin je svoje realije poslao na nekoliko beogradskih adresa, među kojima i moju.

Letošnja restauracija Miloševe česme na Terzijama imala je za mene višeznačne poruke, ne samo u smislu jasnog ispoljavanja brige zaštitara za očuvanje spomenika kulture, već i kao simbol početka svekolike restauracije društva u kojem živimo. Iz toga je nastala umetnička marka koju sam laserski štampao na papiru sa gumom (lepkom). Set od 20 takvih maraka čini štamparski tabak.

Aktuelna mail art događanja nagoveštavaju da ćemo uskoro udružiti naše mail art arhive i prirediti izložbu. Ova zanimljiva – granična oblast sa filatelijom niukoliko ne ugrožava klasična shvatanja filatelije, već naprotiv, demokratizuje filateliju kao čin pojedinačnog napora da se pronikne u suštinu komunikacije.

IZLOŽBA U HERCEG NOVOM

Branislav Igić

Povodom dana oslobođenja Herceg Novog 28. oktobra, Savez filatelista Crne Gore je organizovao filatelističku izložbu u Herceg Novom pod nazivom FILATELISTI SVOM GRADU. Na izložbi su prikazane kolekcije i priznanja osvojena na svetskim, evropskim i jugoslovenskim izložbama. Cilj izložbe, prikaza-

ti delatnost filatelista Herceg Novog, je u potpunosti ostvaren. Na izložbi koja je bila otvorena od 28.10. do 02.11.2002. godine je bilo izloženo ukupno 10 kolekcija a izlagači su bili: Tomo Katurić, Đorđe Katurić, Nada Mustur, Svetozar Mustur, Nenad Milanović, Čaba Mađar i FD "Igalo".

Pred oko 150 posetilaca izložbu je otvorio gospodin Slobodan Samardžić, direktor pošte Herceg Novi u prostorijama Mediteranskog zdravstvenog centra u Igalu koje su se pokazale vrlo pogodne za ovakvu manifestaciju.

Otvaranje izložbe je iskorišćeno i za promociju dve prigodne koverta i dva prigodna žiga-povodom 620 godina Herceg Novog i 130 godina otvaranja državne pošte u Kamenarima. Pomenute koverta su zajedničko izdanje Opštine Herceg Novi i Saveza filatelista Crne Gore.

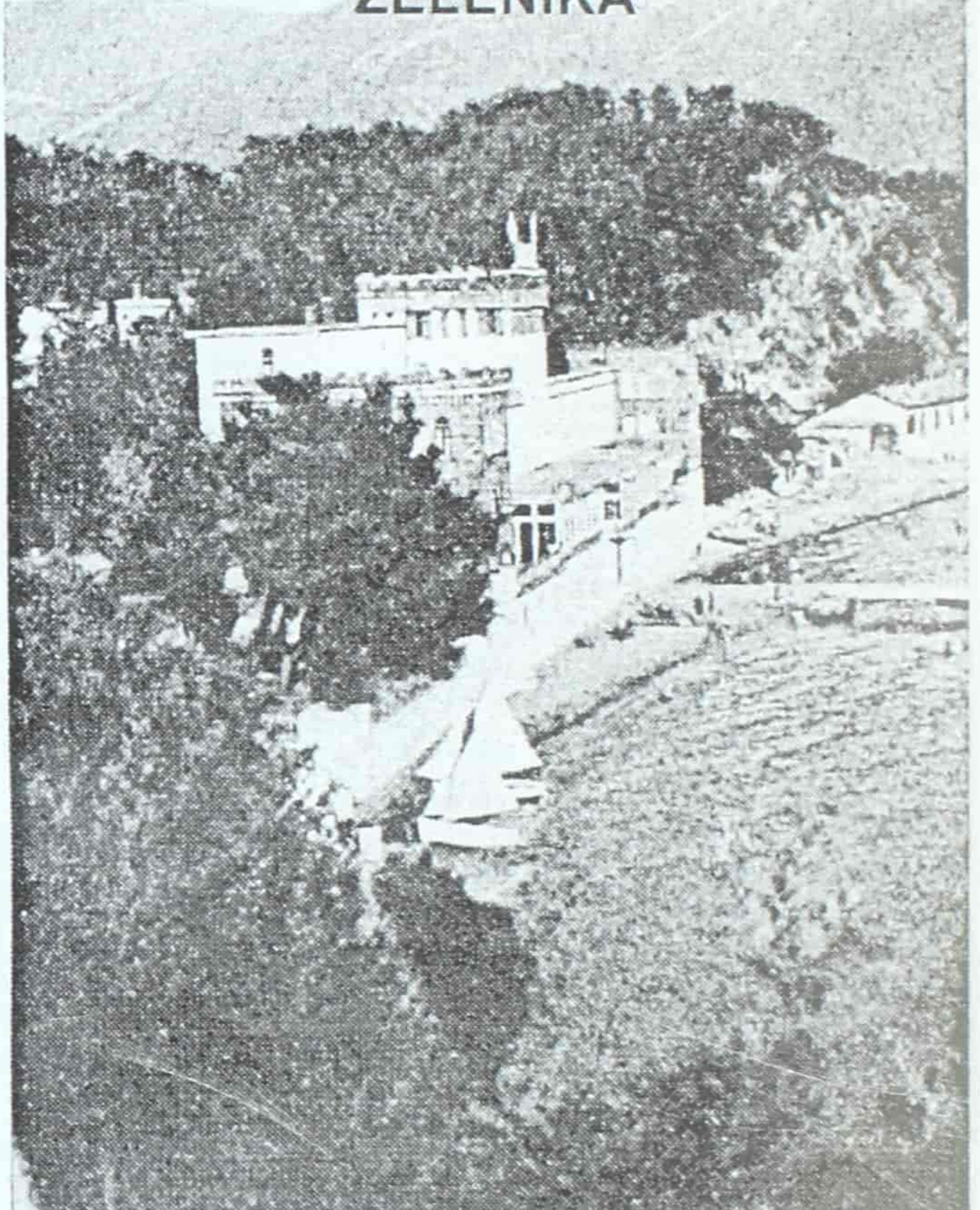
Koverat povodom 620 godina Herceg Novog i prigodni žig promovisala je gospođa Jovanka Lepetić a koverat i žig povodom 130 godina otvaranja pošte u Kamenari-

ma, gospodin Tomo Katurić, predsednik Saveza filatelista Crne Gore.

Gospodin Slobodan Samardžić je nakon otvaranja izložbe uručio prigodan poklon Srđanu Zviceru, učeniku osnovne škole "Ilija Kišić" iz Zelenike za crtež koji je uzet za vinjetu na tabačiću povodom izdanja "Radost Evrope" (vinjeta je na tabačiću sa markom od 28,70 din.)

Od strane publike izložba je ocenjena kao veoma uspešna.

**100 GODINA
"PANSIONA NA ZELENOJ PLAŽI"
1902. - 2002.
ZELENIKA**

ISPRAVKA

U članku »Pošta Neum 1879-1918«, objavljenom u časopisu »Filatelista« broj 252, potkrale su se dve greške autora.

Na trećoj strani, završetak petog stava – u kome se govori o broju otvorenih mesnih pošta u BiH, treba da stoji 51 a ne 36 (broj 36 se odnosi samo na Bosnu).

Na četvrtoj strani, završetak drugog stava, početak rečenice:

»Međutim, nema sačuvanih . . .«, treba da glasi:

»Međutim, malo je sačuvanih. . .«.

Zahvaljujem uredništvu.

Autor Đorđe Radičević.

ФИЛАТЕЛИСТА FILATELISTA

ЧАСОПИС САВЕЗА ФИЛАТЕЛИСТА СРБИЈЕ

Излази четири пута годишње,

Примерак 60 динара. За чланове Савеза
филателиста Србије примерак 30 динара.

Годишња претплата за Југославију 240
динара; за иностранство 480 динара.

Поштански трошкови се плаћају посебно.
(за авионску пошту + 30 динара за Европу,
односно 60 динара за прекоморске земље).

Мали огласи до 20 речи 200 динара; свака
даља реч 5 динара; за правна лица: 1/1
страна 1.000 динара

Published four time at year by Union of
Philatelists of Serbia

Address: Sremska 6/IV, YU - 11000 Belgrade
Tel/fax: +381 11 638 751
PO Box 702

Little advertisements: first 20 words €15.00;
each additional word € 0.10

Unless otherwise stated, all items may be
reprinted, provided that the proper information is
given of source and author.

*Рукописи се не враћају.
Марке или други
материјал послић због
снимања враћамо у
прејорученом писму или
по договору.*

*Прештампавање
дозвољено, уз навођење
извора и аутора, уколико
другачије није наведено.*

Издавач:

Савез филателиста
Србије

Администрација:

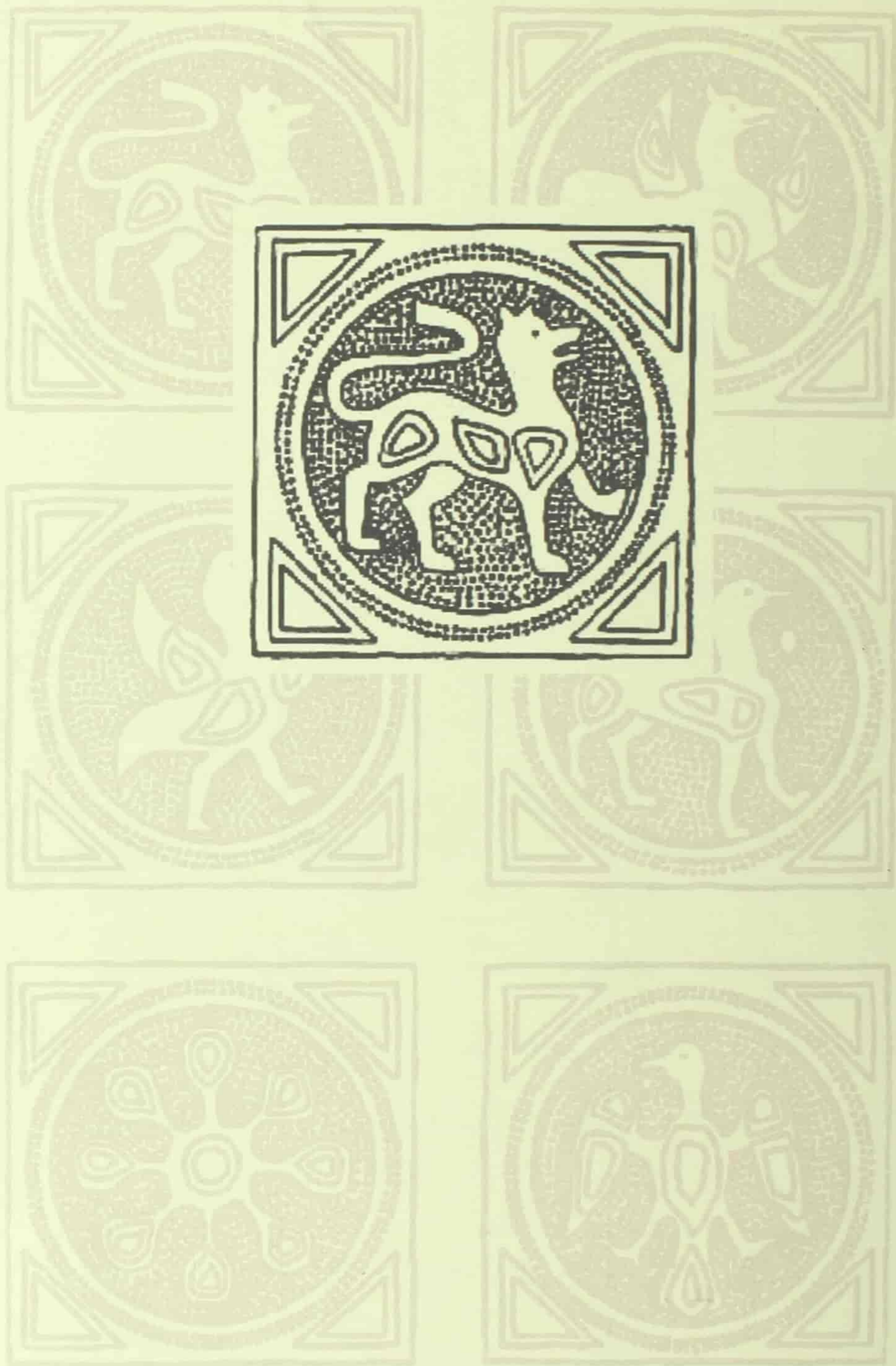
Београд, Сремска 6/IV
тел: 011/638-751

e-mail: philserb@eunet.yu
YU ISSN 0430-4063

Тираж: 400

Штампа:

kućaštampe

kućaštampe

PRIPREMA, FILMOVANJE, ŠTAMPA
Tel: 011 307 5 307, Bačka 15d, Zemun